

O poezii životní syntézy, in *Osudy a cíle* (1961); M. Blahynka: N. v překladech, *ČLit* 1961, s. 319; Z. Blajer: Surrealistické období v poezii V. N. a jeho překonání, *Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury* 5 (1962, s. 319); M. Grygar: N., sb. *Jak číst poezii* (1963, znovu 1969); D. Hronková: V. N. a málo známé stránky jeho tvorby, *Slovanský přehled* 1963, s. 65; M. Kundera in V. N.: *Podivuhodný kouzelník* (1963) + *Veliká utopie moderního básnictví*, *LitN* 1964, č. 27; P. Blažiček: O smyslu poezie V. N., *ČLit* 1964, s. 77; N. Nikolajeva: Pokus o interpretaci N. Akrobata, tamtéž, s. 225; M. Blahynka in Ch. Baudelaire: *Květy zla* (1964); J. Štěpánková: N. a Baudelaireovy *Květy zla*, *ČLit* 1964, s. 308; M. Blahynka: N. drama (1920–1932), *ČLit* 1965, s. 499; K. Chvatík: *Poetismus, Estetika* 1965, s. 251; V. Effenberger: *Tragédie básníka V. N., Orientace* 1966, č. 4 (k tomu polemika: M. Blahynka, *Impuls* 1967, s. 67; V. Effenberger, *Orientace* 1967, č. 1); A. Haman: N. a Halas, *ČLit* 1967, s. 312; M. Blahynka: N. podíl na české meziválečné publicistice, sb. *Václavkova Olomouc* 1966 (1967); A. Brousek: *Nesmuteční hrana za V. N.*, *HD* 1969, č. 10; V. Effenberger in *Realita a poezie* (1969); Z. Kalista in *Tváře ve stínu* (1969); V. Turčány: N. Edison alebo *Chvála kompozície, Romboid* 1970, č. 2; J. Taufer: K teoretickému a kritickému dědictví V. N., *Estetika* 1971, s. 307; L. N. Budagova: *Slovo o V. N.*, *Lit. měsíčník* 1973, č. 8; L. Rudněva: N. a *Majakovskij, Sovětská literatura* 1973, č. 7; M. Blahynka in V. N.: *Signály času* (1974); J. Hájek in *Letorosty* (1974); M. Pohorský in *Portréty a problémy* (1974); L. Štoll in *Socialismus a osobnosti* (1974); J. Taufer: N. estetik, *Lit. měsíčník* 1974, č. 3 → *Portréty a siluety* (1980); M. Blahynka: *Básník budoucího pokolení*, *Lit. měsíčník* 1975, č. 5 + *Moravan N.*, *Universitas* 1975, č. 8; J. Veselý: V. N. a německá protifašistická emigrace, *ČLit* 1975, s. 242; V. Závada in *Krajina a lidé mého srdce* (1975); M. Blahynka: *Syn dvacátého století, in Pozemská poezie* (1977); M. Blahynka: *Diáře V. N. z let 1933–37*, M. Krulichová: *N. rané básnické sbírky*, M. Vinařová: *Zpráva o literární pozůstalosti V. N.*, vše sb. *Literární archiv* 10, 1978, s. 44, 71, 280; J. Rubeš: N. a Breton, *ČMF* 1979, s. 17; F. Buriánek in *Z moderní české literatury* (1980); J. Dvořák: V. N. – Jiří Mahen, *Marginálie* 1980, s. 55; Z. Pešat in V. N.: *Zázračné proměny* (1980); M. Blahynka in sb. *Depeše z konce tisíciletí. Korespondence V. N. (1981)*; L. N. Budagova: *Boj za uměleckou mnohotvárnost a estetickou úroveň v české poezii 40.–50. let*, *ČLit* 1982, s. 42; M. Blahynka: *Nezvalův Heine*, *SPFF Brno, ř. D – lit. vědná*, 1982, č. 29; T. Bucharkina: *Básně V. N. v Sovětském svazu, Sovětská literatura* 1983, č. 3; M. Suhomel: N., čtenář Mahena, *SPFF Brno, ř. D – lit. vědná*, 1983, č. 30 → *Jiné oči J. Mahena* (1997); M. Kubínová in *Proměny české poezie dvacátých let* (1984); G. Verves: *Maksim Rylskij a V. N.*, *Sovětská literatura* 1984, č. 2; I. V. Inov (Ivanov): V. N. v letech protifašistického odboje, *Sovětská literatura* 1985, č. 10; Z. Kožmín: V. N.: *Rytinka*, in *Interpretace básní* (1986);

S. V. Nikolskij in *Dvě epochy české literatury* (1986); M. Zeman: *Edison*, sb. *Rozumět literatuře* (1986); M. Mravcová: *Postup montáže v poezii poetismu*, *ČLit* 1987, s. 289; I. V. Inov (Ivanov): *Žánrová specifčnost prózy V. N.*, *ČLit* 1989, s. 301 (k tomu poznámka redakce *ČLit* 1990, s. 192); M. Dvořák: V. N. a *Jakub Deml, Akord* 15, 1989/90, č. 6; vm (V. Macura) in *Slovník básnických knih* (1990, *Absolutní hrobař, Básně noci, Pantomima, Pět minut za městem, Sbohem a šáteček, Skleněný havelok*); M. van Duijkeren, M. Stejskal: *Funkce litanických řad v N. Edisonu*, sb. *České studie* (1990); J. Firt in *Knihy a osudy* (1991); J. Kuběna: *Místo po levici – aneb Ukřížování krve (Monolog o V. N.)*, *Host* 1991, s. 84; B. Fučík in *Čtrnáctero zastavení* (1992); Z. Kožmín: *Čas a prostor v Horově a N. poezii, Marginálie* 1988–1990 (1992); M. V. Havel in *Mé vzpomínky* (1993); B. Fučík in *Setkávání a mýjení* (1995); I. Binár: *Trialog (N. – Deml – Holan)*, *Revolver revue* 1996, č. 32; M. Drápala: *Iluze jako osud. K vývoji politických názorů V. N., Soudobé dějiny* 1996, s. 175; R. Hamanová: *Surrealistický most, G. Dierna: Způsoby a tvary touhy. N. próza z let surrealismu, oboje sb. Český surrealismus 1929–1953* (1996, s. 22 a 94, 200); W. Koschmal: *Město (Praha) a nevědomí (Apollinaire – Nezval)*, *ČLit* 1997, s. 360; Ž. Čolakovová: *Český surrealismus 30. let a problém verbalizace surrealit*, *ČLit* 1997, s. 467.

zp

Jindřich Niederle

* 29. 10. 1840 *Stará Paka*

† 8. 9. 1875 *Nová Paka*

Klasický filolog, překladatel a vykladač Sofokla a Homéra, autor mluvnice řečtiny patřící k základním českým pracím z tohoto oboru.

Psal se i Nydrle. – Pocházel z rodiny obchodníka s plátny a hostinského. Po ukončení tříleté obecné školy v Nové Pace studoval 1851–59 na gymnáziu v Jičíně, kde na něho působil hlavně prof. F. Lepař, a 1859–62 klasickou filologii na filoz. fakultě v Praze (žák J. Kvíčaly). 1863 získal profesorskou aprobaci pro vyšší gymnázia a stal se suplujícím profesorem v Hradci Král., 1865 řádným profesorem, nejprve na gymnáziu v Klatovech a 1868 na Akademickém gymnáziu v Praze (zde byl jeho žákem J. Král.); 1871–73 byl uvolněn z učitelského úvazku, aby se mohl soustředit na sepsání učebnice řecké gramatiky. Jako uznávaný odborník spravoval také 1869–70 filologický proseminář na filoz. fakultě a od 1874 byl členem zkušební komise

pro české kandidáty gymnazijní profesury klasické filologie. Pracoval v Jednotě čes. filologů a stal se jedním z redaktorů jejího orgánu *Listy filologické a pedagogické*, byl též spoluredaktorem Bibliotéky klasiků řeckých a římských. Mimoto se věnoval popularizaci řecké literatury v přednáškách, zvl. pro Uměleckou besedu, a v časopiseckých statích. Od mládí se angažoval ve spolkové činnosti, účastnil se kulturního života v Nové Pace, jako student vystupoval s ochotníky, pro něž napsal komedii a překládal A. Kotzebua, později působil v pražském Hlaholu. K jeho trvalým zájmům patřila stenografie, od 1861 byl členem a později funkcionářem spolku těsnopisců a k rozvoji tohoto oboru přispěl odbornými pracemi i jako učitel těsnopisu na hradeckém a klatovském gymnáziu a od 1874 jako zkušební komisař pro praktické stenografy. Jeho nejbližšími přáteli byli J. Gebauer, starší spolužák z gymnaziálních a univerzitních studií (učil s ním též na Akademickém gymnáziu), a kolegové E. Novotný a F. Velišský; Velišskému, s nímž se znal od studentských let, postoupil 1872 rukopisnou práci z řeckých a římských reálií a sám se tehdy soustředil na oblast literatury a jazyka (vlastní práce Velišského, vydaná po N. smrti bez uvedení původce postoupeného textu, vyvolala ostrou reakci J. Krále a následnou polemiku, která měla dozvuky ještě v pozdějších letech). Pracovním vypětím se zhoršoval N. zdravotní stav (tuberkulóza), na jaře 1875 přesídlil do Nové Paky, kde zanedlouho zemřel a byl pohřben. – Syn Lubor N. (1865–1944) byl světově proslulý archeolog a etnolog, profesor UK; zabýval se prehistorií, speciálně pravěkem Čech a Slovanstva, a to především v rozsáhlém díle *Slovanství starožitnosti* (1902–25), hlásícím se k odkazu P. J. Šafaříka, materiálově a koncepčně založeném na nových vědeckých poznatcích a metodách; do široké oblasti jeho výzkumných zájmů patřila národopisná problematika, mj. byl spoluzakladatelem čas. *Čes. lid* a zasloužil se o vybudování Národopisného muzea. – Syn Václav N. (1867–1946) se jako klasický filolog věnoval řeckému dramatu a podílel se na četných reedcích otcovy řecké gramatiky.

N. spojoval činnost klasického filologa s potřebami domácí kultury a písemnictví. Do soudobého literárního kontextu vstupoval jednak překlady Sofoklovy Elektry a Ajanta a Homérovy Odysseje (zveřejněný 6. zpěv a rukopisné

překlady dalších zpěvů) a též Ciceronovy řeči Pro Milone, jednak několika teoretickými a popularizačními statěmi (zvl. *Slovo o Homérovi a jeho básních*, též studie k překladům Sofokla), v nichž mj. reflektoval aktuální problém úlohy překladu v národní literatuře. Jeho přednostní zaměření na homérské eposy vyplynulo hlavně z přesvědčení, že toto dílo by mělo v českém prostředí sehrát podobnou inspirační roli jako v jiných literaturách, konkrétně v německé, a že jeho nové kompletní přetlumočení „zúrodní půdu, z níž má zkveti nám samostatlé umění národní“. Jako erudovaný filolog ctící originál odmítal adaptační překladatelské metody. V úvahách nad Iliadou a Odysseou zdůrazňoval význam metrické formy, tj. časoměrného hexametru, který vykládal jako verš prstonárodního původu a jedinečný projev prapůvodní jednoty poezie s hudbou; tato komplementárnost tvoří podle jeho názoru neodlučitelnou složku myšlenkové a estetické hodnoty díla; překladatelské modifikace užívající jiného verše považoval již za volné „přebásnění“ předlohy, tedy za počínání nepodstatné i vzhledem k mimořádnému zvukovému uzpůsobení češtiny pro věrnou reprodukci. Obhajobou časoměry ovlivnil mladší generaci filologů, mezi nimi J. Krále, který však přijaté stanovisko později revidoval a prokázal oprávněnost přízvučného tlumočení antické poezie. N. vlastní překlady, realizující podle dobových zvyklostí v dramatu verš přízvučný (dialogy) a časoměrný (ostatní části) a v Odysseji časoměrný hexametr, vynikaly sice stylistickými kvalitami (viz ocenění V. Hálek), avšak pro svoji prozodickou podobu se záhy staly anachronismem. Mimo překlady projevil N. literární tvořivost v raném dramatickém pokusu (*Věno*) a především ve formálně vytríbených básních (rukopis. sbírky z 1857–59 Fialky a z pozdějších let Kytice), jejichž publikované ukázky jsou subtilním milostným a vlasteneckým vyznáním a posléze rezignovanou reflexí o blížící se smrti. – N. největší grekologická práce *Mluvnice řeckého jazyka pro gymnázia česká*, uvádějící hlavně v oddílu skladby četné české ekvivalenty, představuje základní dílo naší klasické filologie a opětně vydávána v úpravách slouží dodnes.

ŠIFRY: J. N-e (Upomínka na slavnost Krameriovu konanou v Klatovech, 1868), nd (Měsíčník 1. pražského spolku stenografů gabelsbergských).
 ■ PŘÍSPĚVKY in: *Listy filologické a pedagogické*

Nigrin

(1874–75; 1874 Homérovy Odysseje zpěv VI. v překladě metrickém s úvahou o způsobě překládání Homéra; 1875 O některých epitech homérských); Měsíčník 1. pražského spolku stenografů gabelsbergských; Osvěta (1874); Šumavan (Klatovy); alm. Upomínka na slavnost Krameriovu konanou v Klatovech (Klatovy 1868); – posmrtně (básně z pozůstalosti): Lumír (1875); Světozor (1875). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Slovo o Homérovi a jeho básních (1875 ← Osvěta 1874). – *Překlady*: Sofokles: Elektra (1868, i úvod. studie a poznámky) + Ajas (1869, i studie Přehled dějin tragédie řecké, Úvod k Sofoklovu Ajantovi a poznámky). – *Ostatní práce*: Mluvnice řeckého jazyka pro gymnázia česká (1873, četné reedice postupně v úpravě J. Krále, V. Steinmanna, F. Groha, V. Niederle, L. Varcla). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Věno (prem. 1861, Nová Paka). – *Překlad*: A. Kotzebue: Dvě slova (zač. 60. let, Nová Paka). ■ REDIGOVAL *časopis*: Listy filologické a pedagogické (1874–75, s J. Kvičalou, J. Gebaurem, V. O. Slavíkem); *knižnici*: Bibliotéka klasiků řeckých a římských (1872–75, s V. Vojáčkem). ■

LITERATURA: an.: ref. překl. Sofokles: Ajas, Květy 1869, s. 271; X (V. Hálek): Literární úvaha (o N. překladu 6. zpěvu Odysseje), NL 22. 1. 1874; ● nekrology: an., NL 10. 9. 1875; an., LF 1875, s. 81; V. Vlček, Osvěta 1875, s. 800; an., Světozor 1875, s. 443; J. B-n (Beran), tamtéž, s. 507 ●; J. Král: ref. F. Velišský: Život Řeků a Římanů (mj. důkazy o Velišského využití N. rukopis. práce), LF 1877, s. 112; F. Velišský: Zasláno (reakce na Královu stať), Pokrok 14. 7. 1877; ● polemika k předešlým vystoupením: J. Král, P. J. Beran, Pokrok 29. 7. 1877; P. J. Beran, Pokrok 14. 8. 1877; F. Velišský: Obrana Života Řeků a Římanů (1877); an., NL 28. 9. 1877; an., NL 9. 10. 1877; an., NL 11. 10. 1877; J. Král: Suum cuique. Odpověď na Obranu Života Řeků a Římanů (1878) ●; J. Král: Homérova Ilias (překl. H. J. Mejsnara, též o J. N.), LF 1878, s. 281; an. (J. Neruda): J. N., Humorist. listy 1883, s. 254 → Podobizny 2 (1952); V. Vlček: J. N. a F. Velišský, Osvěta 1883, s. 912; J. Š. (Šafránek): Památce J. N., Koruna česká 1883, č. 61; J. Bn. + J. Š.: J. N., Pokrok 5. 8. 1883; Řeč prof. Gebauera při oslavě památky J. N. v Nové Pace, Pokrok 12. 8. 1883; T. Hrubý: O překladech našich z literatur klasických, Lit. listy 1885, s. 3; J. Šafránek in Příběhy Odysseovy (1887, s. 7); J. Král: O prozódii české, LF 1896, s. 256 → O prozódii české 1 (1923, s. 458); J. Němec: ref. Mluvnice řeckého jazyka... (7. vyd., upr. V. Steinmann), LF 1900, s. 386; F. Bílý: Z mých vzpomínek na J. Gebauera, NŘ 1919, s. 1, 43; M. Hýsek : N. básnické prvotiny, LF 1940, s. 511; F. Novotný: J. N. jako klasický filolog, tamtéž, s. 517; V. Niederle: J. N. ve vzpomínkách své rodiny, svých žáků a přátel, LF 1946, s. 145; M. Bořina: J. N., Pochodeň 12. 12. 1970; in sb. Antika a česká kultura (1978, s. 96).

et

Lubor **Niederle** viz in Jindřich **Niederle**

Václav **Niederle** viz in Jindřich **Niederle**

Jiří Nigrin

† 29. 12. 1606 *Praha*

Knihtiskař.

Pův. jm. Černý. Ve vlastní produkci uváděl rozmanité varianty jména podle jazyků, v nichž byly jeho jednotlivé tisky vydávány: Georgius Nigrinus, Jiřík Černý, Jiřík Nigrin, Georg Schwarz, Georgio Nigrino, Giorgio Negrini, Georgius Negrino, Jorge Nigrin. – Pracoval jako tovaryš u tiskaře J. Kozla st., po 1570 se oženil s vdovou po tiskaři J. Jičínském st. a rozvinul aktivitu jeho tiskárny. 1592 získal erb a přídomek z Nigropontu; k erbů přijal i staroměstského literáta V. Dobřenského.

Z let 1571–1606 je doloženo na 600 N. tisků v češtině, latině, řečtině, hebrejštině, němčině, itaštině, španělštině. Jako vynikající profesionál pracoval na zakázku různých objednavatelů (císařský dvůr, univerzita, katolictví i utrakvističtí autoři, jezuité, čeští bratři aj.). Na přelomu 1572–73 byl uvězněn pro vytištění nepovolené knihy. Ekonomickým základem jeho podnikání byly zpočátku učebnice a užitečné tisky, později vydával převážně drobnější tisky současných autorů (i hojné jednolisty) na vrcholné tiskařské úrovni. Jeho produkce zahrnovala nejširší škálu témat od gratulací a novinových aktualit až po odborné spisy astronomické, lékařské, hornické atp. Vydával též hojné notové tisky s náročnou sazbou (hlavně díla J. Handla). Jeho práce byla současníky vysoce ceněna pro vydavatelskou pohotovost a kvalitu, převyšující u drobných tisků úroveň melantrišské tiskárny. Množství osobních styků ho stavělo do centra aktuálního kulturního dění, produkce jeho tiskárny dotváří obraz dobového kulturního života. Byl významným spoluvytvářcem vysoké úrovně českého knihtiskařství.

Z PRODUKCE: P. Kristián z Koldína: Práva městská... v krátkou sumu uvedená (1581, též 1583) + Práva městská (1582); V. Dobřenský: Pramen vody živé (1581) + Vrtkavé štěstí (1583); J. Černý: Krátký

vejis o nemocech morních (1582); J. Srnec z Varvažova: Dicteria seu proverbia Bohemica (1582, též 1599); P. Lupáč z Hlaváčova: Rerum Bohemicarum ephemeris, sive Kalendarium historicum (1584) + Historia o císaři Karlovi, toho jména IV. (1584); Š. Lomnický z Budče: Knížka o sedmi hrozných dábelských řetězích (1586, též 1600) + Postní zvyk (1589) + Kupidova střela (1590, též 1603) + Josefů život (1591) + Filozofský život (1595) + Kancionál (1595) + Utrhačů jazyk (1598); J. Gryll z Gryllova: Patriarchuov svatých čtyř životy (1587); V. Šturm: Apologia, to jest Obrana proti nedůvodné a nestřídme odpovědi Silvia Uberina, kterou na místě Bratří boleslavských dává (1587); B. Rodovský z Hustiřan: Kuchařství (1591); J. Barthold z Braitenberka: Duchovní obveselení Koruny české (1599); Velmi pěkná nová kronika o vysoké milosti Floria... a ... Biancefoře (1600); N. Vodňanský z Uračova: Theatrum mundi minoris. Široký plac neb Zrcadlo světa (1605); Lamentací, žalostivý pláč země moravské (1606). ■

BIBLIOGRAFIE (Soupis tiskařské produkce): M. Bohatcová, J. Hejnic in Knihtiskař J. N. a jednolístové „Prorocství“ Jindřicha Demetriana, Sborník NM v Praze, ř. A, 1981, č. 35, s. 73; P. Daněk in Nototiskařská činnost J. N., Hudební věda 1987, s. 121. ■ **LITERATURA**: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Z. Winter in Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách (1909) + in Český průmysl a obchod v 16. věku (1913); J. Volf: Potrestání knihtiskaře Jiříka Černého pro tisk knihy Jana Oupického Knížka o potěchách v zármutku, ČNM 1925, s. 75; J. Vanický: N. hudební tisky, Hudební rozhledy 1959, s. 608; M. Bohatcová: Tschechische Einblattdrucke des 15. bis 18. Jahrhunderts, Gutenberg-Jahrbuch 1978, s. 246; M. Bohatcová, J. Hejnic: Knihtiskař J. N. a jednolístové „prorocství“ Jindřicha Demetriana, Sborník NM v Praze, ř. A, 1981, č. 35, s. 73; M. Sršňová: Bicinia nova Ondřeje Chrysozona Jevíčského, ČNM 1982, s. 161; P. Daněk: Nototiskařská činnost J. N., Hudební věda 1987, s. 121; M. Bohatcová in Česká kniha v proměnách staletí (1990).

jk

Nikodémovo evangelium (1, 2)

10.–11. století (1), 2. polovina 14. století (2)

Staroslověnský a staročeský překlad apokryfního Nikodémova evangelia.

N. e. je údajně svědectví Kristova učedníka Nikodéma, nalezené za vlády východořímského císaře Theodora II. v Pilátově domě a přeložené do řečtiny. Vzniklo pravděpodobně spojením dvou původně samostatných apokryfů:

první z nich parafrázoval a doplňoval zprávy evangelií o Kristově odsouzení, umučení a vzkříšení, druhý obsahoval vyličení Kristova sestupu do pekel, jež nemá v evangeliích oporu. Řecký text, pocházející z 5. století, do něhož se sám hlásí, byl záhy přeložen do latiny. Prostřednictvím latinské verze a v překladech se N. e. rozšířilo během středověku po celé západní i východní Evropě.

1. V staroslověnských překladech rozlišuje odborná literatura dvě verze. Kratší verze (obsahující jen první část apokryfu) byla přeložena z řečtiny a dochovala se v rukopisu srbského původu z 13. století. Delší verze (obsahující obě části apokryfu) byla přeložena z latiny; dochovala se v pozdních opisech ruského a srbského původu ze 14.–17. století. Její vznik klade část učenců, kteří se staroslověnskými překlady N. e. zabývali, do přemyslovských Čech 11. století. Francouzský slavista A. Vaillant naproti tomu došel rozbořem jejího jazyka k názoru, že vznikla o století dřív v Chorvatsku nebo Dalmácii, nejspíš v některém z tamějších benediktinských klášterů slovanického obřadu. – 2. Staročeský překlad (podle závěru nazývaný rovněž Čtenie Nikodémovo) tlumočí obě části předlohy. Dochoval se ve dvou recenzích: starší (z 2. poloviny 14. století) tlumočí latinský text poměrně volně, mladší (z 15. století) usiluje o doslovnost; překladatelskou technikou a stylem má blízko k tzv. 3. redakci staročeského překladu bible. Výtah z druhé části starší recenze byl pojat do staročeského Života Krista Pána. Od počátku 16. století byl překlad často vydáván tiskem (v 18. a 19. století jako knížka lidového čtení).

EDICE: 1. *Staroslověnský překlad*: in Glasnik Srpskog učenog društva (Bělehrad) 1885, s. 89 (ed. L. Stojanović); M. N. Speranskij in Slavjanskija apokrifičeskija evangelija, sb. Trudy VIII archeologičeskogo sjezda v Moskve 1890, d. 2 (Moskva 1895, s. 92); in Pamjatniki ukrajinsko-ruskoji movy i literatury 2 (Lvov 1899, ed. I. Franko, s. 252 a 293); L'Évangile de Nicodème. Texte slave et texte latin (*Ženeva*, Paříž 1968, ed. A. Vaillant). – 2. *Staročeský překlad*: in Abhandlungen der Königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften ř. 5, sv. 11, 1860, s. 227 (ed. V. Hanka); in Průza českého středověku (1983, ed. J. Kolár a M. Nedvěďová). ■

BIBLIOGRAFIE (české tisky): Knihopis č. 1791–1803. ■ **LITERATURA**: 1. *Staroslověnský překlad*: M. N. Speranskij: Slavjanskija apokrifičeskija evangelija, sb. Trudy VIII archeologičeskogo sjezda v Moskve 1890, d. 2 (Moskva 1895, s. 38);

Nikolau

M. Weingart in Československý typ cirkevnej slovančiny (Bratislava 1949); R. Večerka in Slovanské počátky české knižní vzdělanosti (1963); A. Vaillant in L'Évangile de Nicodème. Texte slave et texte latin (Ženeva, Paříž 1968). – 2. *Staročeský překlad*: J. Polívka: Evangelium Nikodémovo v literaturách slovanských, ČČM 1890, s. 255 a pokr., 1891, s. 94 a pokr.; J. Kolár a M. Nedvědová in ed. *Próza českého středověku* (1983).

jk

Josef Václav Nikolau

* 8. 8. 1838 *Týn nad Vltavou*
† 30. 4. 1862 *Týn nad Vltavou*

Autor povídek a básní pro děti, pořadatel a vydavatel školní četby, pedagogický spisovatel.

Nižší gymnázium vystudoval v Písku, učitelský kurs v Čes. Budějovicích. Po studiích nastoupil 1858 jako podučitel hlavní školy v Táboře, 1860 dostal dovolenou na dokončení učitelských studií v Praze (dvouletý reálný kurs), pro neprodloužení dovolené druhý rok kursu nedokončil a nastoupil 1861 na školu v Humpolci, kde krátce nato onemocněl tuberkulózou.

Přes svůj krátký život vytvořil N. obsáhlé dílo cele podřízené potřebám učitelského povolání. Pro účely školní deklamace i jako vhodnou doplňkovou školní a mimoškolní četbu sestavoval antologie z básní českých autorů (M. Čacká, F. Doucha, K. J. Erben, J. Chmela, B. Jablonský, J. Kocián, J. Kolář, B. M. Kulda, J. Langer, V. Nejedlý, J. Rautenkranc, F. Šír, K. Vinařický aj.), z lidové poezie a v menší míře též z básní vlastních, především s náboženskou a didaktickou tematikou (*Lilie, Škola deklamování*). Vlastní povídky s moralistním vyzněním (když se člověk zdárně chová a je pilný, jeho život se vyvíjí příznivě), pohádky a čtyřveršové básně, často folklorně ohlasové a s vlasteneckou tematikou, shrnul do souboru *Klásky*, na který pak navázal svazkem drobných moralistních povídek a jednoduchých rýmovaných básniček pro memorování *Balzamíny*. V *Obrazech z dějin československých* vytvořil poetizovaný nástin české historie založený z velké části na mýtech a pověstech, se značně idealizovaným obrazem Slovanů a Čechů zdůrazňujícím jejich mírumilovnost. Pohanské období dějin přitom N. zcela opominul, orientoval se výhradně na

postavy význačné z hlediska křesťanského, zvláště katolického. Jednotlivé kapitoly zakončoval naučením přivádějícím děti ke škole a církvi. Časopisecky uveřejňoval též pedagogické úvahy, dějepisné obrazy, články z cizokrajné etnografie (zřejmě adaptované překlady), drobné lyrické básně pro děti i verše na oslavu Rakouska. Ač literárně průměrné, jeho dílo vyvolalo značnou, byť jen dobově omezenou odezvu a bylo posmrtně vydáváno a též nově upravováno (Klásky J. Beranem, Škola deklamování A. J. Hovorkou, *Obrazy z dějin československých* F. A. Zemanem). Smrt zmařila N. záměr vydávat antologie, jež by ve 4–6 sešitech ročně formou časopisu s nepravidelnou periodicitou navázaly na tradici Klásků.

PŘÍSPĚVKY in: Boleslavan (Ml. Boleslav); Nár. listy; Pěstoun moravský (Litomyšl 1862); Poutník od Otavy (Písek 1859); Škola a život, i příl. Štěpnice (1862); Školník (Hradec Král. 1859–62); alm. Zora na rok 1859 (Tábor 1858); – posmrtně: kal. Krok (1862); Školník (Hradec Král. 1863, 1866). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie* (vesměs pro ml.): Klásky 1–4 (PP, BB 1857, zařazeny i práce jiných autorů; 1873 rozšíř. a upr. vyd. s tit. Nikolauovy Klásky, ed. J. Beran); *Lilie* (BB 1857); *Balzamíny* (PP, BB 1858); *Škola deklamování* (BB 1861, 1862 s tit. Škola deklamatorní, ed. A. J. Hovorka); – posmrtně: *Obrazy z dějin československých* (1862, 1874 s tit. *Obrázky z dějin vlasti pro mládež československou*, ed. F. A. Zeman). – *Ostatní práce* (posmrtně): Ochotnické divadlo v Týně n. Vltavou (1863). ■ **KORESPONDENCE:** A. K.: Horlivý, příliš časnou smrtí... (redakci Lumíra z 1861), Lumír 1862, s. 958. ■ **REDIGOVAL almanach:** *Thalie* (1858). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** *Lilie* (1857, též s vlastními pracemi); *Škola deklamování* (1861, 1862 s tit. *Škola deklamatorní*; též s vlastními pracemi). ■

LITERATURA: ● nekrology (an.): Hlas 22. 5. 1862; Lumír 1862, s. 524; (J. A. Šrůtek), Školník 1862, s. 111 ●; an.: O mladém spisovateli a učiteli J. V. N., Lumír 1862, s. 551; an.: ref. *Obrazy z dějin československých*, Lumír 1862, s. 958.

lb

Nitra

1876, 1877

Almanach ve svém 6. a 7. ročníku prostředkující slovenské snahy obnovit jazykovou jednotu s českou literaturou v období národního ohrožení a přinášející i slovensky, slovakofilsky a vlastenecky orientovanou poezii českých autorů ruchovského období.

Podtitul: 1876–77 (roč. 6–7) Dar dcerám a synům Slovenska, Moravy, Čech a Slezska obětovaným. – *Redaktor a vydavatel:* 1876–77 (roč. 6–7) J. M. Hurban (podp. M. J. L. Hurban; v roč. 7 an. spoluredaktor R. Pokorný); 1876 (roč. 6) Skalica, 1877 (roč. 7) Turčiansky Sv. Martin.

Formálně navazovaly oba ročníky N. ze 70. let na stejnojmenný almanach nepravidelně vydávaný na Slovensku J. M. Hurbanem 1842–53 a představující jeden z nejvýznamnějších publikačních orgánů štúrovské generace. V 1. roč. N. z 1842, sdružujícím autory slovenského romantismu (J. M. Hurban, J. Kalinčiak, B. Nosák-Nezabudov, A. Sládkovič, L. Štúr aj.) s představiteli klasicistní tvorby (G. Fejérpataky-Belopotocký, J. Kollár aj.), se jako literární jazyk ještě uplatnila čeština. Názvem odkazujícím na společnou velkomoravskou tradici, podtitulem (Dar dcerám a synům Slovenska, Moravy, Čech a Slezska...) a přetištěním veršů českých autorů (K. H. Máchy, J. E. Vocel) 1. ročník demonstroval tradiční vztahy domácího literárního života s českou kulturou. Čeština jako nejfrekventovanější spisovný jazyk slovenského písemnictví měla být využita i v následujícím ročníku, připravovaném na rok 1843; cenzurními zásahy bylo však vydání pozdrženo a 2. roč. N. (v návaznosti na Štúrovo úsilí o konstituování spisovné podoby národního jazyka) se 1844 stal první publikací vydanou ve štúrovské slovenštině. Stejně jako druhý i další tři ročníky (1846, 1847 a 1853) sledovaly (vedle estetického kánonu romantického básnictví) především program národní emancipace a vyjadřovaly proces vytváření jazykově samostatné slovenské literatury i změnou podtitulu (Dar drahým krajanom slovenským...). K projektu N. psané opět česky se M. J. Hurban vrátil po více jak třiceti letech, když po rakousko-uherském vyrovnání 1867 byl slovenský intelektuální život nepetržitě obviňován z panslavismu a vystaven, zvláště 1874–75, zesílené maďarizaci (uzavření slovenských gymnázií, zrušení Matice slovenské, zastavení čas. Církevní listy); návrat k spisovné češtině Hurban chápal jako vynucené opoziční gesto proti národnostnímu útlaku a současně jako politický výraz historické sounáležitosti s literaturou většího slovanského národa. V Čechách Hurbanova snaha úzce korespondovala s rozmachem ideologizovaného národního hnutí vycházejícího z obrozenských tradic a slovanofily zaměřeného. Vztah ke

Slovensku, projevující se v tvorbě májovců (J. Neruda, V. Hálek a zvláště A. Heyduk) a od počátku 70. let hojně i v pracích vlastenecky zaměřených autorů ruchovsko-lumírovské generace (např. J. Kálal, O. Mokry, R. Pokorný aj.), představoval jeden z nejvýznamnějších atributů této orientace. Úsilí obnovit literární jednotu nabízelo národně orientovaným autorům širší možnosti prezentace vlasteneckých ideálů a v počínající dichotomii básnických koncepcí české literatury druhé poloviny 70. let činilo zároveň tematiku slovenského národního zápasu přirozenou protiváhou estetických hodnot opírajících se o tradice západních literatur, jak je přinášel J. Vrchlický a básníci sdružení kolem Sládkova časopisu Lumír. Aktuálním výrazem tohoto básnického soustředění k osudu Slovenska se v době přípravy almanachu stala Heydukova sbírka Cimbál a husle, vydaná v lednu 1876; realizace 6. a 7. roč. N. se proto uskutečňovala pod přímým vlivem ohlasů na Heydukovo tvůrčí gesto a také se opírala o mnohem početnější autorskou základnu z Čech než ze Slovenska. – S přípravou almanachu započal Hurban již počátkem února 1876. Plánovaný dubnový termín vydání však nemohl dodržet, protože musel nastoupit tříměsíční vězení pro přestoupení programu zastaveného časopisu Církevní listy, takže 6. roč. N. vyšel až v září. V obnovené N. se redaktor programově vrátil k původnímu podtitulu i k rozvržení do tematických oddílů (*Hlasy k Nitře, Zpěvy historické, Obrazy z přítomnosti, Rozmanitost básnická, Minulost*).

Almanach z 1876 Hurban dedikoval právě zemřelému historikovi F. Palackému, „otci národa československého“; věnování doplnil úvodní epickou básní věnovanou památce jeho osobnosti a v rozsáhlé závěrečné úvaze s titulem *Není slovenského národu* (parafrázující výrok, který 1875 vyslovil maďarský politik K. Tisza) zdůvodnil návrat k literární jednotě a ke koncepci česko-slovenského národa jako historicky podmíněnou přirozenost. Ze slovenských autorů vedle další básnické účasti J. M. Hurbana výrazněji ještě do 6. roč. přispěli D. Bachát (pseud. Miloslav Dumný), G. K. Zechenter-Laskomerský (podp. G. K. Laskomerský) a S. Hurban Vajanský; několika drobnými příspěvky pak autoři i na Slovensku dnes už zapomenutí: J. Járošiová (podp. Jaroslava Jároši), J. Lašidov a J. Malina. Jako příloha byly do N. přiřazeny i noty k písni Sokoli a orli

Š. Fajnora. Početnějším zastoupením se v almanachu prezentovala národní linie české literatury. Bojovnými politickými verši přispěl zejména slovakofil R. Pokorný, rozsáhlým veršovaným dramatem s tematikou pseudoromantického obrazu slovanské vzájemnosti V. Pok-Poděbradský. Také další příspěvky pocházely od představitelů mladší vlny vlastenecké poezie (L. Dolanský, I. Geisslová, J. Herben, E. Jelínek, H. Krch – podp. H. V. Krch, J. Nečas a rovněž autoři dnes již zapomenutí nebo dosud nedešifrované pseudonymy J. Horský a Hynek z Lomné). Zajímavý příspěvek 6. roč. pak představovala životopisná a interpretační úvaha věnovaná A. Heydukovi, v níž F. Čenský pojal téma slovenského národního zápasu v Heydukově tvorbě jako jedinou záruku obrany české národní poezie před neslovanskými „cizáckými“ vlivy. Každý příspěvek byl označen jménem autora a jeho původem: Čech, Moravan, Slovák. Jako zásadní nedostatek vytkla česká kritika Hurbanovi nedůslednost při jazykové redakci česky psaných slovenských příspěvků (zejména uplatňování archaického koncokového au místo ou) a některým příspěvkům jejich nízkou uměleckou úroveň. Při přípravě dalšího ročníku proto Hurban požádal o spolupráci R. Pokorného a v listopadu 1877 vydal 7. roč. N. v mnohem pečlivější české jazykové redakci. Proti předcházejícímu ročníku se však podíl přispěvatelů ze Slovenska výrazně omezil a naopak okruh českých autorů převažujícím způsobem vzrostl. Ze Slovenska přispěli jednou básní J. Lacko a S. Hurban Vajanský, který také volně přeložil německou prózu J. Scheffela o křižácích na Slovensku, dále D. Bachát (pseud. Miloslav Dumný) historickou novelou o mládí malíře J. Kupeckého a J. M. Hurban malým cyklem epigramatických veršů a obsáhlou sociologizující úvahou o životě a díle právě zemřelého V. Pauliny-Tótha. (Pouze hypoteticky lze slovenské příspěvky v 7. roč. doplnit jménem P. Országh Hviezdoslav; pseudonym Kv. Hvězdoslav, jímž je podepsána báseň s názvem Na Kriváň, nebyl však dosud takto jednoznačně dešifrován.). Z českých autorů tentokrát do almanachu rétorickou a slovansky orientovanou poezií přispěli: M. Červinka, J. Čurda (pseud. J. Č. Rolnický, Rolnický), I. Geisslová, A. Heyduk, B. Klimšová, R. Pokorný, F. Rypáček (pseud. Jaroslav Tichý), O. Sadovský, J. Spáčil (pseud. Jan Žeranovský), F. Tábořský (pseud.

Fr. Hostivít), M. Turinský, F. M. Vrána i básníci dnes již zapomenutí nebo dosud nedešifrované pseudonymy J. J. Hendrych, B. Kokoška a J. Skálinský. Posmrtným příspěvkem byl v N. zastoupen nedávno zemřelý máchovský epigon M. A. Hrubý (pseud. Brádelický). Účast v almanachu také přislíbila E. Krásnohorská, její básnický příspěvek se však údajně ztratil na poště. Z proudu ideologizujícího historismu, slovanofilství a rétoričnosti vlastenecké poezie vybočovaly tři lyrické básně J. Vrchlického, reflektující niterné stavy básnického subjektu. Především tuto novou tendenci českého básnictví reprezentovanou Vrchlickým kategoricky odmítl F. Čenský v předcházejícím ročníku a podle korespondence adresované R. Pokornému ji z plánů na pokračování almanachu důrazně vylučovali jako nebezpečný „modernismus“ také J. M. Hurban a A. Heyduk. Z dalších českých autorů přispěli ještě E. Jelínek přehledovou informační statí o rozvoji soudobého slovenského písemnictví, S. Podlipská cyklem historických povídek z českých dějin, F. Rypáček (pseud. Jaroslav Tichý) literárněhistorickou studií o V. Vlčkově a dramatik F. Zákřejs první částí historické hry z doby Velkomoravské říše Rozvazění bratří (pokračování měl přinést další ročník). Ohlas 7. roč. byl v Čechách příznivější než v minulém roce (odmítnut byl pouze Vajanského „překlad“ z němčiny), Hurbana i Pokorného kritika vybízela k pokračování. V důsledku malé prodejnosti obou vydaných ročníků a zejména z důvodů nízkého abonmá dalšího svazku Hurban přípravu 8. roč. v zimě 1878 definitivně zastavil. Obecně měla obnovená N. plnit dvojí funkci: demonstrovat kritickou situaci slovenského duchovního života 70. let a idealizovaným pojetím národní „česko-slovenské“ jednoty oživit kulturní a etnickou vzájemnost. Avšak myšlenka zřící se vlastního literárního jazyka byla pro většinu slovenských spisovatelů již nepřijatelná. A tak nakonec oba ročníky N. byly pojímány především jako tribuna národního směru české literatury. Znamenaly také v návaznosti na předchozí ruchovské almanachy jedno z posledních společných vystoupení jeho představitelů.

LITERATURA: an.: K obnovení spisovni jednoty se Slovenskem (o přípravě roč. 6), NL 1. 2. 1876; M. J. Hurban: Přátelům N... (provolání o přípravě roč. 6), Světozor 1876, příl. k č. 5, s. 79; ● ref. N. 6. 1876; J. K., Koleda 1876, s. 541; B. Čermák, Čes. včec-

la 1876, s. 95; an., Světozor 1876, s. 507 ●; Redakce Nitry (J. M. Hurban): Přátelům a příznivcům N... (provolání o přípravě roč. 7), Posel z Prahy 20. 3. 1877; an.: Přátelům a příznivcům N., NL 12. 4. 1877; R. Pokorný: P. T. spisovatelkám a spisovatelům v Praze, NL 5. 5. 1877; M. J. Hurban, R. Pokorný: Ctěným příznivcům N. (zasláno), NL 7. 6. 1877; ● ref. N. 7, 1877: J. Ruda, ČMM 1877, s. 189; B. Čermák, Čes. včela 1877, s. 366 ●; R. Pokorný: Literární shoda československá (též úryvky z dopisů J. M. Hurbana R. Pokornému z 1877–79) (1880); J. Vlček: Slovensko za posledních pět let, Slovenský sborník 1883 → Medzi Váhom a Vltavou (1957); E. Jelínek: Z Hurbanových snah, Hlas národa 26. 2. 1888; A. Pražák: Hurbanovia vo väzeniach 4, Slovenský denník 11. 8. 1921; A. Mráz in Medzi našimi literáturami (1960); S. Šmatlák: Pokus o oživenie československej literárnej vzájomnosti (též úryvky z dopisů J. M. Hurbana a A. Heyduka R. Pokornému z 1877), SLit 1962, s. 166.

pš

Daniel Ignatius Nitsch

* 16. 3. 1651 Praha

† 22. 6. 1709 Praha

Autor českých kázání.

8. 5. 1666 vstoupil do jezuitského řádu. Po vysvěcení šest let vyučoval na řádových školách a devatenáct let působil jako kazatel.

Dvoudílný soubor *Berla královská Jezu Krista* (1709) shrnuje kázání, která N., jak uvádí v předmluvě, konal „drahný čas“ v těšínském knižectví. Je vynikajícím dílem barokní prózy. Rozsáhlá, složitě stavěná souvětí jsou zaplavena živými, výraznými, smyslově naléhavými obrazy, čerpanými z podivuhodně bohatého představového fondu; metafory, přirovnání, synonyma, slovní hříčky jsou hromaděny do výřků uspořádaných podle proměnlivého vzorce; intonační linie věty se neustále mění efektně vkládanými řečnickými otázkami a zvoláními. Tento styl byl zřejmě některými současníky pokládán za afektovaný, neboť N. uznal za vhodné ohradit se proti takovým námitkám v předmluvě, kterou předdeslal druhému dílu knihy. Připouští, že nepíše češtinou běžně mluvenou; trvá však na tom, že nepíše vyumělkovaným, dokonce snad neoterizujícím jazykem – „novou nějakou češtinou“ –, nýbrž češtinou opírající se o tradici, především tradi-

ci Veleslavínovu a českých biblí; čeština, vypěstovaná touto tradicí k vysokému stupni dokonalosti, by byla, jak zdůrazňuje, mrtvým, knižním dědictvím, kdyby „po zemi se plazila a nikdá s řečnickou výmluvností se neokázala“. Umělecký záměr, s nímž N. psal svá kázání – exponovat literární formu –, byl podepřen jazykovým programem. Vlasteneckou tendencí – chválou výrazových možností češtiny srovnávané s jinými jazyky – se N. stýká s podobně laděnými souvěkými projevy J. F. Beckovského, A. Frozína aj.

KNIŽNĚ. Berla královská Jezu Krista... (1709). ■ EDICE (ukázky): in ant. Staří slezští kazatelé (Ostrava 1970, ed. M. Kopecký). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 6 194. ■ LITERATURA: F. M. Pelcl in Böhmische, mährische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten... (1786); J. Vašica in České literární baroko (1938); F. Němec: Konstrukce slovního výrazu N. metafory, Akord 7, 1939/40, s. 245; J. Vašica: Účast Slezska na českém literárním baroku, sb. Slezsko, český stát a česká kultura (Opava 1946); M. Kopecký: K české barokní homiletice, sb. O barokní kultuře (Brno 1968) + in ant. Staří slezští kazatelé (Ostrava 1970); J. Pleskot: Kacíři českého baroka, ČLit 1994, s. 343.

jl

Niva

1891-1897

Beletristický a kritický časopis, orgán tzv. moravské kritiky, otevřený širokému spektru literární generace 90. let.

Podtitul: 1891–1895/96 (roč. 1–6) Časopis beletristický; 1896/97 (roč. 7) Měsíčník pro literaturu, umění a veřejný život. – *Redaktoři*: 1891–1896/97 (roč. 1–7) F. Roháček, 1893/94 (roč. 4) i K. Mádl, 1894/95–1896/97 (roč. 5–7) i M. Roháčková. – *Vydavatel*: 1891–1896/97 (roč. 1–7) F. Roháček, Brno, 1893/94 (roč. 4) i v Praze. – *Periodicita*: 1891–1894/95 (roč. 1–5) čtrnáctideník; 1895/96–1896/97 (roč. 6–7) měsíčník.

N. zprvu programově usilovala o to, stát se listem, který by oslovil nejširší čtenářské vrstvy a zároveň při distanci od separatistických tendencí navázal na moravskou literární školu 80. let a na dřívější moravské časopisy (Koleda aj.). Jako ideální se redaktorovi jevil „spisovatel, jenž bere látku k pracím svým ze života...

podrobuje ji uměleckému zpracování, nespouští je z očí závazků mravních“. Populárně-vzdělávací a moralistně-osvětové cíle však brzy došly korekce, když N. vstoupila do sporů 90. let a zařadila se mezi periodika, v nichž našla uplatnění nastupující literární generace. Tento obrat, jenž si vynutil rozšíření kritické rubriky, podněcoval polemická vystoupení a usměrňoval i výběr beletristických příspěvků v duchu soudobé moderní literatury, nastal ve chvíli, kdy potřeba vymezit se vůči moravskému klerikálnímu tisku přinutila redakci hledat oporu u mladých literátů v Čechách (4. roč. byl vydáván a částečně redigován v Praze). Časopis se držel tradičního členění beletristických periodik: vedle původních veršů, větších prozaických prací publikovaných na pokračování i drobných povídek přinášel v menší míře i překlady veršů a próz a popularizující poučné články, zejména z historie, medicíny, psychologie, filozofie a etnografie. Beletrie částečně tvořila i náplň rubriky *Fejeton*. Její nejvýznamnější složkou se stal oddíl *Umění. Literatura. Věda* (titul byl obměňován přesmykováním jednotlivých druhů tvůrčí činnosti), obsahující recenze beletrie i divadelních představení v Praze a v Brně, nekrology, informace o kulturním dění. Pododdíl *Směs* pak poskytoval zajímavosti ze světa i praktické rady. Od 1892 (roč. 2) byla zavedena i šachová rubrika. Podpora svobodomyšlného hnutí na Moravě i snaha o vytvoření tribuny mladé moravské inteligence posléze vedly v 7. roč. k oslabení literární orientace N. ve prospěch otázek regionálně politických. Brzy nato na konci 1897 F. Roháček vydávání N. ukončil pro dlouhodobé finanční potíže s její distribucí.

V prvních dvou ročnících se snaha získat dostatečný počet abonentů projevila publikací regionálně laděných próz, lidových obrázků, črt a fejetonů i výběrem zajímavých populárně-naučných statí. Nepravidelně pod titulem *Verše mladých poetů* tu vycházely příspěvky desítek autorů, z nichž převážná většina – s výjimkou S. Boušky, A. Bresky, K. B. Hájka, J. Karníka, F. Pečinky, J. Sutnara a L. N. Zvěřiny (pseud. Narcis) – zůstala v literatuře neznámá. Spolu s nimi verši ještě přispěli R. Bort, básní o J. A. Komenském S. Čech, K. Červinka, J. V. Hrubý, K. Chalupa, A. Klášterský, J. Kubelka, J. Kvapil, A. E. Mužík, F. Novák, F. S. Procházka, F. J. Rypáček (pseud. Jaroslav Tichý), J. Soukal, J. Vrchlický. Ke kmenovým *prozaikům*

tehdy patřili J. Arbes (romaneto *Duhokřídla Psyché*), M. Beňa, O. Bystřina, I. Hořica, J. Janča, V. K. Jeřábek, J. Kadlec (pseud. Eugen Bazarov), J. Merhaut, V. Pittnerová, F. Roháček, J. Šústal, V. Vrba, A. Vrbová (pseud. Jar. nebo Jarmila Svitavská), ojedinele též J. Krušina ze Švamberka, R. Kutina, J. J. Langner, K. Mašek, V. Plaček (pseud. V. P. Trnavský), G. Preissová, F. X. Svoboda, R. Svobodová, E. Tréval a ze Slovenska M. Kukučín. Mezi *překlady* dominovala ruská literatura uváděná A. J. Hlavinkou, N. Mrštíkem, J. Unzeitigem, A. A. Vrzaelem (pseud. A. G. Stín). A. Koudelka (pseud. O. S. Vetti) uváděl literaturu švédskou a holandskou, ze severské produkce ještě překládali K. Chalupa a H. Kosterka, F. Mistrala tlumočil S. Bouška, Th. Gautiera O. Auředníček, M. Jókai a E. Krása Brněnský. Z *popularizačních článků* na J. Nerudu vzpomínal J. Arbes, o J. A. Komenském a o G. Preissové (její postavy a originál) psal F. Roháček, o etnografii M. Beňa, historické prameny uváděl V. Prasek, medicínou a přírodními vědami se zabývali hlavně V. Růžička a J. Medek. V *kritické rubrice* převládala anonymita, a to jak ve statích o literární tvorbě, tak o brněnském divadle; šiframi R., Fr. R. byly pouze signovány polemiky F. Roháčka s H. G. Schauerem, které se však týkaly mimoliterárního předmětu (českého živnostnictva). – Již ve 2. roč. se objevily verše A. Sovy a také vystoupení J. Karáska a A. Procházky (šifra A. P.), sice ještě ojedinelá, naznačující však již obrat N. od regionálních a lidovýchovných tendencí k novodobým proudům v celonárodní literatuře. Nová rubrika *Pražská pošta* se záhy stala jádrem moderních snah, projevujících se nejen původní tvorbou, nýbrž i polemikami jednak s katolickou Vlastí o její kritická stanoviska a o J. Nerudu (proti kritikovi Vlasti tu vystoupil i S. Bouška), jednak s J. V. Sládkem a Lumírem o úloze soudobé kritiky. *Kritickou rubriku* pak zde spolu s jejími hlavními představiteli J. Karáskem a A. Procházkou naplňovali zejména F. V. Krejčí (šifry Kj., Č.), V. Mrštík, F. Roháček, V. Otomar (šifra O. V.) a J. Vodák (šifra jv.). V polemice o V. Hálka N. stála na straně J. S. Machara a také se bez výhrad přihlásila k tezí o literatuře v manifestu *České moderny*, který rovněž přetiskla. Ve formě dopisu sice zveřejnila i kritické stanovisko J. Karáska k manifestu (i polemiku J. Liera s Karáskem), ale za konfliktu části signatářů manifestu s *Rozhledy* (v nichž

J. Třebický jménem časopisu odvolal jeho předcházející nekompromisní kritické postoje, což vedlo k rozpadu *Moderny*) zase ve svých komentářích více sympatizovala s jeho odpůrci. Otiskla společně prohlášení J. S. Machara, V. Mrštíka, A. Sova a F. X. Šaldy proti Třebickému i obsáhlý dopis F. V. Krejčího na obranu svého stanoviska a Rozhledů, ale převzala též z České stráže Šaldovu odpověď, přestože F. Roháček byl se Šaldou v napjatých vztazích a Šalda do N. nepřispíval. Vedle polemik přinášela N. i studie a články, z nichž literatury se bezprostředně dotýkaly úvahy J. Arbesa o technice umělecké tvorby, kritické pojednání F. Roháčka o Katolické moderně a jejím almanachu Pod jedním praporem a stať S. Boušky o provensálské literatuře. Z příbuzných oborů tu ještě H. G. Schauer publikoval studii z dějin filozofie. – Článek F. Roháčka v 6. roč. N. (1895/96) o kulturněpolitickém hnutí Mladá Morava naznačoval zesílený důraz, který N. začala klást na problematiku mladé moravské inteligence, zejména jejího postavení uvnitř soudobých politických proudů. Zřetelně se to projevilo v 7. roč. N. (1896/97) několika články věnovanými Mladé Moravě a výrazným oslabením kritické a recenzní složky časopisu, v menší míře pak omezení zaznamenala i původní tvorba. Ale ani tehdy z N. nezmizelo nepravidelné uvádění *veršů* mladých poetů, mezi nimiž se v roč. 3–7 (1893–97) nově objevili K. Babánek, A. B. Dostál, V. Dyk (i pseud. Viktor Souček), K. Hlaváček, F. Kaván, J. A. Koráb, Č. Ostravický, F. Sekanina (pseud. Fr. Žárovský), K. Toman, L. Ziková. Vedle těchto začínajících básníků se v té době verši nově představili O. Auředníček, O. Březina, E. Čenkov, K. Dostál-Lutínov, B. Grünwald, J. Hilbert, K. Kádner, J. Karásek, E. Lederer (pseud. Josef Leda), F. Leubner, K. Mašek (i pseud. Fa Presto), J. S. Machar, S. K. Neumann, V. Otomar, A. Procházka, A. Sova, F. X. Svoboda, F. Tomek. Z *prozaiků* v publikování větších prací pokračovali J. Arbes (povídka Pro bratra anarchistu), I. Hořica, V. K. Jeřábek, J. Merhaut (povídky Had, Píseň práce), V. Pittnerová, G. Preissová (drama Ve stínu závoďště), F. X. Svoboda, R. Svobodová (povídky Na písčité půdě, Přetížený klas). Nově se pak většími nebo menšími pracemi uvedli M. Beňa, V. Bursa, K. Červinka, J. V. z Finberka, J. Hilbert (i pseud. Kamil Vyšín), F. S. Holeček, K. Kamínek, P. Kles, J. Osten, V. Otomar (i podp. O. Vig-

lic), A. Procházka, F. S. Procházka, K. Sezima, J. Slabý, A. Sova, E. Tréval, A. Vrbová (pseud. Jiří Sumín), L. Ziková. Mezi *překladaťeli* největší aktivitu od 3. roč. rozvinuli A. Procházka, jenž tlumočil verše i prózu z francouzštiny, italštiny i holandštiny, a A. Koudelka (i pseud. O. S. Vetti), jenž prostředkoval tvorbu švédskou, španělskou a polskou. Největší podíl v N. si i nadále udržovala literatura ruská, uváděná zejména tradičními překladaťeli. K nim nově přibyl z francouzštiny V. Černý (G. Flaubert), F. Novák, J. Spáčil (pseud. Jan Žeranovský) a šifra F. Š-a (mravoučné zásady F. La Rochefoucaulda), z polštiny pak F. Vondráček (E. Orzeszkowa) a J. Zalužan (M. Konopnicka), z literatur jihoslovanských národů A. Pikhart a z maďarštiny G. N. Mayerhoffer.

LITERATURA: -ej- (F. V. Krejčí): Lumír a moravská kritika, Rozhledy 1893, s. 293; ● ref. N.: -e- (J. Karásek), MR 1894/95, sv. 1, s. 48; an., Lit. listy 16, 1894/95, s. 337; an. (A. Procházka), MR 1897/98, sv. 7, s. 64 ●; J. Máchal in Boje o nové směry v české literatuře (1926); P. Fraenkl: K bojům o mladou literaturu v letech devadesátých, RA 6, 1930/31, s. 280 a pokr.; J. Karásek: Psychologické poznámky k poznání literární generace let devadesátých, RA 6, 1930/31, s. 464 → Vzpomínky (1994, s. 50); M. Kopecký: Neprávem zapomínaný redaktor N., Almanach Moravského muzea 1961, s. 79; J. Malíř: Od literatury k politice. Literární časopis Niva 1891–1897, VVM 1992, s. 459.

jz, zp

Ruda Nížkovský

* 24. 8. 1890 Vídeň (Rakousko)

† 22. 5. 1946 Praha

Dramatik, autor operetních libret, lidových veseloher a rozhlasových komedií; herec, režisér.

Vl. jm. Rudolf Schuh. – Pocházel z německo-české rodiny; od 1909 až do poloviny 30. let působil jako herec. Zpočátku byl činohercem a prošel mnoha angažmá u venkovských divadelních společností (J. Faltýse, Franzla-Lešanského aj.), po 1918, kdy se trvale usadil v Praze, působil jako operetní komik v řadě pražských lidových divadel (Aréna na Smíchově, Deklarace na Žižkově, Malá opereta na Vinohradech, Tylovo divadlo v Nuslích, Urania v Holešovicích). Pro jeho hereckou kariéru by-

lo nejvýznamnější angažmá u Vinohradské zpěvohry, kde působil nejdéle (1921–32), příležitostně i jako režisér. Počátkem 30. let oнемocněl žádouchou, aktivní hereckou činností musel značně omezit a po 1936 natrvalo ukončit. Byl jedním z prvních členů Svazu čes. herectva (stavovské organizace založené 1909) a ve 30. letech dlouholetým funkcionářem jeho výboru.

Autorem divadelních her se N. stal v době, kdy mu jeho špatný zdravotní stav začal znemožňovat vystupování na jevišti (předtím již 1914 napsal se Z. Štěpánkem hru podle námětu lidového zbojnického románu z Adršpašských skal *Červený Benda*, jejíž text se nedochoval). Psal veselohry, komedie, frašky, zpěvohry a satirická libreta komediálních operet, v nichž uplatnil rozsáhlé herecké zkušenosti s lidovým publikem, jemuž byly hry určeny. Látkově N. vycházel z rozmanitých variací situačního humoru a z charakterové kresby postav; tematicky pak vesměs z obvyklého půdorysu komediálních žánrů, umístěného nejčastěji do prostředí venkovského (*Hastrman krajánka Švejnohy*, *Podhorský grunt*), vojenského (*Odtroubeno*, *Modrý husar*) nebo rodinného (*Nové panstvo z Malé Strany*, *Fantom rodiny*, *Dnes poroučí tatínek*). V N. veseloherní a zpěvoherní produkci převažují milostné situační frašky, napsal však i detektivní komedie (*Půlnoční host*, *Falešný náhrdelník*) a veselohry reflektující aktuální veřejné a společenské problémy (*Děti Slovače*, *My se nedáme!*). Jako libretista spolupracoval s dalšími divadelníky (nejčastěji s J. Baldou a E. Brožíkem) a se známými skladateli českých operet (B. Divišem, J. Jankovcem, V. A. Viplerem aj.). Některé motivy svých divadelních her zpracoval rovněž jako rozhlasové komedie (*Andulka*, *Na všechno se musí od lesa*, *Hastrman*, *Václavky* aj.).

PŘÍSPĚVKY in: sb. Český herec (1940). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie* (vesměs divadelní hry): Jehla v kupě sena (b. d., 1931, i prem.); Kdo se bojí, nesmí do lesa (b. d., 1932); Láska svede všecko (1932); Moric, nic se nestalo! (1932); Nové panstvo z Malé Strany (b. d., 1932, i prem.); Před hájovnou v černém lese... (b. d., 1932); Přijď ještě jedenkrát... (b. d., 1932); Žena ze všech nejkrásnější (b. d., 1932); Hanácká krev (1933, podle operety M. Bukovského); Půlnoční host (b. d., 1933); Fantom rodiny (b. d., 1933); *Hastrman krajánka Švejnohy* (1934, i prem., hudba E. Košťál, texty písní E. Brožík); *Husíčka z venkova* (b. d., 1934); *Maryna ze mlýna* (1934, hudba V. A.

Vipler); *Na Svatém kopečku* (1934, prem. 1933, s J. Baldou, hudba V. A. Vipler); *Našel srdce na zahrádce...* (b. d., 1934); *Podvodnice z lásky* (1934); *Srdce v nesnázích* (b. d., 1934); *Na všechno se musí od lesa* (1934, prem. 1933, hudba E. Košťál, texty písní E. Brožík); *Pod věchýtkem* (1934, s E. Brožíkem, hudba J. Řehoř); *Andulka* (1934, hudba E. Košťál, texty písní E. Brožík); *Za tou naší stodolíčkou...* (1935, s E. Brožíkem, hudba E. Košťál, texty písní E. Brožík); *Moje teta – tvoje teta* (1935); *Stryček z Hané* (1935); *Děti Slovače* (1935, prem. 1934, hudba V. A. Vipler); *Jen ty a já* (1936, prem. 1935, s J. Baldou, hudba V. A. Vipler); *Vesnické milování* (b. d., 1936); *Kudy, kudy cestíčka...* (1936, i prem., s J. Baldou, hudba V. A. Vipler); *Odtroubeno* (1936, i prem., s J. Baldou, hudba J. Jankovec, texty písní V. Sýkora); *Pytel neštěstí* (1936); *Falešný náhrdelník* (1937); *Cikánská princezna* (1937, prem. 1936, s J. Baldou a J. Kohoutem, hudba J. Jankovec, texty písní V. Sýkora); *Dnes poroučí tatínek* (1937); *Bouchačka* (1938, hudba B. Diviš); *My se nedáme!* (1938, hudba B. Diviš); *Po našem* (1941); *Dnešní děvčátka* (1941); *Žena jeho snů* (1941, prem. 1926, s E. Brožíkem, hudba R. Piskáček); *Podhorský grunt* (1944); *Modrý husar* (b. d., hudba V. A. Vipler). ■ **SCĚNICKY.** *Hry:* *Červený Benda* (1914, se Z. Štěpánkem); *Dáma v černém trikotu* (1922, s J. Schneiderem, hudba O. Šimáček); *Čtrnáct dní v chládku* (1926, hudba J. Vilkoňský); *Gaston dělá neplechu* (1927, s E. Brožíkem, hudba B. Grün); *Pro jablíčka* (1930, s E. Brožíkem); *Na západní frontě* (1931, divad. adaptace Barbussova R. Oheň); *Mařenka* (1933, s J. Baldou, E. Brožíkem, hudba R. Piskáček); *Dvě srdce na prodej* (1939, s F. Kudrnou, hudba V. A. Vipler); *Dvojí suknou vždycky táhne*; *Helenka je ráda*; *Moje zlatá holčička*; *Za sportem a láskou*; *Zara*. ■

LITERATURA: Č (V. Cervinka); ref. insc. *Nové panstvo z Malé Strany*, *Zvon* 32, 1931/32, s. 435; -jk-: ref. insc. *Na Svatém kopečku*, *Haló noviny* 1933, č. 49; an.: nekrolog, *Divadlo* 1946, s. 77; L. Pacák in *Opereta*, *Dějiny pražských operetních divadel* (1946); Z. Štěpánek in *Za divadlem kolem světa* (1970, s. 37).

pš

Jan Noha

* 26. 11. 1908 *Benešov*
† 19. 1. 1966 *Praha*

Básník; zprvu stoupenec druhé vlny proletářské poezie, poté tvůrce reflexivní lyriky, v době osobní krize subjektivně vypjaté; po 2. světové válce se opět vrátil k sociální lyrice usilující o svůj podíl na budování socialismu. Autor veršů pro děti a překladatel poezie.

Jediný syn a nejmladší z pěti dětí svrškaře. Rodina se 1908 přestěhovala do Jindř. Hradce, kde N. navštěvoval obecnou školu (1914–17). 1917 byl dán na vychování ke strýci do Prahy, osiřev (otec zahynul ve válce), dokončil na Smíchově měšťanskou školu (1922), pak se krátce učil pekařem ve Všetatech. Nespokojen však utekl, vrátil se k sestře do Jindř. Hradce, nastoupil do učení v tamní Landfrasově tiskárně a zároveň studoval odbornou školu pokračovací (1922–26). Jako vyučený typograf přišel 1926 do Prahy, pracoval v Průmyslové tiskárně (1926–28) a ve Státní tiskárně (1928–31), vypomáhal v jiných tiskárnách, krátce byl nezaměstnaný, 1932 zakotvil natrvalo ve Státní tiskárně, kde byl sazečem, za okupace korektorem, po válce podnikovým ředitelem (1945–53). Od mládí se hlásil k socialistickému hnutí, jež propagoval např. v komsomolské recitační skupině Modré blůzy (1926–34; vyloučen) či ve skautské organizaci ISAW, kde působil mj. v redakci časopisu (později i edice) Slunce (1929–32). Ve 30. letech se účastnil četných protifašistických akcí, byl členem Svazu proletářských spisovatelů a zakládajícím členem spisovatelského spolku Blok, jehož čtvrtletní revue U společně s B. Václavkem a P. Jilemnickým redigoval. Komunistické přesvědčení projevoval vždy více přímočarostí a smyslem pro spravedlnost než uvědomělým osvojením idejí marxismu-leninismu podněcovalo N. marné snahy skloubit vliv přátel ze skautského období i tzv. trockistických intelektuálů (K. Jiříček, tj. O. Kučera, Z. Kalandra, J. Guttman, J. Kopp, K. Teige aj.) s přirozeným vztahem k dělníkovu údělu a s vlastní činností v duchu doktrín socialistického realismu. (Spory o „ideovou správnost“ ostatně vždy provázely i N. básnickou tvorbu.) Dlouhodobá diferenciacie názorů vyvrcholila 1937 otevřeným dopisem S. K. Neumannovi ve 3. čísle revue U, v němž N. reagoval na Neumannův spis Anti-Gide a v němž zformuloval své výhrady k soudobému politickému vývoji v SSSR, zejména vůči moskevským procesům, v nichž viděl likvidaci pravých revolucionářů. Následující polemika na stránkách U přivedila 1937 N. rezignaci na členství v redakci U a posléze i v Bloku. Za okupace N. spolupracoval s P. Jilemnickým a se skupinou kolem F. Halase a J. Palivce. Po 1945 se agilně zapojil do budování nového zřízení (mj. osvětovou činností a přednáškovou spoluprací s Českosl. rozhla-

sem): 1954–59 pracoval v aparátu Svazu českosl. spisovatelů, také jako tajemník literárního oddělení; od 1959 byl redaktorem SNDK a tajemníkem Kruhu přátel dětské knihy.

Básně a drobné články začal N. publikovat v Rudém večerníku, Trnu aj. V prvních básnických sbírkách (*Běžící pás, Pro žízeň života*) navázal na poetiku proletářské poezie z počátků 20. let. Verše psané zjednodušeným pravopisem vzešly převážně z kolektivní agitační recitace a ovlivněny jejími potřebami uchylovaly se k tematicce blízké tehdejšímu revolučně nalaďenému dělníkovi (sociální nespravedlnost, odpor k válce, perspektivy revoluce i cit pro přírodu). Vyznačovaly se úspornou obrazností danou prostými asociacemi a osobní zážitky promítaly do obecných sociálních poměrů; jejich konfrontační ráz, uplatněný zejména v pointách a vyvolávši cenzurní zásahy, se postupně zklidňoval a N. verše začaly směřovat k vyrovnanějšímu tvaru, vyvážené dikci a k věcnému podání reálné situace proletáře s hlubší reflexí stavů jeho duše i společnosti; nepředkládají už pouze spasitelské vize, ale spíše sociální naděje, utkvělou touhu po změně a sílící víru v moc slova a imaginace (*Spodní prameny, Dvanáct májů*). Prožitá osobní tragédie (smrt první ženy) a nejistý osud za okupace N. ještě více obrátily k intimnímu, meditativně založenému monologu o kráse a marnosti života (*Myšlený kruh, Milostná větvení*). Tematické zvnitřnění (vyznání milostného citu a stesku, úvahy o podstatě bytí a osudu národa, přírodní impresy, pochmurné představy prázdnoty a obav apod.) přinášely i kultivovanou obraznost symbolů a alegorií, abstraktní jazyk (později i neologismy) a snahu o formální zdokonalení úspěšnou nejvíce v melodizaci verše. V poválečných poměrech chápal N. tvorbu zprvu jako službu nové společnosti – odtud deklarativní ráz časových témat (oslava SSSR, dělnické třídy a jejich vůdců, práce atp.) a namnoze i plakátová sdělnost jeho příležitostné tvorby (*S východem slunce, Světlo*). Plně v dobové atmosféře zůstala zakotvena také jeho následná reflexivní lyrika, jež poetizovala každodenní skutečnosti a konkrétním pojmenováním v nekomplikované výpovědi akcentovala s morálním patosem kladné životní hodnoty, zejména lásku, lidskou soudržnost, obětavost apod. (*Břehy a vlny, Šťastná řeka*). Do jisté míry také znamenala i překonávání dřívějšího sklonu k abstrakci. N. satiru, převážně emotivně za-

barvené epigramy a pamflety s naučnými sentencemi (*Čtyři hlavy utatě..., O nás s námi...*), spíše laskavě úsměvnou než útočnou, oslabuje přílišná didaktičnost. Pro syntézu privátních a reflexivních poloh v básních usilujících postřehnout smysl života a perspektivy lidstva (volná lyrická trilogie *Moje sonety, Z lásky, Přes řeku*) N. často volil formu sonetu, vždy hojně využívaného, nyní však svérázně modifikovaného (bez dostatečně zjevného důvodu rozšířeného o dva verše mezi tercety). Od 50. let se N. soustavně věnoval také tvorbě pro děti; projevil v ní porozumění pro jejich zájmy a specifickou schopnost vnímat jejich svět; využívá klasických forem říkadel a písní i tradiční poetiky zdůrazňoval především etická hlediska. N. se zabýval také překlady a přebásňováním, především z ruštiny.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Ru-ka (krátce na počátku publikační činnosti); J. N. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Klubu čtenářů (1961); sb. Antar bojující (1963); Antologie protifašistických umělců (1936); A-Zet (1932); Básnický almanach 1957, 1958 (1958, 1959); Beseda (1954); Beseda venkovské rodiny (1958); sb. Bezručův hlas (1940); Červený květ (Ostrava 1957); Českosl. loutkář (1953); Českosl. sport (1955); Českosl. svět (1954–56, 1965); Českosl. voják (1955); Čin (1936); Čteme (1940–43); Čtenář (1955); Čtení o Sovětském svazu (1959); Dětská kniha (1955); sb. Dík a pozdrav. Josefu Horovi k padesátinám (1941); Díkobraz (1953, 1958); Divadlo (1954–55); Doba (1945–47); 24. ročenka čes. knihtiskařů (1941); Fotografie (1962); Haló noviny (1933–34); Hlas revoluce (1958); Host do domu (1954–60); Hudební rozhledy (1955–56); Hudební výchova (1955); sb. Imprimatur (Hamburk, 30. léta); Index (1935); sb. Jeden život. Hrst vzpomínek na Helenu Malířovou (1948); Jihočes. pravda (Čes. Budějovice 1961, posmrtně 1967); Jiskra (Tábor 1956); Kalendář pro ženy (1962); Kalendář RP (1962); Kritický měsíčník (1938); Kultura (1958–60); Kultura doby (1936); Kulturní kalendář Jindř. Hradce (1958); Kulturní tvorba (1966); Kulturní zprávy (1944); Květen (1956); Květy (1951–65, posmrtně 1968); Kytice (1946); Lid. demokracie (1949–59); Lidová kultura (1946); Lid. noviny (1948–51); Lit. noviny (1952–61); Magazin Co vás zajímá (1962); Májový list KSČ (1933); Mateřídouška (1955–64, posmrtně 1967); Mír (1953); Mladá fronta (1948–59); Modrá blůza, příl. Dělnického divadla (1927–29); Naše cesta; Naše slovo (Olomouc 1958); Naše zprávy (1940); Nová svoboda (1939, 1953–62); Nové knihy (1962); Nový život (1949–59); Obrana lidu (1953–62); sb. O díle Franka Tetauera (1964); O knihách a autorech (1957); Obrana vlasti (1953–55); sb. Oheň a růže (1961); Ohníček (1954–62); Osvětová práce (1958–61); Panoráma

(1947–51); Pionýr (1954–62); Pionýrské noviny (1951–65); Plamen (1959–62); Pochodeň (Hradec Král. 1955–58); Práce (1946–64); Práce mladých (1957–58); Práce pionýrů (1953); Praha–Moskva; Pravda (Plzeň 1962); Program D; Proletář (1937); Ranní noviny (1936); Realistické divadlo Zdeňka Nejedlého (1953); Repertoár malé scény (1963); Rodina a škola (1960–61, posmrtně 1968); Rozhledy (1935–36); Rudé právo, i Rudý večerník (1931–33, 1954–66); Růst olomouckých polygrafů (1952); sb. Řeční orlíci (1952, přebásnění klefťských písní); Sborník 1935; Slovanský přehled (1959); Slunce (1929–32); Směna (1953); Stadion (1955); sb. Sto let Státní tiskárny (1948); Stráž lidu (Olomouc 1959); Středisko (1934); Svět sovětů (1956–57); Svět v obrazech (1959–63); Světová literatura (1961); Svoboda (1956–62); Svob. slovo (1954–64, posmrtně 1967); sb. Španělsko v nás (1937); sb. Španělsku (1937); Trn; Tvorba (1929–36, 1948–60); Typografie (1959–61); U (1936–37); Večerní Praha (1956); sb. Věčný Mácha (1940); Vedoucí pionýrů (1955); Vlasta (1957–64); Vychovatel (1959–63); Za čtenářem (1955); Základní tělovýchova (1965); Zdravotnické noviny (1956); Zeměd. noviny (1955–64, posmrtně 1967); Zeměd. zaměstnanec (1957); Zlatý máj (1956–62); Zpravodaj Drutexu (1958). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Běžící pás (BB 1932); Pro žížeň života (BB 1933); Spodní prameny (BB 1934; 6 BB samostatně s tit. Bílý dům 1935); Dvanáct májů (BB 1938); Pastorále (BB 1939); Myšlený kruh (BB 1942); Milostná větvení (BB 1944); Slovo mé, prostři se (BB 1944); Mateřská řeč (B 1946); Závody žijí (BB 1948); Zlatoperý čas (BB 1948); S východem slunce (1948); Ruce a práce (BB 1950); Světlo (BB 1950); Co děláte, zvířátka? (BB pro ml., 1953); Mladá srdce (BB pro ml., 1953); Čtyři hlavy utatě aneb I vlas má svůj stín (BB 1954); Břehe a vlny (BB 1955); O nás s námi čili Mudrogramy aneb Zdravím vás (BB 1955); Jak třetíčky na míse (BB pro ml., 1956); Šťastná řeka (BB 1956); Moje sonety (BB 1957); Z lásky (BB 1958); Velké věci maličkých (BB pro ml., 1958); Zvěrokruh aneb O zvířátkách a jiném světě (BB pro ml., 1958); O všem možném (BB pro ml., 1959); Zamyšlení a sen nad dětskou knihou (B 1959); Přes řeku (BB 1960); Vyzvání k tanci (BB 1960); Pohlednice (BB pro ml., 1961); Každý má někoho (P a BB pro ml., 1962); O věčné touze (BB 1962); Tydýt --- týť --- týť (BB pro ml., 1962); Duhové barvy (BB pro ml., 1963); Všechny oči (BB pro ml., 1964, k fotografiím M. Šechtlové); Praha na listu růže (BB 1966, k fotografiím M. Šechtlové); – posmrtně: Jižní Čechy (B 1966, se souborem fotografií M. Šechtlové in Jižní Čechy Marie Šechtlové, ed. B. Houdek; samost. 1981); Zlomeno půlnocí (BB 1967, ed. O. Vyhřídál); Cesta do Veselí (BB pro ml., 1971, ed. J. Hilčr); Kartinky (BB 1972, ed. O. Vyhřídál); Panáčkoval zajíc v zelí (BB pro ml., 1972); Budrád (BB pro ml., 1983). – *Překlady*: verše in I. A. Novikov: Puškin na jihu (1947); S. V. Michalkov: Tāta, máma a já (1953); Maniok je hořký. Vietnamská li-

dová poezie (1964; přebásnil J. N., ed. s E. Hrychem). – *Výbory: Pro žízeň života* (1951); *Básně* (1958, ed. J. Trefulka); *J. N. (Básně)* (1966, ed. V. Bradáč); *Okénko do nebe* (pro ml., 1972, ed. J. Kovářik); *Člověk člověku* (1982, ed. J. Nejedlá). ■ *REDIGOVAL časopis: U* (1936–37, s B. Václavkem a P. Jilemnickým); *sborníky: Sto let Státní tiskárny. Jubilejní tisk 1848–1948* (1948; s P. Tučným), *Od slov k činům. Sjezd českosl. spisovatelů 4.–6. 3. 1949* (1949, s O. Kryštofem), *Zdeňku Nejedlému k 75. narozeninám* (1953, s K. Konrádem, V. Pekárkem a V. Zavadou), *Básnický almanach 1957* (1958). ■ *USPOŘÁDAL A VYDAL: Maniok je hořký. Vietnamská lidová poezie* (1964, s E. Hrychem); *J. V. Sládek: Zlaté slunce, bílý den* (výbor, 1966). ■

LITERATURA: J. Mourková: J. N. Literární pozůstalost (LA PNP 1971). ■ ● ref. Běžící pás: F. X. Šalda, *ŠZáp* 4, 1931/32, s. 397; jh (J. Hora), *Čes. slovo* 2. 9. 1932; K (Z. Kalandra), *Tvorba* 1932, s. 383; B. Václavek, *Tvorba* 1932, s. 476 → Kritické stati z třicátých let (1975); Nk. (B. Novák), *RA* 8, 1932/33, s. 24; arjan, *Čin* 4, 1932/33, s. 260 ●; ● ref. Pro žízeň života: B. Václavek, *Index* 1933, s. 125 → Kritické stati z třicátých let (1975); F. N. (Němec), *RP* 18. 3. 1933; AMP. (A. M. Piša), *PL* 20. 7. 1933 ●; V. Borový (O. Kučera) in J. N.: *Spodní prameny* (1934); ● ref. *Spodní prameny: J. Kadlec*, *LitN* 7, 1934/35, č. 12; -á- (J. Rybák), *Haló noviny* 10. 1. 1935 → *Doba a umění* (1961); Neč. (F. Nečásek), *RP* 12. 1. 1935; AMP. (A. M. Piša), *PL* 26. 7. 1935 → *Třicátá léta* (1971); G. (F. Götz), *NO* 16. 8. 1935; B. V. (Václavek), *Index* 1935, s. 22; F. Urban, *Tvorba* 1935, s. 30; fs. (F. Springer), *Rozhledy* 1935, s. 131 ●; ● polemika o Anti-Gida S. K. Neumann: J. N., S. K. Neumann a J. N., *U* 1937; s. 304, *Diskuse a J. Kratochvíl, U* 1937, s. 385 ●; ● ref. Dvanáct májů: F. Nechvátal, *U* 1938, s. 335; G. (F. Götz), *NO* 8. 1. 1939; J. Kohout, *KM* 1939, s. 117 ●; ● ref. Pastoraře: J. B. Č. (Čapek), *Naše doba* 47, 1939/40, s. 441; F. Götz, *Čtete* 2, 1939/40, s. 122; B. Polan, *KM* 1940, s. 80; B. Václavek, *LidN* 12. 2. 1940; AMP. (A. M. Piša), *Nár. práce* 24. 3. 1940 ●; ● ref. Myšlený kruh: vbk. (V. Běhounek), *Dělnická osvěta* 1942, s. 213; h (J. Heyduk), *LidN* 20. 9. 1942; K. Milotová, *Venkov* 1. 11. 1942; J. B. Č. (Čapek), *Naše doba* 50, 1942/43, s. 88 ●; Kp. (K. Polák): ref. *Milostná větvení, Nár. práce* 11. 10. 1944 + ref. *Slovo mé, prostří se, Nár. práce* 4. 3. 1945; ● ref. *Zlatoperý čas: J. Linhart, Kulturní politika* 3, 1947/48, č. 43; B. Polan, *KM* 1948, s. 277; M. Sedloň, *RP* 8. 6. 1948 ●; lk (L. Kundera): ref. *S východem slunce, Rovnost* 14. 6. 1949; Z. K. Slabý: J. N. *Cesta ke světlu, NŽ* 1950, s. 919 (k tomu polemika: *Kroužek lit. kritiky na FF v Praze a Z. K. Slabý, oboje NŽ* 1951, s. 471 a 796); ● ref. *Světlo: B. Slavík, LD* 17. 12. 1950; J. Brabec, *NŽ* 1951, s. 1101; Z. Pešat, *RP* 1. 2. 1951; M. Sedloň, *Tvorba* 1951, s. 119 ●; Z. K. Slabý in J. N.: *Pro žízeň života* (1951); M. Ivanov: ref. *Mladá srdce, LitN* 1954, č. 3; ● ref. *Čtyři hlavy ufaté...: J. Vojtěch, LitN* 1954, č. 43; Z. K. Slabý, *Mladá fronta* 8. 1. 1955 ●; ● ref. *Břehy a vlny: J. Petrmichl, LitN* 1955, č. 28;

K. Hrách, *Květen* 1, 1955/56, s. 94 ●; ● ref. *O nás s námi...: J. Putík, LitN* 1955, č. 47; Z. K. Slabý, *Květen* 1, 1955/56, s. 120 ●; J. Trefulka: ref. *Břehy a vlny, Šťastná řeka, NŽ* 1956, s. 1201; ● ref. *Šťastná řeka: F. Götz, LitN* 1956, č. 43; dš. (D. Šajtar), *Červený květ* 1956, č. 7 ●; ● ref. *Moje sonety: J. Trefulka, NŽ* 1957, s. 540; V. Dostál, *Kultura* 1957, č. 24; J. Brabec, *LitN* 1957, č. 18; gf (G. Francel), *LD* 31. 3. 1957; Z. Heřman, *HD* 1957, s. 227 ●; J. Trefulka in J. N.: *Básně* (1958); ● k padesátinám: J. Janů, *LitN* 1958, č. 47; L. Kundera, *HD* 1958, s. 467; K. Bednář, *Za čtenářem* 1958, s. 253; J. Lederer, *Večerní Praha* 25. 11. 1958 ●; F. Götz: *Cesty vývoje N. lyriky, NŽ* 1958, s. 867; J. Petrmichl: ref. *Z lásky, LitN* 1959, č. 16; F. Holešovský: ref. *Velké věci maličkých, ZM* 1959, s. 284; ● ref. *Přes řeku: B. Polan, Plamen* 1960, č. 10; F. Vrba, *LitN* 1960, č. 48; jt (J. Trefulka), *HD* 1960, s. 571; gf (G. Francel), *LD* 11. 9. 1960 ●; Z. Vavřík: ref. *Každý má někoho, LitN* 1962, č. 25; ● ref. *O věčné touze: M. Petříček, HD* 1962, s. 376; J. Urbánková, *Tvorba* 1962, s. 704; F. Vrba, *LitN* 1962, č. 40 ●; ● nekrology: M. Petříček, *LitN* 1966, č. 4; O. Vyhřídál, *tamtéž*, č. 6; V. Závada, *Plamen* 1966, č. 3; Z. K. Slabý, *ZM* 1966, s. 165; M. Blahynka, *Impuls* 1966, s. 145; (vbk) (V. Běhounek), *Práce* 21. 1. 1966 ●; O. Vyhřídál in J. N.: *Zlomeno půlnocí* (1967); ● ref. *Zlomeno půlnocí: rtl* (V. Dostál), *Kulturní tvorba* 1967, č. 47; O. Rařaj, *LitN* 1967, č. 45; J. Pištora, *Lit. listy* 1968, č. 10; V. Smetáček, *Impuls* 1968, s. 53 ●; V. Janovic: ref. *Cesta do Veselí, ZM* 1972, s. 490; O. Vyhřídál in J. N.: *Kartinky* (1972); (vv) (M. Vacík): ref. *Kartinky, LD* 6. 2. 1973; J. Hilčr: *Pro žízeň života, ZM* 1973, s. 15; L. Páleníček: *Básník J. N., Práce* 24. 11. 1973; L. Valčík: *Nelaskavé začátky laskavého básníka, ZM* 1973, s. 596 → *Za slova tiše nahlédni* (1989, pod jm. L. Tomek); (jlg.) (J. Lang): J. N., *Kulturněhistorický sborník Univerzity v J. listopadu v Praze* (1974, s. 213); J. Nejedlá in J. N.: *Člověk člověku* (1982); M. Blahynka: *Tak prostá a tak složitá, Lit. měsíčník* 1988, č. 9; O. Vyhřídál: *Pravda o básníku J. N., Lit. měsíčník* 1988, č. 10; an. (M. Červenka): J. N.: *Běžící pás, ČLit* 1989, s. 257; L. Petzlová: *Zastavení s básníkem J. N., Jindřichohradecký vlastivědný sborník* 1, 1989, s. 54; I. Pfaff in *Česká levice proti Moskvě 1936–1938* (1993) + *U-Blok a zápas o „socialistický realismus“ v českém umění, Ateliér* 1997, č. 19.

jip

Miloslav Nohejl

* 26. 5. 1896 *Plzeň*

† 25. 10. 1974 *Plzeň*

Autor povídek a románů s milostnou tematikou, jejichž psychologická analytičnost přetrvává zčásti i v poválečných, většinou historických prózách.

Jeho otec vlastnil instalatérský závod. V Plzni N. vychodil základní školu a 1907–14 reálku, 1914–15 studoval na Čes. vysoké škole technické v Praze, 1915 se stal úředníkem města Plzně, 1921–22 vystudoval Státní knihovnickou školu v Praze a stal se knihovníkem Městské knihovny v Plzni. V té době začal publikovat divadelní referáty a fejetony. Od 1948 do 1951, kdy odešel do invalidního důchodu, byl ředitelem Krajské lid. knihovny v Plzni. Ve 30. letech spolupracoval s pražským a od 1956 s plzeňským rozhlasem. Před válkou procestoval řadu evropských zemí. Člen brněnské Literární skupiny.

Ústřední téma próz, které N. publikoval do roku 1945, tvoří vztah milenecké či manželské dvojice, často kombinovaný s dalším milostným vztahem. Tři knihy povídek odkrývají v náhodě osudového činitele, který vede hrdinu k extrémnímu až násilnému rozhodnutí. Mučivá záhadnost skrývající se za povrchem událostí upomíná na R. Weinerja, jehož vliv se projevuje také ve stylu: N. jazyk usiluje postihnout ducha dané situace s expresivitou, která využívá směle konstruovaných obrazů a slovních novotvarů. Eroticky laděný vitalismus povídek vyvrcholil v románu *Ohnivý červenec* příběhem prudké smyslné lásky. Ostatní N. romány chtějí svým věcným, chladně analytickým pohledem programově naopak „odbásňovat“ realitu; stejně jako předcházející povídky rozpitvávají psychiku všedních lidí v nevšedních, jakoby experimentálně navozených situacích. V románu *Deset let nerozhoduje* dvojice vyvázaná z původních manželských vztahů dospívá teprve po letech, kdy opadla mladická vášeň, k vzájemnému naplnění milostného i životního vztahu; následující román *Svět nic neví* sleduje horečnaté stavy prospěcháře před a po dokonale provedené vraždě vlastní ženy; v trojdílně komponovaném románu (deník – hrdinčina zpověď – autorské vyprávění) *Zázrak s Julií* probudí mladá nevšední herečka v hrdinovi namísto zamýšleného citu paradoxně důvěru v návrat jeho uprchlé ženy. Ve všech těchto románech stojí mezi většinou oddanými ženami panovačný, chladně kalkulující muž, jehož duševní pochody autor demonstrovuje bez hodnotícího odstupu. Po válce vypsal N. nejprve osobní zážitky z květnových dnů v Praze a zahájil tak sérii próz s faktografickým základem, z nichž všechny následující věnoval Plzni: od beletristicky po-

jatého průvodce městem *Plzeň s příchutí sladkou, hořkou i kyselou* přes povídky z dějin pivovarnictví *Sud se zlatým dnem* (tři z nich zpracoval N. též v knize pro mládež) a povídky z dávné historie města *Odvrácená tvář* až po psychologizující autobiografickou válečnou kroniku *Sirény oslavují Plzeň*. Poslední a vrcholné N. dílo sleduje historii rodu zakladatelů známých strojřen. V široce koncipované a přitom hutně a výrazně formulované románové skladbě *Škodové* je přechod od poklidné řemeslnické Plzně k rodícímu se průmyslovému středisku organicky spjat s osobními osudy tří generací. Duševní problematika N. ctižádostivých hrdinů zde dostala konkrétní cílevědomou náplň, a tím také došla přesvědčivé realizace idea mužnosti, k níž se N. dílo upínalo jako k ideálu od svých počátků. – V rukopisu zůstaly jeho *Důvěrné paměti plzeňské*.

ŠIFRY: M. Nh, M. T., Nh. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1919–28); Čes. slovo (1925–26); Čes. deník (Plzeň, od 1915); Čes. svět (1929); Host (1921–27); Kulturní zpravodaj (1926); Kytice (1947); Lid. noviny (1926–38); Lit. rozhledy (1931); Lumír (1933); Nár. osvobození (1926–33; zvl. ref. o plzeňském divadelnictví); Panoráma (1929); Pramen (1920–27; mj. ref. o plzeňském divadelnictví); Pravda (Plzeň 1967); Právo lidu (1925, 1934); Rozpravy Aventina (1925); Salon; Sborník pětadvaceti (1969); Sever a Východ (1926–30); Svob. směr (1948); Tvar (1927); Zpravodaj Šrámkovy Sobotky (1974). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Veliká radost (PP 1921); Dívka a sen (PP 1925); Vidím milence (PP 1925); Souhlas (R 1926); Proměna (P 1927); Kniha se rodí (F 1928); Ohnivý červenec (R 1929); Dvě mužské povídky (1930); Deset let nerozhoduje (R 1932); Svět nic neví (R 1934); Zázrak s Julií (R 1941); Holýma rukama (P 1946); Sirény oslavují Plzeň (R 1948); Sud se zlatým dnem (PP 1956); Neslýchaná věc (PP pro ml., 1957); Odvrácená tvář (PP 1964); Plzeň s příchutí sladkou, hořkou i kyselou (P 1965); Škodové (R 1968). – *Ostatní práce*: Stoletá cesta. Škoda 1859 – Závody V. I. Lenina 1959 (1959, s V. Jiřou). – *Výbory*: Chlapci a muži (PP 1941); Obraný hrozen (PP 1966). ■

BIBLIOGRAFIE: H. Ryšánková: M. N. – B. Polan (Knihovna města Plzně, 1971, soupis příspěvků v čas. Pramen). ■ LITERATURA: ● ref. Veliká radost: A. N. (Novák), LidN 17. 11. 1921; J. Vrba, Pramen 3, 1922/23, s. 333 ●; ● ref. Dívka a sen: P. F. (Fraenkl), Host 4, 1924/25, s. 255; jeř (J. Fučík), RP 21. 6. 1925 ●; M. N. o sobě, RA 1, 1925/26, s. 30; ● ref. Vidím milence: A. C. Nor, Host 5, 1925/26, s. 248 (též ref. Veliká radost, Dívka a sen); A. M. P. (Piša), Pramen 6, 1925/26, s. 345; A. N. (Novák), LidN 17. 2. 1926 (též ref. Dívka a sen) ●; ● ref. Souhlas: A. N. (Novák), LidN 12. 12. 1926; F. Götz, NO 27. 2. 1927;

E. Vachek, *Nová svoboda* 1927, s. 86; J. Hora, *RP* 9. 1. 1927; B. F. (Fučík), *Tvar* 1927, s. 20 ●; ● ref. Ohnivý červenec: -rna. (F. Kovárna), *Host* 8, 1928/29, s. 222; A. N. (Novák), *LidN* 14. 7. 1929; B. F. (Fučík), *RA* 5, 1929/30, s. 47; F. X. Šalda, *ŠZáp* 2, 1929/30, s. 8 ●; ● ref. Deset let nerozhoduje: a (J. Hora), *LitN* 1932, č. 5; J. Knap, *Venkov* 10. 4. 1932; A. M. P. (Píša), *PL* 26. 6. 1932 ●; ● ref. Svět nic neví: F. X. Šalda, *ŠZáp* 6, 1933/34, s. 308; M. Rutte, *NL* 23. 5. 1934; A. N. (Novák), *LidN* 24. 6. 1934; A. M. Píša, *Čin* 1934, s. 555 ●; K. Sezima: ref. Ohnivý červenec, *Deset let...*, *Svět nic neví in Mlázi* (1936); L. Ptáček in M. N.: *Zázrak s Julií* (1941); K. Sezima: ref. *Zázrak s Julií*, *NŘ* 1941, s. 269; ● ref. *Holýma rukama*: F. H. (Hampl), *Práce* 2. 8. 1946; -šp- (F. Kašpar), *NO* 6. 8. 1946 ●; ● ref. *Sirény oslavují Plzeň*: G. (F. Götz), *NO* 21. 3. 1948; F. Buriánek, *Zeměd. noviny* 6. 8. 1948; F. J. (Jakubův), *LD* 1. 1. 1949 ●; ● ref. *Sud se zlatým dnem*: A. Linke, *Obrana lidu* 13. 12. 1956; M. Otruba, *LitN* 1957, č. 13 ●; K. Míkula: ref. *Neslýchaná věc*, *LitN* 1957, č. 40; B. Polan: *Prozaik M. N.*, *Pravda (Plzeň)* 5. 4. 1964 + in M. N.: *Obráný hrozen* (1966); V. Běhounek: ref. *Škodové*, *Práce* 24. 7. 1969; (ra) (V. Viktora): k 85. výr. narození, *Pravda (Plzeň)* 26. 5. 1981; (bj) (B. Jirásek): k 90. výr. narození, *Pravda (Plzeň)* 27. 5. 1986; J. Špot in *Kapitoly o literární Plzni* 3 (1991); B. Jirásek: *Kontakty spisovatele M. N. s celonárodní prózou*, sb. *Kultura, historie a současnost Plzně* (1996); H. Dobrá: *Romanopisec M. N.*, *Plzeňský deník* 30. 4. 1996.

pb

Nomokánon

Před 880

Staroslověnská právní příručka; sbírka církevních zákonů (kanones) a zákonů občanských (nomoi) majících vztah k církvi.

Autorem N. je podle zmínky v *Životě Metodějově* sám Metoděj. Většinou se o pravdivosti této zprávy nepochybuje, ojedinělé zůstává mínění T. Saturníka, že vznikl až v Bulharsku v době cara Symeona (893–927). Je dochován ve dvou obšírnějších právních kodexech ruských z rozhraní 13.–14. a počátku 16. století. Metoděj si ze dvou známých byzantských církevněprávních příruček – sbírky zvané *Synagma* a *Synagogy Jana Scholastika*, vzniklé v letech 565–577 – zvolil jako předlohu Scholastikovu sbírku, která se mu zdála být vhodnější pro moravské poměry, a upravil ji tak, že více než třetinu textu vynechal, zejména tam, kde táž věc byla dokumentována více kánony

(tj. zákonnými ustanoveními) různých synod, nebo tam, kde šlo o problémy na Moravě méně naléhavé. Vznikl tak moravský typ nomokánonu, který se později na území východní církve jevil jako nevyhovující, a proto místo něho byly pořizovány další příručky. To je důvod, proč se velkomoravský nomokánon zachoval v tak malém počtu rukopisů.

Text N. se skládá z pořadu církevních sněmů počínaje 1. nikajským koncilem (325) a konče 4. ekumenickým koncilem v Chalcedonu (451); na konci tohoto výčtu je zmínka o 68 kánonech Basilea Velikého (soudí se, že tato úvodní stať sloužila za podklad k první kapitole staroslověnského *Života Metodějova*). Následuje přehled nadpisů všech titulů (tj. zákonných ustanovení), v další části je výklad titulů, podepřený citací kánonů církevních synod. Překladatelská technika je stejná jako u všech ostatních textů cyrilometodějských, překladatel dbal více o srozumitelnost než o doslovnost překladu, snažil se spíše vyjádřit smysl originálu než otrocky tlumočit. Slovní zásoba se ovšem liší od cyrilometodějských překladů biblických. Je to dáno charakterem textu, pro něž bylo třeba vytvořit řadu právních termínů. Některé Metoděj převzal patrně ze starého zvykového práva moravských Slovanů, jiné ponechal nepřeložené. Někdy se předpokládá, že součástí Metodějova N. byly ještě další dva staroslověnské texty: *Zapovědi (příkázání) apoštolů Petra a Pavla* a *Odpovědi alexandrijského patriarchy Timothea*. Soudí se tak především pro jejich jazykovou starobylost a obsahovou blízkost s velkomoravským Penitenciálem (*Zapovědmi sv. Otců*).

EDICE: I. I. Sreznevskij in *Obozrenije drevnich russkich spiskov Kormčej knigi*, *Sbornik Otdelenija russkogo jazyka i slovesnosti Imperatorskoj akademii nauk (Petrohrad)* 65/2, 1897; in *Magnae Moraviae fontes historici* 4 (Brno 1971, ed. J. Vašica a K. Haderka; s čes. překladem). ■

BIBLIOGRAFIE: in Ch. K. Papastathis: *To nomothetikon ergon tis Kyrillomethodianis ierapostolis en Megali Moravia. L'oeuvre législative de la mission Cyrillo-Méthodienne en Grande Moravie (Soluň 1978)*. ■ LITERATURA: H. F. Schmid: *Die Nomokanonübersetzung des Methodius (Lipsko 1922)*. ■ G. A. Rosenkampf in *Obozrenije Kormčej knigi v istoričeskom vide (Petrohrad 1839)*; A. S. Pavlov in *Pervonačalnyj slavjano-russkij nomokanon (Kazaň 1869)*; I. I. Sreznevskij in *Obozrenije drevnich russkich spiskov Kormčej knigi, Sbornik Otdelenija russkogo jazyka i slovesnosti Imperator-*

Nonfriedová

skej akademii nauk (Petrohrad) 65/2, 1897; A. I. Sobolevskij in *Materialy i issledovanija v oblasti slavjanskaj filologii i archeologii* (Petrohrad 1910); V. N. Beneševič in *Sinagoga v 50 titulov i drugije juridičeskije sborniki Ioanna Scholastika* (Petrohrad 1914); T. Saturník in *Príspevky k šíření byzantského práva u Slovanů* (1922); H. F. Schmid: *Neuere Beiträge zur Frage nach der ältesten kirchenslawischen Nomokanonübersetzung*, *Zeitschrift für slawische Philologie* (Lipsko) 1925, s. 198; W. Lettenbauer: *Eine lateinische Kanonensammlung in Mähren in 9. Jahrhundert*, *Orientalia christiana periodica* (Řím) 18, 1952, s. 246; J. Vašica: *Metodějův překlad nomokánonu*, *Slavia* 1955, s. 9 + *Collectio* 87 (93) *capitulorum dans les nomocanons slaves*, *Byzantinoslavica* 20, 1959, s. 1; V. Trojickij: *Kto vključil papističeskiju scholiju v pravoslavnuju Kormčiju*, sb. *Bogoslovskije trudy* 2 (Moskva 1961); V. J. Ušakov: *Ustužskaja kormčaja*, *Slavia* 1961, s. 20 + in *O jazyke Ustužskoj kormčej XIII–XIV vv.* (Kirov 1961); J. Vašica: *Právní odkaz cyrilometodějský*, *Slavia* 1961, s. 20; I. Žužek in *Kormčaja kniha*, *Studies on the Chief Code of Russian Canon Law* (Řím 1964); J. Vašica in *Literární památky epochy velkomoravské 863–885* (1966, 2. dopln. vyd. 1996) + *L'oeuvre juridique de SS. Constantin-Cyrille et Méthode*, sb. *Kyrillo ke Methodio tomos eortios 2* (Soluň 1968); S. V. Trojickij: *Nomokanon sv. Mefodija i jeho važnosť za naše vremja*, sb. *Simpozium 1100-godiššina od smrti na Kiril Solunski* (Skopje 1970); J. N. Ščapov: *Nomokanon Ioanna Scholastika i Sintagma 14 titulov v IX–X vv.*, sb. *Beiträge zur byzantinischen Geschichte im 9.–11. Jh.* (Praha 1978).

zh

Eva Nonfriedová

* 22. 6. 1923 Praha

Autorka pohádek a veršů pro děti, překladatelka dětské literatury z polštiny a němčiny, lyrická básnířka, publicistka.

Od sňatku (1943) podepisovala své práce Jílková. – Otec byl úředníkem ČSD. V Praze vystudovala klasické gymnázium (mat. 1941); 1943 se provdala, s rodinou se přestěhovala 1945 do Litoměřic, 1946 do Loun, 1947 do Rakovníka. 1953 byla z politických důvodů zatčena a odsouzena na 2 roky vězení (po 16 měsících strávených v Jáchymově, Ruzyni, Pankráci a Pardubicích amnestována jako matka nezletilých dětí). Od 1955 byla zaměstnána jako skladová pracovnice, po rozvodu 1960 se vrátila do Prahy, kde nejdříve pracovala jako úředni-

ce, 1964–66 jako redaktorka SNDK, potom jako spisovatelka a publicistka z povolání (do 1969 byla intenzivní spolupracovnicí Českosl. rozhlasu: pohádky, scénáře k hudebnědramatickým a naučným pořadům aj.). Do důchodu odešla 1987.

Autorčiny začátky byly výhradně lyrické a zároveň monotónní: v podstatě vystačily s čtyřveršovou strofou písňové faktury a s trojím tématem. Podle toho byla v bloku jejích raných sbírek paralelně zastoupena lyrika dychtivé milenciny oddanosti následované trpkou milostnou desulzú, lyrika objektivizující odříkání a utrpení jako věčný ženin úděl a zároveň napadající feministický postoj jako nepřiznivý skutečné lásce, a konečně oslavné karatelská lyrika vybízející k činné lásce k vlasti a pranýřující mravní vady takovou činorodost znemožňující. Po mnohaleté tvůrčí přestávce se někdejší lyrička vrátila do literatury především jako autorka a překladatelka dětské literatury, a to zejména pro nejmenší děti (veršované texty pro četná leporela, pohádky, scénáře ke kresleným filmům, překlady z němčiny a polštiny aj.). Dospělým čtenářům byla určena figurkářsky založená novela *Dědictví z Lichtensteinu*, demaskující nejen rozkladný účinek peněz na příbuzenské vztahy, ale mechaničnost těchto vztahů samých. Autorčina publicistika obsahuje především fejetony a politické články.

ŠIFRA: E. J. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: *Ahoj na sobotu*; *Havlíčkův kraj* (Něm. Brod 1940); *Hlasy z Hané* (Prostějov 1940); *Host do domu*; *Květy*; *Lit. noviny*; *Mateřídouška*; sb. *Mezi námi děvčaty* (1968); *Ohníček*; *Plamen*; sb. *Pohádky pro všední dny i pro svátky* (1973); sb. *Povídali, že mu hráli* (1969); *Práce*; *Reportér*; *Sluníčko*; *Svob. slovo*; *Svob. zítřek*. ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: *Májové ráno* (BB 1940); *Pohled do ženina srdce* (BB 1940); *Maryša zpívá* (BB 1941); *Pozdrav Hané* (BB b. d., 1941); *Na konci cesty kříž* (BB b. d., 1942); (potom podp. Eva Jílková:) *Boháč a noc* (pohádky, 1963); *Dědictví z Lichtensteinu* (P 1964); *Kotě, hvězda a květovaný poštář* (pohádka, 1967); *Bavlníkový květ* (pohádky, 1976); dále řada verš. textů v omalovánkách a leporelech jakož i pohádek a drobných próz pro děti ve sbornících vydávaných česky zahraničními vydavatelstvími. – *Překlady*: G. R. Richter: *Lvi přicházejí* (1978); M. Buczkówna: *Nejvyšší hora* (1980); G. Gloger: *Rytíř, smrt a ďábel* (1982); W. Steinberg: *Dívka s oslíkem* (1982); V. Ferra-Mikura: *Tři Stanislavové* (1983); A. Minkowski: *Kluk s jantarovými očima* (1983); dále množství přeložených textů v leporelech. ■

LITERATURA: ● ref. Maryša zpívá: jr, NL 12. 12. 1940; Rfš., Zvon 41, 1940/41, s. 463 ●; J. B. (Borecký): ref. Pozdrav Hané, Zvon 41, 1940/41, s. 699; ● ref. Dědictví z Lichtensteinu: A. Jelínek, LitN 1964, č. 37; Z. Kožmín, HD 1964, č. 11; F. Benhart, Plamen 1964, č. 11 ●.

jo

A. C. Nor

* 19. 9. 1903 *Kylešovice u Opavy*

† 29. 7. 1986 *Praha*

Prozaik, fejetonista a literární kritik. Tematické i umělecké jádro jeho díla tvoří romány ze života slezské vesnice, psané po 1. a zejména za 2. světové války. Ve stínu těchto konfliktně viděných příběhů se ocitly ostatní práce ze studentského a velkoměstského prostředí i další prozaické žánry, povídky, fejetony, cestopisné črty, kriminální romány i humoresky.

Vl. jm. Josef Kaván, 1926 si nechal úředně stvrdit jméno Kaván-Nor. Původně pseudonym Nor si zvolil náhodně z mladistvé hravosti. – Byl prvorozeným synem mlynářského dělníka, dětství strávil v Hlavnici u Opavy, kde také vychodil dvouúřední obecnou školu; 1916–24 vystudoval české klasické gymnázium v Opavě; od kvarty se živil kondicemi, o trojích prázdninách si vydělával jako pomocník geometrů vyměřujících pozemky při scelování půdy v Hlavnici (zde je východisko jeho románové prvotiny). Hrál ochotnické divadlo a měl vůdčí roli ve studentském literárním snažení, které vyvrcholilo 1924 vydáváním tištěného časopisu Oheň (debutoval již 1921 povídkou v čas. Jitro, pod pseud. Bolemír Hlavnický). Na filoz. fakultě v Praze se 1924–29 věnoval studiu češtiny a němčiny; nejvíce jej ovlivnil M. Hýsek (doktorát až 1946 prací *Jiří Wolker a jeho generace*). Zprvu se živil opět kondicemi, později jen literární prací. 1925–28 byl činný v Literární skupině (1926 místopředseda, 1927–28 jednatel), od 1935 v Moravském kole spisovatelů (člen výboru). 1929 se stal zaměstnancem tiskového concernu Melantrich, kde pracoval v redakci odpoledníku Telegraf. Tehdy se poprvé oženil. Po propuštění z Melantrichu 1932 nezískal v době krize jiné redaktorské místo; rozhodl se tedy pro dráhu volného novináře a spisovatele z povolání, nejvíce si však 1932–38 vydělával přednáškami o literatuře

pro školy (hlavně střední a odborné) i veřejnost po celé republice a také ve Vídni a v Jugoslávii; přednášel rovněž v rozhlase a zároveň pracoval propagačně pro ELK. Podnikl několik zahraničních cest, z nichž některé našly ohlas i v jeho díle (1926 Francie, Švýcarsko, dále Rakousko, Německo, několikrát Jugoslávie, 1929 Itálie, 1947 Polsko, v 60. letech SSSR, 1973 pobyl tři měsíce v Kanadě u syna emigranta z 1968). 1937 se znovu oženil, měl pak syna a dceru. 1943–48 redigoval edice původní tvorby vydávané nakl. Alois Hynek. Po osvobození se zprvu věnoval jako jednatel činnosti ve Slezském kulturním ústavu v Praze, kde zejména organizoval pomoc válkou zničeným oblastem Slezska a marně se snažil o prosazení požadavků na slezskou zemskou samosprávu a připojení hornoslezských území k Československu. Intenzivně pracoval také ve výboru Syndikátu čes. spisovatelů (již od přelomu 20. a 30. let), od 1945 byl členem jeho prezidia; koncem února 1948 byl jako mluvčí opozice proti jeho komunistické většině z výboru i ze Syndikátu vyloučen a již vytištěné tři svazky jeho Sebraných spisů nesměly přijít do prodeje (na veřejnost do knihoven pronikl jen 1. svazek – nový román *Zločin na samotě*). Začátkem 1952 nastoupil N. do výroby jako pomocný dělník, na jaře však získal místo jazykového redaktora v Technickovědeckém vydavatelství (od 1953 Státní nakl. technické literatury), v němž působil až do odchodu do důchodu (1963). Z rozhodnutí místních orgánů měl být 1953 i s rodinou vystěhován do pohraničí, čemuž zabránila intervence V. Nezvala u ministra vnitra V. Noska. Po 1948 nemohl publikovat, teprve 1956 došlo – po intervencích V. Závady podnikových V. Martínkem – k reedici N. prvotiny; od 1958 publikoval v denním tisku, zvláště v Lid. demokracii, nové jeho knižní práce vyšly až v polovině 60. let; 1963 byl přijat do Svazu českosl. spisovatelů. Od konce 50. let si přivydělával excerpováním časopisů a novin pro retrospektivní bibliografii české literatury, budovanou Ústavem pro čes. literaturu ČSAV. Počínaje 1946 trávil léto na chalupě v Horních Albeřicích v Krkonoších. Od 1969 byl opět v nemilosti režimu a jeho práce postupně přestaly vycházet. Uzavřel se do soukromí a po záchvatu mozkové mrtvice (1970), z něhož se léčil v Karlových Varech a Mariánských Lázních, se soustředil na psaní svých obsáhlých pamětí.

N. mimořádně zaujal kritiku i čtenáře svou osobitou prvotinou, realistickou freskou *Bürkental*, kterou napsal z podnětu V. Martínka. Podal v ní v době, kdy v mladé próze převládala expresionistická či poetistická stylizace, svěže viděný a s vypravěčským elánem představený neidealizovaný výsek života slezské vesnice po 1. světové válce; v řadě vyostřených dobových konfliktů vystihl selskou lásku k půdě i psychiku generačně rozčleněného vesnického kolektivu, jehož život rozvířila akce sceolování pozemků. Charakteristickým rysem N. díkce byla přítom originální obraznost a též opavský dialekt. Pudovost postav inspirovaná naturalismem pak přebujela v následujícím románě *Rozvrat rodiny Kýrů*, podávajícím historii mravního úpadku zkaženého selského rodu, až v ponurý obraz lidských vášní a zločinů. Projasněnější byl román *Raimund Chalupník* o životním vzestupu bezzemka, plahočícího se zprvu v službě u cizích, k němuž posloužila jako podnět životní cesta N. otce k vlastnictví gruntu. Těmito pracemi dal N. podněty rodícímu se směru ruralismu, třebaže se sám k němu nepřipojil. Po opuštění slezské tematiky snadná tvořivost přivedla N. k rozměňování talentu, k zálibě v efektnosti a nahrazování tvůrčího úsilí rutinou. Platí to zvláště o povídkách a románech studentských (zde má jistý dokumentární význam *Jedno pokolení*, líčící hlavně erotické krize příslušníků jeho generace), velkoměstských a kriminálních; konvencí je poznamenán i sudičský román ze středočeské vesnice *Jed v krvi*. Teprve návrat k slezskému venkovu za 2. světové války pozvedl úroveň N. tvorby k jejímu vrcholu: v románech *Můj nepřítel osud* a *Tvář plná světa* někdejší autorovu zálibu v pudových postavách vystřídal důraz na cílevědomé charaktery s pevnou vůlí a mravním odhodláním, přičemž je přesvědčivě vystižen vnitřní život nesložitých venkovských lidí i s jejich citovým hledáním. Umělecky sestupnou tendencí se vyznačuje opožděně vydaná volná trilogie o osudech Slezska: počíná se nástupem Henleinovy sudetoněmecké strany na Hlučínsku (*Přišel den*), pokračuje zobrazením života vesnic na Opavsku, jež byly od republiky odtrženy mnichovským diktátem a v nichž došlo i k pokusům o organizování odboje (*Zmučená zem*), a završuje se obrazem osvobození těžce zkoušeného regionu (*Vichřice*); dokumentárně kronikářské líčení dostalo v trilogii ráz be-

letrizované faktografie. Román o poměrech u nás v první polovině 50. let, vzniklý 1954–57 a nazvaný *Cesta k socialismu*, pak *Cesta tmou* a posléze *Záleží na lidech*, který osciloval mezi psychologickou epikou a publicistickou reportáží, se nedočkal vydání stejně jako povídkové knížky pro děti *Brána života dokořán* a *Jednoho dne na letišti* a cestopisná reportáž *Kanadské léto* 1973. V sérii knížek drobných próz N. vydal jednak lyrické postřehy, reflexe a epické náčrty různé hodnoty, vzniklé nammnoze ještě před *Bürkentalem* (*Ztichlýma očima*), jednak kvapně tvořené, mnohomluvné zábavné povídky, psané během pražských studií na výdělek pro noviny a časopisy (*Opilé povídky*, *Laciné povídky*, *Povídky o nich*). Z nich nejzdařilejší byly jednotlivé prózy inspirované venkovským životem autorova rodného kraje, což se vztahuje i na úvodní črty souboru *Putování na dluh*; další fejetony souboru obsahovaly turistická pozorování, zážitky a dojmy z různých míst českých zemí a z Francie podobně jako další knížky z jiných zemí (*Jugoslávie v letním slunci*, *Italské léto*). Reportážní ráz měly zápisky z pobytu spisovatelské delegace v poválečném Polsku (*Cesta do Polska*). Dokumentárností se vyznačují *Sloupky o studentech*, psané pro Lidové noviny z podnětu K. Čapka a podávající obraz života studentské kolonie na Letné. Výběr starších povídek doplněný několika novými texty představuje soubor *Lidé kolem nás*. – Ve své kritické činnosti, spjaté s literárními začátky, zvláště s *Hostem*, se N. soustřeďoval (recenze i statě) zejména na soudobou prózu; prosazoval její zepičtění, plnokrevnou životnost postav i konkrétnost metafor a odmítal přemíru lyrismu, expresionistické tendence, improvizaci i mystickou tajemnost. Také v občasných referátech o mladé poezii nebyl příliš nakloněn moderním proudům. V 30. letech se zaměřil na popularizační přednášky, z nichž vznikla i jeho informační brožura *Moderní literatura československá*, dále výklad vlastní tvorby a portréty J. Wolkra a P. Bezruč. – Memoáry *Život nebyl sen*, psané 1971–74, jsou přes silnou subjektivnost pohledu cenným a leckde emotivně působícím dokumentem jak pro zevrubné podání N. životní cesty, jeho úspěchů, obtíží i vlivů na něj působících, tak líčením prostředí, jimiž pamětník prošel; provázejí je i portréty četných přátel (K. Horký, J. Knap, F. Lazecký, V. Martínek ad.).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Alfa X (Moravskoslezský deník), Bělin, Bělinskij, Bethlen Gabor (všechny tři Oheň), Bolemír Hlavnický (Jitro), Ero, Ferry, F. Majakov, F. Majakovskij (všechny čtyři Oheň), Josef Dvorský (Právo lidu, Venkov), Josef Matýsek (Venkov), J. Úder, Karla Horká (oba Oheň), K. Slezák, Omar Paša (Oheň), Prof. Dr. Bělin (Oheň), Silesiacus, Tóma Bojar, Zdenin (oba Oheň); ACN, acn, -acn, A. C. N., a. c. n., Běl., Ch., N., n. (N), nr, nr., -nr, -nr-, -nr-, -o-, -or-, -or., r, r., -r., r-. ■ **PRÍSPĚVKY in:** A-Zet (od 1929); sb. Básníci selství (1932); Beseda naší rodiny (1945); sb. Bezručův hlas (1940); Bezručův kraj (Opava 1923–24); Cesta (1925); Časopis agrárního studentstva (1927); Časopis turistů (1947); Čes. slovo (od 1929); Českosl. republika; Českosl. televize (1966); Čtème (1940); Čtenář (1966); Dělnická osvěta (1926); Domov a svět; 28. říjen; Elán (1932); ELK (1939); Gentleman; Hlas revoluce (1965); Host (Brno 1925–28); Chemický průmysl (jazyk. koutky); Jas; Jitro (1921); Kmen (1927); sb. Knížka o Šrámkovi (1927); Kritika (1926); Kruh (Mor. Ostrava 1925); Kulturní tvorba (1963–67); L'Europe centrale (1926); Lid. demokracie (1958–70); Lid. noviny (1925–41); sb. Literární archiv 13–15, 1978–1980 (1982); Lit. noviny (1927–35); Lit. noviny, pokr. Lit. listy, pokr. Listy (1964–68); Lit. rozhledy (1928–30); Lumír (1931); Magazin AZ (1959); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava 1924–26; 1924 R Bürkental); Nár. osvobození (1924–38); Nár. práce (1926–30); Naše rodina (1972); Niva (Brno 1923); Nová svoboda (1926–27); Novoročenka pro knihkupce (1931); Oheň (Opava 1924); Panoráma (1932); Pestrý týden (od 1928); Pondělní noviny (1925); Práce (1965–67); Pramen (1925–27); Právo lidu (1925–38); sb. Příběhy o životě, smrti a naději (1970); Přítomnost (1926–31); Reflektor (1925); Rodiče a děti (1937); Ropa a uhlí (Bratislava, od 1962, jazyk. koutky); Rozhledy (1932–35); Rozpravy Aventina (1926–28); Rudé právo, i Večerník RP (1924–25, 1965); Růst (1947–49); Sborník pětadvacíti (1969); Sever a Východ (Turnov 1925–26); sb. Slezsko Bezručovi (Hrabyně 1937); Slovanský přehled (1948); Sobota (1930); Středisko (Brno 1933); Studentský časopis (1924); Svět v obrazech (1958–63); Světozor (1931–32); Svob. republika (Opava 1923–24); Svob. noviny (1945–48); Svob. slovo (1958–70); Svob. zítřek (1946); T 61 (1961, jazyk. koutky); Technické noviny, od 1962 pokr. Technický týdeník (jazyk. koutky); Telegraf (1929–31); Topičův sborník (1925); Tribuna (1926–28); Tvorba (1925); U nás (1969); sb. Ůčtování a výhledy (1948); Večerní Praha (1965–68); Věda a život (1946); Venkov (1930–32); sb. Vesele i vážně o mělnickém víně (1969); Volná myšlenka (1927–28); sb. Vteřiny strachu (1968); Zeměd. noviny (1969); sb. Zlato, stříbro, bronz (1969); Zpravodaj Šrámkovy Sobotky (1967–74); Zvon (1931–36; 1932–33 R Jed v krvi, 1935–36 R Od stolu a lože). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře:* Bürkental (R 1925); *Rozvrat rodiny Kýrů* (R 1925);

Opilé povídky (1926); *Sloupky o studentech* (1927); *Putování na dluh* (FF 1927, rozšíř. vyd. 1946); *Ztichlýma očima* (FF, PP a sloupky, 1927); *Raimund Chalupník* (R 1927); *Jugoslávie v letním slunci* (FF 1928); *Laciné povídky* (FF 1929); *Povídky o nich* (1929); *Za cenu přátelství* (1929); *Jedno pokolení* (R 1931); *Nevyslyšení géniové. Z korespondence zneuznaných talentů* (1931, pseud. Silesiacus); *Příběh Jana Osmerky, kasaře 1, 2* (R 1932); *Šílený hon* (R 1932); *Italské léto* (FF 1933); *Jed v krvi* (R 1934); *Moderní literatura československá* (přednáška, 1934; rozšíř. vyd. 1938; přeprac. bez slovenské literatury 1939 s tit. *Moderní literatura česká*); *Jiří Wolker* (přednáška, 1934; rozšíř. a přeprac. vyd. 1947); *Jak vzniká literární dílo* (přednáška o vlastní tvorbě, 1935); *Od stolu a lože* (R 1936); *Profesora Isidora Bruklínka sláva i pád* (P 1936); *Petr Bezruč* (přednáška, 1937); *Můj nepřítel osud* (R 1941); *Každý den je neděle* (R 1942); *Pohádky z Jiříčkovy světa* (pro ml., 1943); *Tvář plná světa* (R 1943); *Přišel den* (R 1946, 1. d. Slezské trilogie); *Žiji život bratrův* (R 1946); *Pohádka o andělkovi Ivánkovi* (pro ml., 1946); *Cesta do Polska* (RpRp 1947); *Dopis Vojtěchu Martínkovi k šedesátce* (1947, bibliof.); *Zločin na samotě* (R 1948, nepřišel do knihkupecké distribuce, pak 1968); *Zmučená zem* (R 1964, 2. d., trilogie); *Vichřice* (R 1965, 3. d. trilogie); – posmrtně: *Život nebyl sen 1, 2* (memoáry, 1994, ed. V. Novotný). – *Ostatní práce:* *Technik píše česky* (1966, s F. Váhalou). – *Výbor:* *Lidé kolem nás* (b. d., 1941, rozšíř. vyd. 1945); *Svět okolo lidí* (1945). – *Souborná vydání:* *Výběr z díla* (L. Mazáč, 1940, 5 sv.; 2. vyd. 1941); *Sebrané spisy* (A. Hynek, 1948, 1 sv., zastaveny). ■ **REDIGOVAL periodika:** *Oheň* (Opava 1924, č. 1–4), *Kruh* (Mor. Ostrava 1925, 1 č., se Z. Vavříkem a V. Závadou), *Host* (Brno 1926–28; 1926/27 s F. Götzem, 1927/28 s red. kruhem), *Telegraf* (17. 6. 1931 – 21. 12. 1931, odp. red.), *Růst* (1947, rubrika *Ze světa knih*); *knížnice:* *Mladí autoři* (1925–27), *Český román* (1943–48), *Aktuality a dokumenty* (1945–47), *Český humor* (1945–48), *Ilustrovaný český román* (1946–47). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** *Výbor ze spisů G. Pflēgra Moravského* (1927–28, 8 sv.); 1935 ELK 1945 (1946); *In memoriam dr. Gustava Hynka* (1946); *L. Kellner: Jediná cesta* (1956); *M. Štemr: Šipky k domovu* (1959, an.).

LITERATURA: *M. Rusinský: A. C. N.* (1968, rozmnož.); *Keep smiling* (Vždy s úsměvem, anekdoty a epigramy o A. C. N., Toronto 1978, ed. J. K. Nor). ■ *A. M. Piša in A. C. N.: Bürkental* (1925, i v dalších vyd. do 1940); ● *ref. Bürkental: J. O. Novotný, Cesta 7, 1924/25, s. 681; P. F. (Fraenkl), Host 4, 1924/25, s. 222; E. Vachek, Pramen 5, 1924/25, s. 475; vz. (V. Zelinka), Zvon 25, 1924/25, s. 530; J. V. Sedlák, Kritika 1925, s. 307; Dch. (J. Durych), Rozmach 1925, s. 128; J. Knap, Sever a Východ 1925, s. 75; F. Götz, NO 26. 4. 1925; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 10. 5. 1925; J. Kastner, RP 7. 6. 1925; A. N. (Novák), LidN 27. 6. 1925 ●; ● *ref. Rozvrat rodiny Kýrů: J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 289; E. Vachek, Pramen**

- 6, 1925/26, s. 224; P. F. (Fraenkl), RA 1, 1925/26, s. 80; fxš. (F. X. Šalda), Tvorba 1, 1925/26, s. 117 → KP 13 (1963); A. Vyskočil, Rozmach 1926, s. 200; J. B. Čapek, Kritika 1926, s. 53; A. M. Píša, Sever a Východ 1926, s. 50; F. Götz, NO 10. 1. 1926; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 10. 1. 1926; A. N. (Novák), LidN 21. 1. 1926; J. Fučík, RP 21. 3. 1926; V. Brtník, Venkov 15. 4. 1926 ●; ● ref. Opilé povídky: J. Heyduk, Cesta 8, 1925/26, s. 555; P. F. (Fraenkl), RA 1, 1925/26, s. 107; F. Götz, NO 20. 3. 1926; AMP. (A. M. Píša), PL 9. 5. 1926; -jef- (J. Fučík), RP 9. 5. 1926; A. N. (Novák), LidN 12. 5. 1926; V. Brtník, Venkov 10. 6. 1926 ●; ● ref. Rozvrat rodiny Kýrů, Opilé povídky: K. Sezima, Lumír 53, 1926/27, s. 142; V. Raffel, Host 5, 1925/26, s. 290 (též ref. Bürkental) ●; F. Götz in Jasnici se horizont (1926); an. (M. Novotný): A. C. N., příští romanopisec, Kulturní zpravodaj 3, 1926/27, č. 1, příl. Lit. rok, s. 1; J. B. Čapek: ref. Ztichlými očima, Sloupky o studentech, Host 6, 1926/27, s. 188; J. Knap: ref. Ztichlými očima, Putování na dluh, Venkov 9. 9. 1927; ● ref. Sloupky o studentech: -a. (J. Hora), RP 20. 3. 1927; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 27. 3. 1927; F. Götz, NO 19. 4. 1927; A. N. (Novák), LidN 5. 5. 1927 ●; ● ref. Putování na dluh: J. V. Sedlák, Tribuna 24. 7. 1927; F. Götz, NO 21. 8. 1927; Reed (B. Václavěk), Rovnost 15. 12. 1927; J. Staněk, LidN 29. 1. 1928 ●; ● ref. Raimund Chalupník: J. Knap, Venkov 9. 12. 1927 (k tomu polemika: -ik, tj. O. Zíka, Časopis agrárního studentstva 2, 1927/28, s. 54); M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 18. 12. 1927; jh. (J. Hora), LitN 1927, č. 16; J. O. Novotný, Cesta 10, 1927/28, s. 323; P. Fraenkl, Host 7, 1927/28, s. 142; F. Götz, Lit. svět 1, 1927/28, č. 6–7; B. Polan, Pramen 7, 1927/28, s. 296; B. V. (Václavěk), ReD 1, 1927/28, s. 156; A. M. Píša, Sever a Východ 1928, s. 173; B. Jedlička, LidN 27. 4. 1928; K. Sezima, Lumír 55, 1928/29, s. 266 ●; A. M. Píša in Směry a cíle (1927) + Mladý poválečný román, Dělnická osvěta 1928, s. 9; V. O. (Osvald): Výbor ze spisů G. Pfelegra Moravského, NO 3. 11. 1928; ● ref. Jedno pokolení: B. Polan, LitN 5, 1930/31, č. 17; J. B. Čapek, Naše doba 38, 1930/31, s. 569; Z. Vavřík, RA 6, 1930/31, s. 473; G. (F. Götz), NO 7. 6. 1931; J. Knap, Venkov 23. 6. 1931; I. Bart, Levá fronta 2, 1931/32, s. 119; F. X. Šalda, ŠZáp 4, 1931/32, s. 146; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 209 ●; ● ref. Příběh Jana Osmerky, kasaře: J. B. Čapek, Naše doba 39, 1931/32, s. 577; jv. (Vodák), Čes. slovo 8. 5. 1932; F. (Kfelina), Venkov 30. 7. 1932 ●; ● ref. Italské léto: A. N. (Novák), LidN 18. 6. 1933; = (J. Vodák), Čes. slovo 8. 7. 1933; J. M. Slavík, Archa 1934, s. 320 ●; an. in sb. Padesát let gymnázia v Opavě (1933, s. 109); ● ref. Jed v krvi: K. Sezima, Lumír 60, 1933/34, s. 525; J. Knap, Rozhledy 1934, s. 52; G. (F. Götz), NO 5. 7. 1934; A. N. (Novák), LidN 9. 9. 1934; vbk (V. Běhounek), PL 30. 9. 1934 ●; ● ref. Moderní literatura československá: G. (F. Götz), NO 20. 9. 1934; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 20. 9. 1934 (k tomu polemika: A. C. N., NO 21. 9. 1934); A. N. (Novák), LidN 29. 10. 1934; F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 51; K. J. (Juda), Střední škola 15, 1934/35, s. 254; Kp. (J. Knap), Venkov 16. 5. 1935 ●; ● ref. Jiří Wolker: Z. Kalista, Lumír 61, 1934/35, s. 172 (k tomu polemika: J. Hora, Čes. slovo 26. 1. 1935; Z. Kalista, Lumír 61, 1934/35, s. 240); -š- (F. S. Procházka), Zvon 35, 1934/35, s. 267 ●; ● ref. Petr Bezruč: K. J. (Juda), Střední škola 18, 1937/38, s. 119; J. Hrabák, ČMM 1938, s. 408 ●; A. C. N. o svém pseudonymu, LidN 4. 11. 1940; ● ref. Můj nepřítel osud: vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 14. 9. 1941; J. Knob, Venkov 23. 11. 1941; (další vyd.:) jšk (J. Š. Kvapil), LidN 9. 1. 1943; J. P. (Petrtyl), Čtete 1943, s. 40 ●; J. Š. Kvapil in A. C. N.: Tvář plná světla (1943, znovu 1946); ● ref. Tvář plná světla: J. Kopecký, LidN 13. 7. 1943; V. Hloch, Venkov 6. 8. 1943; K. P. (Polák), Nár. práce 6. 9. 1943 ●; J. Morák: Nářeč jako stavební prvek v románu, Řád 1944, s. 152; ● ref. Přišel den: G. (F. Götz), NO 25. 8. 1946; B. Polan, Svob. noviny 12. 10. 1946; K. Růžička, KM 1947, s. 289 ●; ● ref. Žiji život bratrův: M. Leděcková, Mladá fronta 27. 7. 1946; F. Burriánek, Zeměd. noviny 30. 8. 1946; GP (G. Pallas), Svob. noviny 6. 9. 1946; F. H. (Hampl), Práce 11. 9. 1946; CD (J. Hrabák), Rovnost 11. 9. 1946 ●; V. Martinek in A. C. N.: Zločin na samotě (1948) + in A. C. N.: Bürkental (1956) → Živné zdroje (1972); A. Závodský: Tři pohledy literárněkritické. Zamyšlení nad N. Bürkentalem, SlSb 1956, s. 544; ● ref. Zmučená zem: (bš) (M. Bureš), Svob. slovo 8. 9. 1964; M. Rusínský, Práce 30. 9. 1964; M. Petříček, LitN 1964, č. 36 (k tomu polemika: A. C. N., LitN 1964, č. 40); K. Dostál, Plamen 1964, č. 10; Z. Kožmín, HD 1964, č. 11; A. Sivek, Červený květ 1964, s. 381 ●; zkb: Život píše romány (o jedné z postav románu Zmučená zem), LD 2. 12. 1964; ● ref. Vichřice: (lm) (P. Grym), LD 15. 1. 1966; H. Hrzalová, Večerní Praha 12. 3. 1966; -vf- (V. Forst), RP 31. 5. 1966; H. Korceká, LitN 1966, č. 15; P. Pešta, Impuls 1966, s. 285; D. Pavlová, Plamen 1966, č. 2; A. Sivek, Červený květ 1966, s. 223 ●; J. Opelík: Moralista v louži, LitN 1966, č. 49 (polemika s čl. A. C. N.: Spisovatel píše česky, LitN 1966, č. 48; k tomu A. C. N., LitN 1967, č. 2 a Šl., tj. D. Šlosar, HD 1967, č. 3); J. Knap in A. C. N.: Bürkental, Rozvrat rodiny Kýrů, Raimund Chalupník (1968); A. Grobelný: N. Zmučená zem jako historický pramen, Červený květ 1969, č. 3; J. Klapuch: Slezská vesnice v díle A. C. N., Nová svoboda 25. 7. 1970; R. Kraml: Tvář plná světla ve světle dneška (rozhovor), Nové knihy 1970, č. 24 + Je nářeč úspěchem knihy? Na okraj románu Tvář plná světla, LD 10. 7. 1970; M. Rusínský: Objevitel živých problémů, Ostravský kulturní zpravodaj 1973, č. 9; J. Mikota: Kdo to byl Silesiacus (o knize Nevyslyšení geniové), Ostravský kulturní měsíčník 1976, č. 9; (ra) (V. Viktora): Významný epik, Pravda (Plzeň) 19. 9. 1978; A. C. N.: K historii brněnského měsíčníku Host, sb. Literární archiv 13–15, 1978–1980 (1982; s dopisy Č. Jeřábka, A. M. Píši a V. Vančury); A. C. Nor: Z korespondence Petra Bezruče, tamtéž (dopisy P. B.); ● nekrology: (vl), LD 2. 8. 1986; (vbc) (V. Vrabec), Svob. slovo 6. 8. 1986; an., Čes. slovo (Mnichov) 1986, č. 7–8; A. Kratochvíl, NŽ (Řím)

1986, s. 171 ●; ● k nedožitým devadesátinám: O. Šuleř, Moravskoslezský den 16. 9. 1993; A. Branald, Svob. slovo 17. 9. 1993; V. Novotný, Mladá fronta Dnes 20. 9. 1993 ●; V. Novotný: A. C. N., Čtenář 1993, s. 9 + in A. C. N.: Život nebyl sen 2 (1994) + Neznámý román všedního dne, sb. Časopis Květen a jeho doba (1994, o nevydaném románu A. C. N. z 50. let) + Protektorátní romány A. C. N., Tvar 1994, č. 14; ● ref. Život nebyl sen 1, 2: O. Šuleř, Moravskoslezský den 10. 5. 1994; P. Švanda, LD 15. 6. 1994; J. Šimůnek, Svob. slovo 30. 8. 1994 + 29. 6. 1995; M. Pohorský, Nové knihy 1994, č. 12; B. Svadbová, Tvar 1994, č. 10 + 1995, č. 11; J. Schneider, LitN 1994, č. 39; P. Řezníček, Host 1994, s. 110 ●; V. Durych: Splátka za Bůrkental (polemika s názorem A. C. N. na J. Durycha v knize Život nebyl sen), Proglas 1994, č. 5–6; R. Sovjak: A. C. N., Vlastivědné listy Slezska a severní Moravy 1995, s. 34.

pp

Josef Nosek viz in Helena Malířová

Karel Nosovský

* 24. 5. 1881 Praha

† 22. 11. 1935 Praha

Bibliograf zabývající se českou a slovanskou obecnou i personální bibliografií krásné a odborné literatury, knihovnickými, knihovědnými, nakladatelskými a knihkupeckými reáliemi, literární publicista; autor bibliografického soupisu české knižní produkce za první čtvrtinu 20. století.

Po vyučení (1896) u pražské firmy F. Kytka se N. věnoval knihkupectví, do 1898 v Kytkově závodě, potom u firmy Höfer a Klouček. Od 1899 působil ve Spolku českoslovanských knihkupeckých účetních, zejména v jeho bibliografickém odboru (1901 jako spolkový tajemník). Od 1907 také učil na Odborné pokračovací škole Grémia knihkupců a nakladatelů pražských. 1915 narukoval a do konce 1. světové války byl jako voják v Uhrách (Segedín, Komárno, Karlova Ves); po návratu do Prahy opět pracoval jako knihkupec (u firmy Josef Šváb) a zároveň vystudoval kurs účetnictví. Soustavný zájem o knihopisnou praxi i teorii ho 1919 přivedl na dráhu profesionálního bibliografa. Nejprve pracoval v Českosl. ústavu bibliografickém, 1925 po jeho zrušení a reorganizaci v Národní knihovnu se stal úřední-

kem Veřejné a univerzitní knihovny (od 1934 Nár. a univerzitní knihovny), v níž byl pověřen vedením evidenčního a reklamčního oddělení povinných výtisků. Zároveň znovu učil na gremiální knihkupecké škole, 1920–21 přednášel na Státní škole knihovnické, 1926 se účastnil přípravy mezinárodního knihovnického sjezdu; organizačně i přednáškami se podílel na spolkové činnosti (Českosl. společnost knihovědná, Spolek českosl. knihovníků, Spolek čes. bibliofilů, Svaz knihkupců a nakladatelů ČSR). 1909 založil a do 1927 vlastním nákladem vydával specializovanou edici Bibliografické příručky; 1921–23 vydával sborník Československá knihkupecká ročenka. Zemřel náhle na srdeční infarkt.

V bibliografické činnosti se N. zaměřil jednak na díle bibliografie oborové a personální, jednak na všeobecný knihopis české literární produkce v prvním čtvrtstoletí 20. století. Knižně debutoval věcným rejstříkem k soupisu české literatury za léta 1898–1903. Z řady dílčích bibliografií náleží k významným *Soupis české literatury dramatické od 1909 do 1920*. N. v něm (v návaznosti na Divadelní slovník J. J. Stankovského a na Soupis současné literatury dramatické od B. Menšíka) utřídil informace o dramatických textech do autorských, titulových a systematických přehledů. V bibliografiích *Lev Nikolajevič Tolstoj v české literatuře* a (kolektivní) *Slavica česká a slovenská za léta 1914–1925* podal N. přehled o překladové tvorbě a odborné literatuře zaměřené k problematice slovanských národů. Bibliografie *Karel Havlíček Borovský 1821–1856* přinesla údaje o všech vydáních Havlíčkových děl, o jeho překladové tvorbě, o překladech jeho prací do cizích jazyků a veškerou předmetovou literaturu o něm včetně beletristických prací. Vedle bibliografií publikovaných knižně (často i jako separátní otisky z časopisů nebo jako dodatky knižních prací jiných autorů) N. otiskl řadu personálních bibliografických soupisů též v časopise *Literární rozhledy* (P. Bezruč, J. Borecký, J. Herben, A. Jirásek, J. F. Karas, A. Klášterský, E. Krásnohorská, E. Lešehrad, T. G. Masaryk, A. Novák, F. Palacký, K. V. Rais, A. Sova, K. Šípek, F. Šrámek, J. Štolba, K. Toman, J. Vrchlický). Základním dílem N. je dvoudílný *Soupis československé literatury za léta 1901–1925*. Práce, jejíž českou část zpracoval N. a slovenskou V. Pražák, byla původně rozvržena do tří částí (autorské, systematické

a předmětné). Dva svazky prvního dílu (1929–32 vycházely v sešitech) přinesly abecedně utříděné informace o autorech a anonymních dílech; v druhém (posmrtně vydaném) dílu byly údaje roztrženy do oborových skupin, umožňujících vřazení české a slovenské bibliografie do mezinárodního informačního systému. Třetí díl, v němž knihopisné údaje měly být zpracovány předmětně, zůstal nedokončen. – N. bibliografickou činnost doplňují jeho další odborné aktivity, zejména katalogizačního rázu. Patřil též 1934 k spoluautorům 3. dílu Ottova slovníku naučného nové doby, napsal několik učebnic pro knihkuppe, časopisecky publikoval články, referáty a zprávy z oboru bibliografie a nakladatelské činnosti. – V rukopise zůstaly nedokončeny Stručné dějiny československého knihkupectví a nakladatelství, Soupis tělocvičné a sokolské literatury a Soupis české literatury revoluční.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Kanský; -l-ý, N-ý, N-ský, Nský, ský., -ský., -ý. ■ PŘÍSPĚVKY in: Bibliografie českosl. knihovnědy (1933); Časopis českosl. knihkupců (1934, Snahy spolku československých knihkupeckých účetních o zřízení bibliografické kanceláře, i sep.); Časopis českosl. knihovníků (1924–35; 1924 Bibliografie časopisecké literatury československé, s K. J. Benešem, i sep.); sb. Českosl. knihkupecká ročenka (1921, 1922; 1921 studie Karel Havlíček Borovský 1821–1856 a studie Národní kraj a ruční práce, i sep.); Český katalog bibliografický za r. 1914. Část 2. (1915, Ukazatel věcný a osobní); Dnešek (1930); F. Mašlan: Václav a Boleslav (D 1929, soupis Literatura svatováclavská, s F. Mašlanem); J. Mahen: Básně (1928, Bibliografie děl J. Mahena); Knihkupecké rozhledy (1932–35); Knihkupecký oznamovatel, od 1924 pokr. Českosl. knihkupec (1919–35; 1931 Statistický přehled literární produkce od 60. let 19. století do 1929); Knihkupecký sborník (1908, Katalog učebnic českých škol obecných, měšťanských, středních, ústavů učitelských, škol obchodních, pokračovacích, odborných a hospodářských, i sep.); sb. Knižní kultura doby staré i nové (1926); Lit. listy (1923); Lit. rozhledy (1926–30, personální bibliografie); Naše kniha (1923–35; 1930 Český literární dějepis a knihopis); sb. Padesát let Spolku českosl. knihkupeckých účetních (1927); Prager Presse (1922); Ročenka českosl. knihtiskářů (1928); Sborník věnovaný oslavě L. J. Živného (3 sv., 1932–35); Seznam knih a časopisů, které vydala a má na skladě nakladatelská firma F. Borový (1929); Věstník českosl. novinářů (1932, rozšíř. studie z 1921 Karel Havlíček Borovský 1821–1856, i sep.); – posmrtně: Knihkupec a nakladatel (1941, úryvek vzpomínek Z vlastního životopisu K. N., ed. Ž., tj. L. K. Žizka). ■ KNIŽNĚ. *Biblio-*

grafie: Věcný rejstřík ku Českému katalogu bibliografickému za léta 1898–1903 (1907); Soupis českých a slovenských současně vycházejících časopisů v zemích Koruny české, Vídní, Německu, Rusku a v Americe... (1909, 1. sv. kn. Bibliografické příručky); Lev Nikolajevič Tolstoj v české literatuře (1910); Seznam knih pro mládež škole odrostlou (1911); Soupis české literatury pedagogické. 1. Katalog učebnic českých škol obecných, měšťanských, středních, ústavů učitelských, škol obchodních, pokračovacích, odborných a hospodářských (1911, 3. sv. Bibliografické příručky, rozšíř. vyd. 1919, 1925 s tit. Katalog učebnic českých a slovenských škol...); Soupis české literatury dramatické. Od října 1909 do února 1913 (1913, 4. sv. kn. Bibliografické příručky); Karel Havlíček Borovský 1821–1856, Národní kraj a ruční práce (1921, 5. sv. kn. Bibliografické příručky, rozšíř. vyd. 1932 in Věstník českosl. novinářů); Soupis české literatury dramatické od 1909 do 1920 (1921, 6. sv. kn. Bibliografické příručky); Slavnice česká a slovenská za léta 1914–1925 (1925, s jinými); Seznam knih, map, obrazů a časopisů vydaných nákladem členů Svazu knihkupců a nakladatelů ČSR v r. 1925, 1926; Soupis československé literatury za léta 1901–1925 (d. 1. Abecední seznam, část 1. A–L, 1931, část 2. M–Ž, 1933, s V. Pražákem); – posmrtně: Soupis československé literatury za léta 1901–1925 (d. 2. Systematický seznam, 1938, s V. Pražákem). – *Ostatní práce*: Doplněk knihy inž. J. Jindry Literatura technická (za rok 1903–12, 1913); Příručka knihkupeckých počtů 1 (1927); Knihopisná nauka a vývoj knihkupectví československého (1927, 7. sv. kn. Bibliografické příručky, 1930 přeprac. vyd. s tit. Knihopisná nauka a nauka o firmách); Příručka knihkupeckého zeměpisu (1928). ■ REDIGOVAL *knižnici*: Bibliografické příručky (1909–27, 7 sv.); *ročenku*: Československá knihkupecká ročenka na rok 1921–23. ■

LITERATURA: I. Buryšková: Český knihovník a bibliograf K. N. (dipl. práce Fakulty sociál. věd a publicistiky UK, 1971). ■ an.: ref. Soupis českých a slovenských současně vycházejících časopisů.... Přehled 7, 1908/09, s. 494; V. Brtník: ref. Slavica česká a slovenská.... Venkov 21. 1. 1927; ● k padesátinám: Ž. (L. K. Žizka), Českosl. knihkupec 1931, s. 270; an., Naše kniha 1931, s. 189 ●; ● ref. Soupis československé literatury za léta 1901–1925, d. 1 (sešit. vyd.): n., Rozhledy 1932, s. 5; M. Heřman, Časopis českosl. knihovníků 1932, s. 24; m. n. (M. Novotný), LidN 9. 4. 1932; ych, LidN 30. 8. 1933; an. (B. Koutník), Čin 1933, s. 519; J. Šnobl, NO 16. 1. 1934 ●; ● nekrology: m. n. (M. Novotný), LidN 24. 11. 1935; J. Šbr (Šnobl), NO 27. 11. 1935; J. Gotthard, Českosl. knihkupec 1935, s. 374; A. Císařová, Slovanská knihovněda 4, 1935/36, s. 57; K. Vrba, Naše věda 1936, s. 220; an. (V. Zadražil), Knihkupecké rozhledy 1936, č. 1; Ktk (B. Koutník), Časopis českosl. knihovníků 1936, s. 115 ●; J. Šnobl: Bibliograf K. N., Masarykův lid 1935, s. 648 + in K. N. a V. Pražák: Soupis československé literatury za léta

1901–1925, d. 2 (1938); J. Cejpek: K. N., Čitateľ (Bratislava) 1970, s. 146.

pš

Nota ot pana Viléma Zajicee viz 4. díl (Dodatky: Lyrika středověká)

Oldřich Nouza

* 21. 5. 1903 *Doudleby* u Českých Budějovic
† 25. 5. 1974 *Praha*

Básník meditativní krajinářské imprese a harmonického milostného prožitku, autor drobných próz pro děti; malíř a grafik.

Otec byl učitelem. Od 1918 N. studoval na českobudějovickém státním učitelském ústavu (mat. 1922), pak učil na národních školách v jižních Čechách: Dunajovice (1922), Lišov (1922–25), Purkarec (1925), Rabšach (1925–27), Blansko (1927–31), Planá (1931–40), Čes. Budějovice (1940–50). 1945–46 zároveň působil při revolučním nár. výboru na odboru kultury, 1945 patřil k zakladatelům novin Jihočes. pravda, 1948–49 pracoval v oblastní úřadovně min. informací v Čes. Budějovicích. 1949–50 byl lektorem tvůrčí skupiny Českosl. státního filmu. 1950 se přestěhoval s rodinou (manželka, dcera akad. malíře F. Pichnera) do Prahy, kde 1950–53 pracoval na ředitelství státních lázní jako kulturní referent. Po ročním stipendiu Svazu českosl. spisovatelů nastoupil 1954 jako redaktor do nakl. Mladá fronta, kde pracoval až do 1963, kdy odešel do důchodu.

N. umělecké začátky byly spjaty s jihočeskou výtvarnou skupinou Linie (1931–38; členy mj. J. Bartuška, K. Valter), v níž působil jako malíř a básník. Skupina oživovala nejrůznější podněty avantgardních tendencí 20. let a usilovala o tzv. poezii imaginerního prostoru. Ve stejnojmenném manifestu N. s Bartuškou formulovali představy o nově chápaném vztahu obrazu a slova, vizuálního a verbálního sdělení vůbec. Spolu vytvořili knihu *Infinitivy* s podtitulem *Výkřiky, vůně, šelesty, rezonance*, v níž jsou paralelně uplatněny rovnocenné kompozice výtvarné a textové, chápané jako dva způsoby básnického sdělení. Společnou prací byl i soubor grafických listů *Grafika* a básnicko-grafic-

ký leták *Kornout*, výtvarný podíl měl N. na Bartuškově sbírce *Stínohra*. N. se zúčastnil společných výstav v Praze (1931) a Čes. Budějovicích (1934), abstraktní kompozice uveřejňoval i v časopisech. – N. neexperimentující prvotina *Rozmluva přes plot* přináší verše s výrazným smyslovým nábojem a zřejmým výtvarným viděním. Rezonance vnitřních stavů bývá vyjadřována na malé ploše textu; formami východní poezie – nejčastěji haiku – se N. nechával inspirovat i později. N. snaha o odstup a leckdy ironický podtext je často provázena slovními a zvukovými hříčkami. V následující sbírce *Z žebrácké brašny* se N. nadále soustřeďuje k zachycení citových i krajinných nálad, přičemž sílí melodičnost veršů a převažuje písňová forma. V pozdějších sbírkách se prohlubuje vidění konkrétní jihočeské krajiny a převažuje téma ženy a harmonicky prožívaného milostného vztahu. Poklidně meditativní lyrika o všedních událostech lidského života, zatížená mnohdy konvenční popisností a deklarativností, stává se svědectvím o daném smyslu věcí (*Z kamene čas*, *Okno do obor*). Příležitostně oslavný charakter mají básnické texty *Hymna na náměstí*, kantiléna *jaru* 1945, a Říjnové revoluci věnovaný pokus o kolektivistický epos *Srdce budoucího věku*, formálně inspirovaný futuristickými skladbami V. Majakovského.

PSEUDONYM: Jan Houda. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. dělník (1940, 1942); Doba (1945–47); Haló noviny; Index (1931, 1934); Jih (Čes. Budějovice 1935); Jihočes. pravda (1945, 1947); Kalendář Jihočes. pravdy 1947 (1946); Kulturní večerník D 34, pokr. Program D 38, D 39; Květy (1952); Lid. noviny (1948, 1951); Linie (Čes. Budějovice 1931–38); Lit. měsíčník; Lit. noviny; Mladá fronta; Nár. osvobození (1932–36); Nár. práce (1940); Palcát (1949); Ranní noviny (1936–37); ReD (1931); Rolnické hlasy (1947); Sborník 1935; Sborník Sdružení výtvarníků (1934); Sdružení (Čes. Budějovice 1931, manifest *Poezie imaginerního prostoru*, s J. Bartuškou); Tramp; Trn; Tvorba (1947–48); U (1936–37); sb. *Umění jižních Čech* (1947); Zpravodaj Šrámkovy Sobotky (1973). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Infinitivy* (BB a grafika, 1929, s J. Bartuškou); *Kornout* (leták, BB a grafika, 1931, s J. Bartuškou, M. Hallerem); *Rozmluva přes plot* (BB 1939); *Z žebrácké brašny* (BB 1941); *Hymna na náměstí* (B 1947); *Srdce budoucího věku* (B 1947); *Na sluneční stráni* (PP pro ml., 1954); *Chlapec z hradčanských šancí* (PP pro ml., 1956, pseud. Jan Houda, s V. Kindlem); *Cesta ze vsi* (BB 1958); *Řeka* (BB 1962); *Z kamene čas* (BB 1964); *Okno do obor* (BB 1971). – *Ostatní práce*:

Nová česká revue

Grafika (1934, s J. Bartuškou). – *Výbor: Až z jedné studny* (BB 1965). ■ REDIGOVAL: Kalendář Jihočes. pravdy 1947 (1946). ■

LITERATURA: Tgé (K. Teige): ref. *Infinitivy*, ReD 2, 1928/29, s. 296; B. V. (Václavek): ref. *Grafika*, Index 1935, s. 81; ● ref. *Rozmluva přes plot*: A. M. Píša, *Nár. práce* 26. 11. 1939; B. Slavík, *LidN* 27. 11. 1939; V. Běhounek, *Dělnická osvěta* 1939, s. 194; V. Černý, *KM* 1939, s. 459; jšr (J. Šnobl), *Čtème* 2, 1939/40, s. 61; V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 66, 1939/40, s. 199; B. Březovský, *Panoráma* 1940, s. 14; J. Červinka, *Řád* 1940, s. 210 ●; ● ref. *Z žebrácké brašny*: J. B. (Borecký), *Zvon* 41, 1940/41, s. 698; F. Götz, *Čtème* 1941, s. 145; J. Kopecký, *KM* 1941, s. 244; *Boj* (P. Bojar), *Studentský časopis* 1941, s. 57; J. Heyduk, *LidN* 1. 6. 1941 ●; ● ref. *Hymna na náměstí*: J. Pistorius, *KM* 1947, s. 369; *Vlt, Mladá fronta* 25. 6. 1947; K. B. (Bednář), *Svob. slovo* 4. 7. 1947; F. Benhart, *Lid. kultura* 1947, č. 24; J. Štern, *Práce* 26. 8. 1947 ●; ● ref. *Cesta ze vsi: eř-* (Z. Heřman), *Večerní Praha* 28. 7. 1958; J. Opelík, *HD* 1958, s. 468; J. Petrmichl, *RP* 6. 9. 1958; F. Buriánek, *LitN* 1958, č. 33; Z. K. Slabý, *NŽ* 1958, s. 714 ●; ● ref. *Řeka*: F. Vrba, *LitN* 1962, č. 35; M. B. (Blahynka), *Kultura* 1962, č. 29; *jbd* (J. Binder), *LD* 19. 5. 1962 ●; ● ref. *Z kamene čas*: Urb. (J. Urbánková), *Večerní Praha* 25. 4. 1964; M. Petříček, *HD* 1964, č. 8 ●; D. Karpat-ský in O. N.: *Až z jedné studny* (1965); ● ref. *Až z jedné studny*: M. Petříček, *LitN* 1965, č. 24; K. Dostál, *Plamen* 1965, č. 8; R. Matys, *Práce* 3. 10. 1965 ●; Z. Mráz: *k 65. narozeninám, Jihočes. pravda* 24. 5. 1968; J. Bílek in *Kamenice n. Lipou v literatuře, vědě a umění* (Vlastivědné muzeum Kamenice n. Lipou 1970, s. 70); M. Blahynka: ref. *Okno do obor*, *RP* 18. 6. 1971; Z. Mráz: *k sedmdesátinám, Zeměd. noviny* 26. 5. 1973; H. Rousová in *kat. Linie, barva, tvar* (b. d., 1988, s. 36); S. Cířka: O. N., *Jihočes. pravda* 17. 2. 1989; *zm* (Z. Mráz): (medailon), *Jihočes. pravda* 23. 7. 1991.

mn

Nová česká revue

1903–1905

Politická populárně-vědecká a kulturní revue Národní strany svobodomyšlné.

Podtitul: 1903/04 – 1904/05 (roč. 1–2) Měsíčník pro sociální život, vědu a umění. – *Redaktor*: 1903/04 (roč. 1) J. E. Salaba; 1904/05 (roč. 2) B. Franta. – *Vydavatel*: F. Topič, Praha. – *Periodicitá*: měsíčník; 1903/04 (roč. 1) od října do září 12 čísel; 1904/05 (roč. 2) od listopadu do října 12 čísel.

Časopis navazoval na Čes. revui vydávanou 1897–1903 Nár. stranou svobodomyšlnou

(mladočeskou). Programové liberalistické směřování N. č. r. se projevovalo ve studiích a článkách politických, sociologických a populárně-vědeckých. Její redakci zajišťoval v 1. roč. publicista J. E. Salaba (* 1872, † za 2. světové války v USA), jenž však již od konce 1904 působil v česko-americkém tisku v USA, v 2. roč. B. Franta (1861–1929), politik činný v Nár. straně svobodomyšlné, později v Nár. demokratické straně československé. Časopis nahradila Čes. revue vycházející 1907–30.

Jako revuální časopis mnohooborového, populárně-vědeckého zaměření charakterizovala N. č. r. volba převážně aktuálních či zajímavých témat z politické, vědní a kulturní oblasti včetně různých druhů umění. N. č. r. převážně publikovala pojednání a jen v omezené míře drobnější informace (zvl. v 1. roč. rubrika *Směs* se stručnými zprávami především z kultury, často pod šifrou JES.). I v otázkách literatury, literární historie, divadla, hudby a výtvarného umění se projevila preference studií (popř. obsáhlejších analytických recenzí) nad referáty pouze informativními. Pozornost byla věnována české i cizí, zejména slovanské tvorbě a jejím představitelům; 2. roč. zveřejňoval jako novinku souhrnné přehledy umělecké tvorby za uplynulý rok 1904: české poezie (šifra T. S.) a prózy (J. V. Mašek), též anglické literatury (šifra L. A.), opery Nár. divadla (J. Vymětal) a čes. výtvarného umění (A. Novák). K předním autorům *literárněkritických a literárněhistorických statí* patřili: A. Bačkovský (pseud. Jean Rowalski, novinky české literatury, též literatura italská), J. Čadek (Nový český román a generace let devadesátých), V. Dresler (A. Heyduk), J. Hanuš (J. P. Koubek), J. Hilbert (J. Karásek), H. Jelínek (V. Dyk a K. Sezima), J. Máchal (estetika S. Przybyszewského), A. Novák (V. Šolc), B. Prusík (polská a ruská literatura), K. V. Rais (V. Beneš Třebízský), A. Schulzová (M. Gorkij), V. Tille (glosy k životopisu B. Němcové), J. Vrchlický (A. Mickiewicz, G. D'Annunzio). *O dramate a divadle* psali: J. Hilbert (H. Ibsen, F. Schiller aj.), F. A. Šubert (J. Mošna aj.), X. Tejřov (čínohra Nár. divadla), V. Tille (M. Maeterlinck, E. Vojan aj.); *hudbě a opeře* se věnovali: J. Branberger, E. Hoffer, F. V. Krejčí, A. Piskáček, J. Vymětal; *výtvarným uměním a architekturou* se zabývali: A. Balšánek, E. Bém, J. Emler, K. Engelmler, M. Jiránek, K. B. Mádl, M. Marten, K. D. Mráz (i šifra K. D. M.), A. Novák, A. Pro-

cházka, J. E. Salaba aj. *Odborná problematika* byla sledována v širokém spektru oborů: mezinárodní a sociální politika, národnostní otázka, národní hospodářství, právo, historie, školství, medicína, zeměpis, přírodní vědy, technika aj. Významnějšími autory *politických, sociologických a historických statí* byli B. Baxa, J. Čelakovský, J. Čípera, L. Haškovec, F. Koráb, K. Kramář, D. Krejčí, F. Lützwow, J. Penížek, J. Preiss, B. Prusík (i pseud. Jiří Ščerbinský), Z. V. Tobolka, Z. Winter, A. Žalud, T. Živanský, L. J. Živný aj.

LITERATURA: an.: N. č. r., PL 24. 10. 1903; an.: Redakce Zlaté Prahy... (též o redakci N. č. r.), Přehled 3, 1904/05, s. 72.

zt

E. F. Burian (rozbor vlastní brněnské inscenace Šaldova *Dítěte a studie Dynamické divadlo*), J. Frejka (úvahy o postavení režiséra), J. Honzl, F. X. Šalda a V. Vančura (zamyšlení nad soudobou divadelní tvorbou), K. Teige (Divadlo a zvukový film). Vedle ukázek z českých her (J. Bartoš, A. Dvořák, V. Nezval) přinesla N. s. překlad starofrancouzské Hry o Robinovi a Marion (překl. A. Horský) a fragment z aktovky A. Jarryho (překl. V. Nezval). *Z básníků* byli uvedeni F. Halas, J. Hora, J. Karásek, J. Seifert, F. X. Šalda; v překladech A. Rimbaud a P. Verlaine. *Statí a úvahy* tiskli též A. Dvořák, J. Horáková (též ukázky z deníku), J. Karásek, B. Kosiner, V. Nezval, B. Štěpánek, přeloženi byli D. Hume a J. Ortega y Gasset. N. s. přinášela kresby, karikatury, scénické a kostýmové návrhy A. Heythuma, J. Krále, F. Muziky a Toyen.

zt

Nová Omladina viz Omladina

Nová scéna

1929–1930

Levicově zaměřený měsíčník pro dramatickou tvorbu a divadelní problematiku.

Podtitul: 1929/30 (roč. 1) Měsíčník pro divadelní poezii. – *Redaktor:* 1929/30 (roč. 1) J. Seifert s red. kruhem: J. Bartoš, A. Dvořák a V. Nezval. – *Vydavatel:* O. Girgal, Praha-Smíchov. – *Periodicita:* měsíčník; 1929/30 (roč. 1) 6 čísel od konce 1929 do října 1930. Na konci 6. čísla oznámil redaktor ukončení ročníku a další účast spolupracovníků ve sborníku poezie a vědy Kvart. K zastavení N. s. vedla nejenom hospodářská krize, ale i snaha omezit roztržičnost moderního uměleckého hnutí.

V N. s., orgánu Dramatického svazu, který soustřeďoval pokrokové a protioficiální dramatiky a divadelní pracovníky, publikovali především představitelé levicově orientované kulturní fronty. Vedle ojediněle zastoupené poezie přinášela N. s. ukázky z nových her členů svého redakčního kruhu, zejména však teoretické a kritické články o dramatu a divadelních otázkách. Aktuální divadelní dění bylo komentováno v každém čísle v rubrice *Glosy* (příspěvky nebyly podepisovány).

Obsáhlejší *statí* publikovali J. Bartoš (kritika režisérské činnosti K. H. Hilara a K. Dostala),

A. V. Novák

* 28. 4. 1895 *Vodňany*

† 8. 8. 1979 *Černošice* u Prahy

Autor cestopisů a beletrie s exotickými a cestopisnými motivy, překladatel z angličtiny.

VI. jm. Václav N. (iniciála A. v literární podobě jména bývá v literatuře dešifrována jako Archibald nebo architekt), podepisoval se též V. Novák. – Byl nejmladším ze čtyř synů soudního zřízence, který zahynul při povodni (1899). Již při školní docházce vypomáhal jako poslíček ve vodňanském časopise a v tamější tiskárně, pak se vyučil zedníkem. 1911–15 studoval v Praze na střední průmyslové škole a po absolutoriu byl zaměstnán postupně v několika stavitelských kancelářích. Po skončení 1. světové války odejel s manželkou přes Paříž do USA, kde působil jako publicista a přednášel též o válečných poměrech ve vlasti, a odtud 1920 s rodinou (1919 se narodil syn) na Tahiti. Jedním z účelů této cesty bylo pověření české vlády z 1919, aby zachránil památky na M. R. Štefánika, který zde 1911 zřídil observatoř a meteorologickou stanicí k pozorování Halleyovy komety. Po půlročním pobytu na Tahiti se N. vrátil do Československa a začal vydávat své cestopisné a beletristické knihy. 1926 podnikl výpravu do jihovýchodní Asie a na

Dálný východ. Přes Francii, Suez a Aden odejel na Cejlon, poté do Indie, Barmy, Kambodže a na Sumatru, dále do Indočíny a Šanghaje – tam přišel při povstání o své sbírky a rukopisy. Zachránil se cestou do Japonska, kde pobýval několik měsíců; zpět se vrátil přes Sibiř (SSSR). Doma pořádal přednášky o svých cestách a pokračoval (do 1948) ve vydávání svých i přeložených spisů. Ve druhé polovině 30. let se pokusil vydávat časopis Nár. spolupráce, který však záhy zanikl. Zamýšlenou cestu do Afriky překazila 2. světová válka. 1948–54 pracoval v Praze u několika stavebních firem. Na odpočinku žil u dcery v Černošicích.

V celém díle zpracovával N. své zážitky a poznatky z cest s úmyslem podat pravdivý obraz exotických zemí a kombinoval v něm žánr dokumentární s uměleckým. Jeho cestopisné práce, postihující historicky konkrétní podobu určitého typu krajiny, kultury a životního stylu, vyznačují schopnost reálného pohledu a sociální citění. Poněkud bulvární prvky do nich vnáší silné zaujetí erotikou. N. proniká od počátku za romantické představy opřádající daleké kraje a upozorňuje jak na negativní stránky existence domorodců na Tahiti, tak na svízele v technicky vyspělých Spojených státech, třebaže se na setkání s krajany a americký způsob života dovede podívat i s humorem (*Globetrotterovy zápisky*). Podobně i cestopisné črty a reportáže z Malajsie, Japonska a Číny jsou barvitou, obsahově poutavou směsí vlastních poznatků, exkursů do historie těchto zemí i kritických úvah o jejich sociálních, mravních a náboženských problémech. Vedle cestopisů psal N. povídky a romány z exotického prostředí, vyprávění prostoupená naturalistickými prvky a akcentující poutavou fabulí s milostným námětem, do níž začleňoval popis obyčejů místních obyvatel. Banální děj bývá tak spojován s odporovanými reáliemi, někdy i s kritickým posouzením některých společenských jevů (nedůstojné postavení ženy v Japonsku, kastovníctví v Indii aj.). Rodný kraj oslavil N. v romantických výpravách do jeho minulosti i obrázky jeho života současného (*Hlas rodné země*). Autobiografické prvky obsahuje dvoudílný, protirakousky zaměřený román *Cesta mládí*, ohraničený lety 1914–19. Z angličtiny překládal cestopisy a prózy s cizokrajnou tematikou.

PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo; Nár. osvobození; Nár. spolupráce; Newyorské listy; Newyorský deník.

■ KNIŽNĚ. *Cestopisy a beletrie*: Povídky z Tahiti, ostrovů hříšné lásky (1922); Tahitská manželství (PP 1923); Tahiti, rajské ostrovy jižních moří (cestopis, 1923); Přátelé z ostrovů Podvětrných (R 1923); Globetrotterovy zápisky (cestopis, 1924); Tropiccké noci (PP 1924); Osvobození lásky (R 1925); Amerika dnešní i minulé doby a život našich krajanů ve Spojených státech (cestopis, 1925); Hlas rodné země (PP 1926); První místo Jessie Smithové a jiné americké povídky (1927); Když kvetly sakury (R 1927); Povídky o gejšách (1927); Japonské ženušky (PP 1927); Nani Sutra a jiné povídky z Malajska (1928); Svody tropů (R 1928); Dobrodružství na Sumatře (PP 1928); V Šanghaji za revoluce a jiné povídky o Číňanech (1929); Dívky z Annamu (PP 1929); Lásky na palubě Amazonky (R 1929); Indické povídky (1930); Povídky z Cejlonu (1930); Tajemná Indie (R 1930); Cejlonem a Indií (cestopis, 1931); Malajskem na Sumatru (cestopis, 1931); V zemi žlutých (cestopis, 1932); Japonské jaro (cestopis, 1932); Cesta mládí 1, 2 (R 1933, 1. V okovech, 2. Vzpouřa porobených); Ztracený ráj 1, 2 (R 1934); Japonské lásky (PP 1935); Úsměvy Nipponu (PP 1935); Cesta čtyř (R 1938); Kuparské známosti a jiné povídky z Jadranu (1948). – *Překlady*: J. Paris: Kimono 1, 2 (1936); F. O'Brien: Bílé stíny v jižních mořích (1937); Ch. Nordhoff, J. N. Hall: Vzbouřenci z Bounty na ostrově Pitcairnu (1938); S. W. Powel: Plan-tážníkem na Tahiti (1947). – *Úpravy*: V. Berge, H. W. Lanier: Lovce perel v jižních mořích (1944, v dotisku z 1945 je zpřesňující údaj o N. úpravě překladu L. Ziziusové); Povídky z dalekých krajů 1, 2 (1944, 1946, podle autorů: R. Beach, J. V. Jensen, W. S. Maugham, H. de Vere Stackpole aj.). – *Ostatní práce*: Generál dr. Milan Štefánek, první minister války v Československé republice (New York 1919). – *Souborné vydání*: Spisy cestovatele A. V. N. (nakl. A. V. N., 1925–38, 33 sv.). ■ **REDIGOVAL knižnice**: Knihovna exotické literatury (KEL) (1923–25, s O. Benešem), Knihy z dalekých krajů (1936–48). ■

LITERATURA: ● ref. Povídky z Tahiti...: -x-, Zvon 23, 1922/23, s. 210; Dr. M. N. (Novotný), Nové Čechy 7, 1923/24, s. 92 ●; drb. (J. Borecký): ref. Tahitská manželství, Zvon 23, 1922/23, s. 501; ● ref. Přátelé z ostrovů Podvětrných: K. (F. V. Krejčí), PL 8. 12. 1923; J. Krecar, MR 1923/24, sv. 39, s. 94; K. H. (Hikl), Naše doba 31, 1923/24, s. 186; x., Zvon 24, 1923/24, s. 265 ●; ● ref. Tahiti, rajské ostrovy...: J. Krecar, MR 1923/24, sv. 39, s. 225; B. V. (Václavek), NO 2. 8. 1924 ●; drb. (J. Borecký): ref. Osvobození lásky, Zvon 26, 1925/26, s. 181; J. Staněk: ref. Hlas rodné země, LidN 17. 12. 1926; O. Z. (Zemek): ref. Indické povídky, Povídky z Cejlonu, Tajemná Indie, Středisko 1, 1930/31, č. 4; rh: Když se vlastenecký obchod nezdaří (o neúspěchu N. časopisu Nár. spolupráce), Nová svoboda 1935, s. 392; J. Pazdera: Cestovatel V. A. N., Naše noviny (Strakonice) 1985, č. 45; J. Louženský: Naše osobnosti, Vodňanské noviny 1990, č. 1.

Alois Stanislav **Novák*** 9. 6. 1891 *Petrovice* u Lanškrouna† 5. 4. 1968 *Chrudim*

Autor divadelních her, prozaik, básník, překladatel z italštiny a španělštiny.

Pseudonym Petrovický zvolil podle rodiště. – Otec byl chalupník a horlivý písmák. Gymnázium absolvoval N. v Hradci Král. (mat. 1912), tamtéž začal (na matčino přání) studovat bohosloví, záhy odjel do Říma (univerzita Propaganda della Fede), po návratu 1915 dokončil teologická studia v Praze (vysvěcen 1917). Působil jako kaplan v Poličce, od 1924 byl farářem v Pěčíně u Rokytnice v Orlických horách a od 1935 ve Stěžerách u Hradce Král., od října 1953 v Nasavrkách u Chrudimi. Byl členem Družiny literární a umělecké v Olomouci a místních katolických spolků. Zemřel v nemocnici v Chrudimi, pohřben byl v Petrovicih.

Knižně byly vydány pouze N. dramatické práce: ve fraškách a žertech (jednoaktovky nebo hry o několika výstupech) zesměšňoval záletnost, žárlivost, rozmarnost a naivní důvěřivost (*Potrestaný záletník*, *Vyléčený manžel*, *vdovec a spiritista*, *Žofinčiny námluvy*), hloupost a pošetilost maloměstáků snadno přelstěných chytráky (*Chytří studenti*, *Malířův nápad*, *Slavnost ve Vystrčilově*); v nepříliš zdařilých pokusech o složitější tvar líčil (často až sentimentálně) tragickou a nešťastnou lásku, obětavost milující ženy (milienky, matky či dcery), ušlechtilost nevinně trpících obětí intrik a pomluv (*Za stará práva*, *Farské tajemství*, *Za uměním*, *Zraněná srdce*, *Dvojí probuzení z okovů*). Obdobnými tématy se zabýval také v časopisecky publikovaných (hl. *Archa*) prózách; několik dalších novel situoval do uměleckého prostředí a konfrontoval v nich bohémský život s utrpením, kázní a samotou při tvůrčím aktu, nezávazné flirtování se vznikajícím hlubokým citovým vztahem. Ostatní práce (deník, několik básní a drobných literárních studií o italské literatuře, překlady z italské a španělské duchovní poezie, fejetony a články o výtvarném umění a architektuře) se většinou vztahují k Itálii (především k Římu) jako kolébce vynikajících umělců. S K. Dostálem-Lutinovem spolupracoval při pořádání sborníku Dante a Češi. – V Nosovského Soupisu české literatury dramatické 1909–1920 je N. uváděn

jako autor hry Cejchovníci Jimramovských (pravděpodobně starší verze hry *Za stará práva*) a rukopisů *Nový pan doktor*, *Ředitel a jeho dcery* (fraška se zpěvy), *Svatební cesta*, *Špatně mířeno*; podle článku ve sborníku *Poselství* je též autorem hry *Cesta k srdci vede žaludkem* a následujících rukopisných prací: básnických sbírek napsaných za italského pobytu *Srdce* a *jeho květy*, *Řím*, *Lebka* a *Templum patet*, románové trilogie *Na lokálce*, *Tratě se dělí*, *Pod koly a nárazníky*, novely *Vox divina*, souboru humoresek *Hrst koření* a román *Pastorek*.

PSEUDONYM: Roman Petrovický. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Archa* (Olomouc 1918–22, 1925–26, 1929–30, 1932, 1934, 1939, 1941, 1945–46); sb. *Dante a Češi* (Olomouc 1921); *Eva* (Olomouc 1920–21, 1924); *Hlas* (1945); *Lid* (1933, R *Pod křížem*, pseud. Roman Petrovický); *Lid. listy*; *Mladý máj* (Prostějov); *Náš domov* (Brno 1930, 1933); *Našinec* (Olomouc 1920–21, na pokr. *Z mého římského deníku*); *Obzor rodinný* (Olomouc 1919–20); sb. *Poselství* (Olomouc 1938); *Vlast* (1916, 1918–20); *Vychovatel* (od 1919, též an.). ■ KNIŽNĚ. *Divadelní hry*: *Potrestaný záletník* (1919); *Slavnost ve Vystrčilově* (1919); *Vyléčený manžel*, *vdovec a spiritista* (1919); *Chytří studenti* (1920); *Malířův nápad* (1920); *Oběť chudé matky* (1920); *Mašopustní program* (b. d., 1920, s J. Wandererem); *Žofinčiny námluvy* (1921); *Šleh bičkem* (b. d., 1922, pseud. Roman Petrovický); *Z nové říše na Měsíci* (b. d., 1922); *Za stará práva* (b. d., 1922); *Farské tajemství* (1924); *Rozmar a vzdor* (1924); *Za uměním* (1924, pokr. hry *Farské tajemství*); *Zraněná srdce* (1924); *Dvojí probuzení z okovů* (1924; pokr. hry *Zraněná srdce*); *Probuzení ze sna* (1925); *Baron Ferdinand* (1928); *Pan strýček* (1928); *Poustevník na Luckém vrchu* (1928). – *Ostatní práce*: *Lidová duchovní cvičení v sedmi postních kázáních s konečnou řečí na Hod boží velikonocní* (1920). ■

LITERATURA: K: ref. *Za uměním* a *Zraněná srdce*, *Archa* 1924, s. 436; in sb. *Poselství* (1938, s. 313, an. medailon).

ik

Arne **Novák*** 2. 3. 1880 *Litomyšl*† 26. 11. 1939 *Polička*

Historik a kritik české literatury, badatel vycházející z metodologického pluralismu a zastávající tradiční konceptualistickou koncepci s požadavkem uvědomělé návaznosti na klasický národní odkaz; autor monogra-

fických studií a několika přehledných dějin, soustavný kritický interpret soudobé tvorby, projevující se osobitě i v umělecky stylizovaných portrétních esejích, editor a redaktor literárních publikací, vykladač výtvarného umění, publicista a kulturní činitel.

Literární obměnu křestního jména Arnošt zvolil ze sympatie ke skandinávské literatuře. – Syn středoškolského profesora, klasického filologa a bohemisty Josefa N. a spisovatelky Terezy N.; ze sedmi sourozenců zůstal záhy sám, věkem a naturelem byl mu nejbližší tragicky zemřelý starší bratr Theodor N. (1879–1901), nadaný přírodovědec zabývající se též filozofií a literaturou (mj. spis Arnošt Haeckel jako biolog a filozof; 1902 A. N. ve spolupráci s matkou vydal jeho *Stati vybrané a doprovodil je obsáhlým životopisem a bibliografií díla*). Od 1890 studoval A. N. na litomyšlském gymnáziu, od 1895, po přestěhování rodiny do Prahy, na Akademickém gymnáziu, po maturitě 1898 germanistiku a bohemistiku na pražské filozofické fakultě (profesoři J. Gebauer, J. Vlček, A. Kraus, V. E. Mourek); 1900/01 absolvoval univerzitní studium v Berlíně (profesoři E. Schmidt a R. M. Meyer), 1904 byl na studijním pobytu v Mnichově a Heidelbergu. 1902 získal na pražské fakultě doktorát prací *Klopstockův vliv na poezii českého obrození*. 1906 se zde na základě spisu *Menzel, Börne, Heine a počátkové kritiky mladoněmecké* habilitoval pro německou literaturu a 1910 z podnětu J. Vlčka (na podkladě dosavadních bohemistických prací) pro obor české literatury. Od 1903 byl profesorem na reálkách, nejprve v Praze, 1907–08 v Kutné Hoře a 1908–20 opět v Praze. 1908 se oženil s dcerou překladatele a spisovatele J. Haasze. Podněcován rodinným prostředím, projevil N. záhy literární vloh v básnických a kritických pokusech (1897 jako sextán publikoval v *Rozhledech* první recenzi), soustavné kritické činnosti se věnoval od vysokoškolských studií; prostřednictvím spolužáka O. Šimka se spřátelil se skupinou mladých spisovatelů a kritiků (K. Sezima, O. Theer, J. z Wojkowicz, J. Matějka, též H. Jelínek aj.), kteří se načas sdružili kolem F. X. Šaldy a jeho tehdejší tribuny Lumír a společně s ním vstupovali do polemik, zvláště s *Moderní revuí* a *Novým kultem*; později se N., po několika roztržkách, s Šaldou rozešel. Se svými přáteli stál u zrodu *Kruhu* čes. spisovatelů a podílel se na jeho činnosti (ve spolupráci s V. Dykem připravil antologii *Nová česká poezie*). Patrně

z podnětu O. Theera přispěl do *Almanachu* na rok 1914 (fiktivní dialog *Příchod jižního jara*), ač mu jeho ideová a estetická orientace byla v podstatě cizí. V předválečné době přispíval pravidelně do *Přehledu* a do *Nár. listů*, z nichž však 1913 pro omezené možnosti svobodného projevu odešel, 1917 navázal trvalou spolupráci s kulturní rubrikou *Venkova*, kterou ukončil až odchodem do Brna. Na počátku světové války byl jako nevoják povolán na cvičení branců do Uher. Po válce (1920) byl jmenován řádným profesorem české literatury na nově založené Masarykově univerzitě v Brně, pomáhal ji budovat (dvakrát děkanem a 1938/39 rektorem), hájil její existenci, snažil se k ní připoutat významné osobnosti. Byl též členem *Čes. literárněhistorické společnosti*, *Pražského lingvistického kroužku* a jiných institucí; 1921–39 působil jako kritik (v trvalém externím úvazku) v *Lid. novinách*, redigoval literární část *Ottova slovníku* naučného nové doby, na níž se podílel i autorsky, texty přispěl i do *Čítanek* pro střední a měšťanské školy. Svoje působení opouštěl o prázdninách, kdy pobýval v Proseči a cestoval po okolí. Ve 20. a 30. letech vykonal čtyři cesty do Itálie (jejich literárním výtežkem byly cestopisné črty). V době Mnichova vystupoval se statečnými vlasteneckými projevy apelujícími na univerzitní i širší veřejnost. 1939 za prázdninového pobytu v Proseči onemocněl zánětem pohrudnice, k němuž se přidaly další komplikace, jimž posléze v poličské nemocnici podlehl. Pohřben byl na *Ústředním hřbitově* v Brně.

Komplementárnost N. literárněhistorického a kritického díla vyrůstala vedle osobních předpokladů (tíhnutí k subjektivitě kritického soudu, dispozice pro vědeckou práci) i z obecného stavu soudobé literární vědy, kdy revizi dosavadního pozitivisticky objektivistického modelu literární historie provázelo nové úsilí o zvědečtění kritických metod (jistá paralela ke směřování O. Fischera). Jako kritický debutant posuzoval N. domácí písemnictví s hyperkriticizmem, jenž se proti ideologizujícím výkladům řídil zásadou, že literatura je především uměním slova; tímto artistním zaměřením měl blízko ke spisovatelům kolem O. Theera a K. Sezimy, společně s nimi prošel vlivem F. X. Šaldy a vstřebával podněty impresionismu, osvojuje si barvitý styl a beletrizáční postupy (např. záliba ve fiktivních dialozích projevovaná raným esejem *Jaro v Čechách*). Hlásil se

k osobnostnímu principu adorací kritiky jako formy individuálního růstu (*Čím méně jest Lesing*, in Mužové a osudy) a také pro literární historii, jakkoli si byl vědom jejich objektivizačních nároků a úkolů, požadoval zaujetí pro zkoumaný předmět. Spojoval filologické školení s poučením z pozitivistické sociologie, navazoval na dílo J. Vlčka a J. Jakubce, v duchu Hennequinovy estopsychologie zdůrazňoval zřetel k básnické individualitě a k dílu, inspiroval se portrétním uměním E. Schmidta a později, v úsilí o prohloubenou psychologii, i duchovnědnou teorií W. Diltheye a intuitivismem B. Croceho; zájmem o tvar a slohovědné problémy, jenž se datoval již od N. počátků, se ve zralém věku stýkal s progresivními směry cizími (O. Walzel, F. Strich aj.) i domácími (sympatizování, nikoli však ztotožnění se strukturalismem). Z plurality metod nacházel východisko v eklekticko-syntetizující koncepci slučující různé aspekty a postupy (raná studie *Literární historie dnes a zítra*, od počátku se však i při mnohosti hledisek koncentroval k problematice tvůrčího jedince. Zprvu se věnoval germanistice (*Menzel, Börne, Heine a počátkové kritiky mladoněmecké*), v jejímž rámci si kladl vztahové otázky (*Klopstockův vliv na poezii českého obrození*), jeho trvalý obrat k české literární historii podnítilo přizvání k účasti na kolektivním díle *Literatura česká 19. století* (několik kapitol o obrozené literatuře) a rovněž příprava přehledu pro antologii *Nová česká poezie*. N. si tak vytvořil základ pro spolupráci s J. Jakubcem na příručce pro německé nakladatelství, v níž podal první ucelený obraz současné literatury, a to počínaje obdobím májovců (*Die chechische Literatur der Gegenwart*). V následující české verzi *Stručné dějiny literatury české*, připravené s J. V. Novákem, rozšířil své pojednání na celou oblast novočeské literatury od obrození po současnost; do svého přehledu zahrnul také dětskou literaturu, duchovní vědy, časopisectví a žurnalistiku a pokusil se v něm periodizovat celý úsek z ideově-politického hlediska na dvě období (s předělem 1848), která dále vnitřně členil podle duchovních a uměleckých proudů i vůdčích zjevů. Nadměrnou kritičnost první, německé podoby dějin, v níž ještě dozníval podcenivý vztah k domácímu písemnictví a v níž leckdy převládala záliba kritika nad historickou objektivací, postupně korigoval spravedlivějším oceněním v dalších českých verzích. Za-

tímco příručka *České písemnictví z ptací perspektivy* vznikla z potřeby rychlé populární informace, podobu přehledu *Die tschechische Literatur* určoval záměr představit cizině českou literaturu i literární vědu. Národní literaturu zde N. omezil na česky psané krásné písemnictví (počínaje 1306) a podrobil ji nové periodizaci a pojetí, a to jednak v závislosti na historické koncepci J. Pekaře (např. zdůraznění baroka a jeho české podoby ve folklorní tvorbě, výklad obrození z domácích kořenů aj.), jednak shodně se slohovými kritérii uměnovědnými, přitom však nemohl zcela pominout některé významné fenomény ideové (např. problematičnost klasifikace a hodnocení reformace). Česká verze této práce *Dějiny české literatury* (ve sb. *Československá vlastivěda*) byla již předstupněm k podstatně přepracovanému a rozšířenému 4. vydání *Přehledných dějin literatury české*; ty se sice přidržely vypracované slohové periodizace, vrátily se však k systematickému výkladu celé historie národní literatury, zahrnující i cizojazyčné památky a spolu s beletrií též odbornou společenskovědní literaturu. Toto N. stěžejní a v badatelském ohledu prestižní dílo se po velkých syntézách J. Vlčka a J. Jakubce stalo jedním z dalších základních děl české literární historie, oproti pracím předchůdců však položilo důraz na novodobou etapu a svou populární přehledovostí sledovalo přístupnost co nejširšímu okruhu čtenářů. Materiálově těžily N. dějepisné práce z jeho soustavné kritické činnosti, jež svým maximálním záběrem nejrozmanitější soudobé produkce vytvořila bohatý informační fond, v níž se však projevovala předpojatost k levicově orientované literatuře (apriorní nedůvěra k „bořitelství“ a kolektivisticky zaměřené „budoucnostní perspektivě avantgardy“) a naopak sympatie k tvorbě spjaté s uznávanými hodnotami národa, domova, tradičního venkova apod. Přehledový charakter měla i příručka *Kritika literární*, jež těžila z N. kritické praxe a z jeho rozhledu po směrech, metodách a žánrech této disciplíny, i dílčí syntéza *O české próze výpravě*. Dějepisné souhrny byly provázeny monografickými studiemi zaměřenými na důkladnou motivickou a stylovou analýzu díla (*Máchova Krkonošská pouť*) nebo zase usilující o hloubkové vystižení psychického a tvůrčího typu na základě determinujícího „prazážitku“ (portrétní studie *Jan Neruda*). Na pomezí vědy a umění pak oscilují

esejistické reflexe a zejména podobizny přibližující impresivními evokacemi osobnosti z literárního a kulturního světa domácího, německého, severského i ruského (*Mužové a osudy, Myšlenky a spisovatelé, Zvony domova, Podobizny žen*). Zračí se v nich N. silící vztah k národní literatuře, podmiňovaný vědomím jejího významu pro záchovu národní identity. Myšlenka o potřebě navazovat na tradice zazněla programově už v předválečné esej *Sestup do podsvětí*, stávala se podnětující pro N. návraty k literatuře 19. století i k literatuře staročeské (např. úvahy o Komenském, statí k jubileu Husovu), až na sklonku 20. let nabyla určitější teoretické podoby v „knize české tradice“ *Notiči pochodní*; vycházela z principu „svobodného a rozmyslného výběru myšlenkových a literárních předků“, z mnohovrstevnaté tradice, nevyklučovala však ani účast iracionálního prvku, podvědomé návaznosti. Původní výměr tradicionalismu prohluboval N. tezí o národě (soubor esejů *Duch a národ*), jenž jako fenomén nadřazený instituci státu zakládá svoji totožnost na mravním obsahu svého bytí, přispívá tak k všeobecnému rozvoji humanity. S těmito ideově-estetickými kategoriemi korespondovala i tematická dostředivost N. historických studií z meziválečného období: N. se vracel k májovcům (mj. *Studie o Janu Nerudovi*) i k ruchovsko-lumírovské generaci statěmi o Vrchlickém, Zeyerovi, Sládkovi (též portrét *Josef V. Sládek*) a zejména objemnou monografií *Svatopluk Čech*, sledující básníkovu osobnost a dílo do druhé poloviny 80. let, později též sociologicky zaměřeným pojednáním *Ruchovci a lumírovci v bojích proti křivdě a za právo*; z obrození, jímž se podle N. datoval vlastní počátek souvislé literární tradice, ho poutaly jak přední osobnosti (jungmannovské statí, portrét *Josef Dobrovský* aj.), tak směrové a generační proudy (*Literatura českého klasicismu obrozeneckého* aj.) i životní styl a kulturní ovzduší této doby (eseje *Léta třicátá*). Příznačné byly také opakované návraty, ať už v podobě interpretační či ediční, k některým osobnostem novější literatury: k T. Novákové (mj. *O Teréze Novákové*), A. Sovovi, O. Březinovi, O. Theerovi, V. Dykovi (portrét *Viktor Dyk*), K. M. Čapku Chodovi aj.; mnohým autorům se N. věnoval také jako pohotový pisatel doprovodných statí k edicím spisů a jednotlivých děl (J. Holeček, J. Holý, J. Kalus, J. A. Komenský, M. V. Kramerius, R. Medek, též

T. Mann, S. Lagerlöfová, z antické literatury Vergilius aj.) a rovněž k výborům, z nichž některé sám sestavil. Jestliže N. bohemistické práce srovnáním s horizontem evropského literárního dění docházely k výstižnějšímu typologickému určení i ocenění, pak studie s jinonárodní tematikou, především německou, charakterizovalo hledisko domácího kontextu nebo i vzájemného kontaktu (*Krajané a sousedé* se studií o duchu německé literatury v Čechách aj.). Zvláštním projevem N. extenzivních zájmů byla jeho pojednání o krajové literatuře (*Problémy moravské literatury* aj.) nebo zase občasně exkursy do výtvarného umění (raný esej *Praha barokní*, doprovodné texty k výtvarným publikacím) i výtvarné zřetely v literárních analýzách (např. o malířském umění V. Hála). Od recenzní práce přecházel N. plynule k literární publicistice, k fejetonům, sloupkům (výbor *Hovory okamžiků*) i k cestopisným črtám. Enormního rozsahu nabyla také jeho účast ve sborníkových publikacích nebo naučných slovnících (Ottův slovník naučný a Slovník naučný nové doby, Meyers Lexikon), stejně jako jeho veřejné projevy k různým kulturním příležitostem (*Řeči a proslovy*), jež vyústily v politicky angažovaná vystoupení v době Mnichova (*Zoufalství a víra*). – N. rozsáhlé dílo i při problematičnosti některých generalizací a subjektivních vývodů podstatně spoluurčovalo vývoj české literární historie v přelomové době jejího odvratu od pozitivismu a jako elementární zdroj poučení o národní slovesnosti mělo význam pro celou českou kulturu. Posmrtně byly v reedicích zpřístupněny dva svazky esejů, zahajující sebrané spisy, a dějiny (v úpravě A. Grunda a R. Havla), v období 1948–89 byly N. práce z ideologických důvodů odmítány.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: B. Kulda, Bor, Daniel Střítežský, Ivan Dubský, Kazimír Bor, Ragnar, R. Javor, Skapino, Sordelo, Sordello, Staropražan; A., an, AN., an., -an., A. N., ap. v., Ar. N., Ar. Nv., E. K., F. L. G., -il., ill, ill., k., N, N., ne, ne., -ne, p., R., R. N., -RN-, -RN-, -rn-, -v., zsl, zsl., !?, =. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1907); Akord (1928); Almanach Čes. akademie (1928); Almanach Kmene 1930/31–...1937/38; Almanach na rok 1914; Almanach Osení (1913); Almanach Spolku paní a dívek v Litomyšli 1885–1935 (1935); Almanach Studentská Litomyšl (1923); Archiv pro bádání o životě a pisech J. A. Komenského (1938, Studie Stanislava Součka k Labyrintu světa, i sep.); Bibliofil (1926, 1932); sb. Božena Němcová. Sborník statí o jejím životě a díle (1912); Bratrství, list českosl. milice

(1919); sb. Brünn, die Hauptstadt von Mähren (1928); Cesta (1921–22); Čas (1907–08); Časopis lékařů českých (1931); Časopis Matice moravské (1920, 1939); Časopis pro moderní filologii (1911–15); Časopis Společnosti přátel starožitností českých (1922, 1931); Čechische Revue (1907–11); Čes. demokracie (1917); Čes. kultura (1913–14); Čes. mysl (1900–07); Čes. osvěta (1906, 1913); Čes. revue (1903); Čes. revue (1908–18); sb. Československé armádě pozdravy a vzkazy (1923); sb. Československo od pravěku až podnes. Přednášky českosl. rozhlasu 4 (1932); sb. Českoslovenští básníci skautům (1931); Čes. časopis historický (1907–38); sb. Český památník z velikého roku (1918); sb. Čeští spisovatelé vdovám a sirotkům našich vojnů (1916); sb. Čtyři ze Sobotky (1937, V. Šolc, básník gazelů); sb. Čtyřicet let Českého kvarteta (1932); Das Literarische Echo, pokr. Die Literatur (Berlín 1911–17, 1920–26, 1931–32); sb. Dějiny lidstva 5, 6 (1938–39, Písemnictví a vývoj duchovního života evropského od humanismu k baroku, Literární proudy v osvícenství a preromantismu); Den (1939); sb. Deset let Brněnského pěveckého sdružení Foerster (1930); sb. Die Wahrheit (1927); Dílo (1939); sb. Dítě českého muzikantství (1935); sb. Dobrovský a Brno (1929); Domažlické listy (1936); ELK (1938); Euphorion (Bamberg 1910–11); sb. František Táborský (1928); Goethův sborník (1932, Vrchlický a Goethe, i sep.); Hlas, almanach frýdecké výstavy (1935); sb. Hollar (1930); Horácké listy, příl. Horácké besedy (Nové Město na Mor. 1927–32); kal. Horácký přítel pro občanský rok 1929; Hovory o knihách (1939); Hudební revue (1918); Hudební výchova (1935); sb. Husova škola v našem národním životě (1928); roč. Chudým dětem (Brno 1929–38); Illustrierte Zeitung (Lipsko 1907–10); sb. In memoriam Bedřicha Štátného (Litomyšl 1938); sb. In memoriam František Borový (1937); sb. Jan Laichter (1935); Jevišťe (1920–22); Jihočes. přehled (1928); Jitro (1939); sb. Josef Dobrovský 1753–1829 (1929, J. D. a jeho předchůdcové v českém literárním dějepise, i sep.); Kalendář českožidovský (1913, 1935); Kalendář paní a dívek českých (1917–20); sb. Karel Hynek Mácha (1937); Katedra, středoškoláci středoškolákům (1937); sb. Kniha o Praze 1–4 (1930–33); Knihomil (1918); Kostnické jiskry (1915); Krása našeho domova (1933); Kritický měsíčník (1938); Kronika Sdružení Nováků (1931); sb. Kruh přátel Josefa Bartoně Dobenína k 8. červnu 1937 (Červený Kostelec 1937); Květy (1903–05, 1914–15); sb. Kvítí různých zahrad (Prostějov 1920); sb. La Música checa y checoslovaquia (1924); Le Monde slave (Paříž 1928); Les Annales des Nationalités (Paříž 1913); sb. Les éditeurs tchécoslovaques à leurs confrères étrangers à l'occasion du 1931 Congrès internat. des éditeurs (Paříž 1931); Letopis Matice Srpske (Nový Sad 1928); L'Europe centrale (1926); Lid. noviny (1909–12, 1916–17, 1920–39; – posmrtně 1940, 1944; od 1921 pravidelný lit. a kult. ref., fejetony); sb. Lidové přednášky čes-

kých vysokých škol pražských (1909, 1913); Listy filologické (1901–12, 1929–30, 1935; mj. 1909 Kritické příspěvky k dějinám českého humanismu, i sep., 1910 Jungmannův článek o klasičnosti v literatuře, Lukianovy ohlasy v literatuře české, oboje i sep., 1911 Máchova Krkonošská pouť, i sep.); Listy pro umění a kritiku (1934, 1937); sb. Literatura česká 19. století 3 (1905, 1907); sb. Literatura českého klasicismu obrozeneckého (1933); Lit. listy (1899, 1904); Lit. noviny (1930–31); Lit. rozhledy (1909–31); Lit. svět (1927–28); Ljubljanski zvon (1933); Lumír (1899–1903, 1915–38); sb. Majales studentstva brněnského (1922); Mor. Orlice, příl. Mladá Morava (Brno 1939); Moravskoslezský sborník (Mor. Ostrava 1919); Most (1922); Musaion (1921); sb. Na paměť Josefa Pekaře, národního historika (1937); sb. Na paměť Rudolfa Těsnohlídka (Jaroměř, Brno 1928); sb. Na paměť 100. narození Anny Sázavské (1925); Náchodské listy (1920); Národ (1917–19); sb. Národ legiím (1921); Nár. listy (1907, 1910–13 lit. referát, 1917, 1921); Nár. divadlo (1938); Nár. myšlenka (1937–39); Nár. obzor (1911); Nár. osvobození, příl. Hodina (1927–29); Národopisný věstník československý (1933); Naše domov (Olomouc 1928); Naše hlas. Almanach slezského písemnictví krásného (Frýdek 1935); Naše doba (1902–03, 1916); Naše řeč (1935); Naše věda (1921–23, 1935–36); sb. Nová česká poezie (1907); Nová čes. revue (1905); Novina (1908–12); sb. Nůše pohádek 2 (1919); sb. O Bábušce. Na památku paní A. Lauermannové (1935); Obzor lit. a umělecký (1900–01); sb. Od pravěku k dnešku 2 (1930, K. Havlíček dlužníkem Tomkovým, i sep.); sb. Památce Antonína Sovy (Pacov 1934); sb. Památce Edwarda Babáka (Brno 1927); sb. Památce Františka Bartoše 1837–1937 (Zlín 1937); sb. Památník Antonína Truhláře (Kostelec n. O. 1931); sb. Památník Palackého (Valaš. Meziříčí 1926); Panoráma (1929, 1937); Parlament (1923); Pestrý týden (1930–34, 1934 i sep. s tit. Památce Jana Nerudy); Pio vati. Sborník k uctění 2000. výr. narození Vergiliova (1930, Krajina vergiliovská, i sep.); Plzeňsko (1935); Podkrkonošský kraj (Trutnov 1912); sb. Podřipsko Jaroslavu Vrchlickému (Kralupy n. Vlt. 1937); Pojizerské listy (Mnich. Hradiště 1933); Politik (1907); Posel z podhoří (Rychnov n. Kn. 1920); sb. Prag und sein Aufstieg (1927); Prager Presse (1921, 1927–29); Prager Rundschau (1931–32); Pramen (1920–22); Pražská lid. revue (1906–08); sb. Prof. dr. Otakar Hostinský (1907); Prospekt (1931); Prosvetní glasník (Bělehrad 1923); Přehled (1902–14; od 1906 lit. ref., 1913 Sestup do podsvětí); Přehled (Olomouc 1923); Přítomnost (1927); alm. Půl století Nár. listů (1911); sb. R. Prombergrovi k pětasedmdesátce (Olomouc 1931); Revue française de Prague (1927–35; 1935 Le génie de la littérature tchèque, i sep.); Ročenka Českosl. republiky (1922–33); Ročenka na rok 1922, 1923; Ročenka Spolku přátel střední školy ve Vysokém Mýtě (1930); Roční zpráva obecné školy reálné v Praze X (1907); Rodný kraj (Ml. Boleslav 1928–31); sb.

Romanu Jakobsonovi pozdrav a díkůvzdání (Brno 1939); Rozhledy (1897–1902; 1897 krit. debut, 1901 Lit. historie dnes a zítra); Rozhledy (1931–36); Rozpravy Aventina (1926–31); Ruch (1913); Samostatnost (1902–04, 1926–28, 1937–38); sb. Sbohem Josefu Pekařovi (Turnov 1937); Sborník dr. Karla Kramáře k jeho 70. narozeninám (1930); Sborník filologický (1912–13; 1912 Euripides v kritice 16. a 17. století, i sep., 1913 Skalák K. Světlé, i sep.); Sborník literárních úvah a vzpomínek k 75. narozeninám Čenka Kramoliše (Brno 1937); Sborník přednášek pronesených na 1. sjezdu českosl. profesorů (1929); Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického (1915, 1932; 1932 Sonety samotáře, i sep.); Scéna (Tábor 1934); sb. Sedmdesát let Umělecké besedy (1933); Sever a Východ (Turnov 1926–27); sb. Sionismus (1926); Sladko je žítí (1919); Slavia (1923–34); Slawische Rundschau (1929–39; 1934 Jan Neruda, i sep.); Slovanský sborník věnovaný prof. dr. Františku Pastrňkovi k 70. narozeninám (1923); sb. Slovenská miscellanea. Sborník věnovaný univ. prof. dr. Albertu Pražákovi (Bratislava 1931); Slovo a slovesnost (1935–37); Srdece (1903); sb. Sto let ve službách knihy (Litomyšl 1934); Stráž českého východu (Vys. Mýto 1933–35); Stráž Moravy (Olomouc 1935); Stráž na Cidlině (Nový Bydžov 1912); Střední škola (1923); Studentský almanach (1906); Styl (1909); Svět zvířat (1921); Světozor (1929–32); The Review of Review (Londýn 1924); The Saturday Review of Literature (New York 1926); The Slavonic Review (Londýn 1923–32); The Year's Work in Modern Language Studies (Londýn, Cambridge, za r. 1935/36); Topičův almanach (1933); Topičův sborník (1915–19); Tribuna (1921); Tschechoslow. Jahrbuch (Mnichov 1924); sb. Tvůrčové dějin 4, 5 (1936); Učitelství přehled (1911); Umění (1931–38); sb. V paměť J. F. Hrušky (1938); Večer (1918); Veda (Gorica 1914); Věda a život (1939); Venkov (1917–21, lit. ref., 1935–38); Věstník pedagogický (1925); Vlaštovička (Brno 1939); Volné směry (1902–05, 1918); Věstnický kalendář Svazu českosl. studentstva na r. 1912/13; sb. Výbor z krásné prózy československé (1932, O české próze výpravné); Výr. zpráva Husova fondu za r. 1916/17; Výr. zpráva reálky v Praze 1 za šk. rok 1913/14 (Bouře S. Čecha, i sep.). ... 1918/19 (T. G. Masaryk, první prezident Českosl. republiky, i sep.); sb. Výtvarná práce moravských umělců v 20. roce republiky (Brno, Praha 1938); Xenia Pragensia Ernesto Kraus... oblata (1929); Z dějin české literatury. Sborník statí věnovaných J. Vlčkovi k šedesátinám (1920, studie Antar, i sep.); sb. Z malých začátků (1918); Zlatá Praha (1899–1929); Zrání (1920); Zvon (1935); Ženský svět (1899–1928); Židovský kalendář (1925–31); sb. Život (1930, 1938); – posmrtně: In memoriam A. N. (1940, torzo 3. dílu monografie Svatopluk Čech). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a umění*: Menzel, Börne, Heine a počátkové kritiky mladoněmecké (1906); Die českische Literatur der Gegenwart (pokračování J. Jakubce Geschichte der

čechischen Literatur, Lipsko 1907); Stručné dějiny literatury české (1910, s J. V. Novákem; upr. vyd. 1913 s tit. Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, upr. vyd. 1922 s tit. Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až do politického osvobození, upr. vyd. 1936–39 s týmž titulem jako 2. vyd., zde staročeská část podstatně přepracována A. N., posmrtné zkrác. vyd. 1946 s tit. Stručné dějiny literatury české, ed. A. Grund a R. Havel); Jan Neruda (1910, upr. vyd. 1914); Patero obrázků z dějin knihy (1911); Mužové a osudy (studie a podobizny, 1914); Myšlenky a spisovatelé (studie a podobizny, b. d., 1914); Praha barokní (1915); Zvony domova (studie a podobizny, 1916); Kritika literární 1, 2 (1916); Podobizny žen (1918); České písemnictví z ptáčích perspektivy (1920, upr. vyd. 1929, upr. vyd. 1946, ed. A. Grund); Studie o Janu Nerudovi (b. d., 1920); Tomáš G. Masaryk (pro ml., 1920); Josef V. Sládek (1920); Jan Neruda (b. d., 1921); Svatopluk Čech. Dílo a osobnost 1, 2 (1921, 1923); Jan Erazim Vocel (1922, s L. Niederlem a V. Birnbaumem); Krajané a sousedé (studie a podobizny, 1922); Problémy moravské literatury (1922, 1931 in Reči a proslovy); Z času za živa pohřbených (úvahy, 1923); Svatopluk Čech (b. d., 1923); Hovory okamžiků (FF 1926); Ekloga knižní (1926); Nosiči pochodní (studie a podobizny, 1928); Josef Dobrovský (1928); I. L. Kober, český knihkupec a nakladatel (1928, 1936 in Duch a národ); Teorie o národním obrození (1928); O Teréze Novákové (1930); Řeči a proslovy (1931); Die tschechische Literatur (1931, součást sbírky Handbuch der Literaturwissenschaft vyd. O. Walzlem v Postupim; čes. verze s tit. Dějiny české literatury 1933 in Českosl. vlastivěda, upr. vyd. 1946 s tit. Dějiny českého písemnictví, ed. A. Grund, upr. vyd. 1994 s tit. Dějiny českého písemnictví, ed. B. Svozil); Léta třicátá (EE 1932); Svízele nakladatele knihomila (1932); Duše Brna a jeho kultura slovesná (1932, 1936 in Duch a národ); Památce Antonína Sovy (1934); Duch a národ (studie a podobizny, 1936); Viktor Dyk (1936); Smrt básníkova (E 1937); Otokar Březina (1938); Josef Pekař. Jeho cesta domovem a životem (1938); Ruchovci a lumírovci v bojích proti křivdě a za právo (1938); mimo to textové části v obrazových publikacích a katalozích: T. F. Šimon: Dvacet pět původních leptů (1911); Litomyšl (b. d., 1916); Jaroslav Veris (1927); M. Švabinský: Hlavy známé i neznámé (1928); Brno. Cyklus leptů (1928); In memoriam Otokara Březiny (1930, k cyklu leptů J. Konůpka); B. Vavroušek: Literární atlas československý 1, 2 (1932, 1938, autorská spolupráce); Album K. H. Máchy (1936, s B. Vavrouškem); Katalog Langerbergerovy výstavy (1936); Album J. E. Purkyně (1937, s B. Vavrouškem); – posmrtně: Motivy ze spanilé země svatosti a umění (cestopis. causerie, 1940, ed. J. A. Drégr); Jaro v Čechách (E 1940, z 1901, ed. B. Slavík); Puškin (1941, ed. B. Beneš Buchlovan); Jaroslava Vrchlického sláva a osamělost (1946, ed. R. F. Šimek); Zoufalství a vira

(stati a projevy z 1938–39, 1947, ed. J. Nováková). – *Překlad*: Ulrich von Hutten: Dialogy (1901). – *Výbory*: Výbor ze studií a podobizen (pro ml., 1928); Česká literatura a národní tradice (1995, ed. D. Jeřábek a V. Válek); viz i oddíl LITERATURA. – *Souborné vydání*: Dílo (Novina, 1940, 2 sv., ed. V. Renč). ■ **KORESPONDENCE**: M. Mišková-Raisová: Ze staré korespondence (K. V. Raisovi z 1893 a 1922–23), sb. In Memoriam A. N. (1940); J. Svítíl-Karník: Listy z archivu (J. Karníkovi z 1927 a úryvky z 1934 a 1938, též nejmenované adresátce z 1901), Archa 1941, s. 66 a Archa 30, 1945/46, s. 67, 69; F. Smolek: Dopis dr. A. N. dne 4. ledna 1939 (F. Smolekovi), Od Trstenické stezky 23, 1947/48, s. 121; J. Knap: Zrození Almanachu na rok 1914 (O. Fischerovi z 1913 a O. Theerovi z 1913–14), Sborník NM v Praze 1962, ř. C, s. 102; an.: Dopisy A. N. A. Drtilovi z let 1908–1909, Vlastivědná ročenka Okres. archivu v Blansku 1973, s. 77; A. Hájková: S Gellnerem na vojně (F. Váhalovi z 1930), sb. Literární archiv PNP 13–15, 1978–80 (1982); M. Kopecný: A. N. a ročenka Chudým dětem (H. Humlové z 1932–38), sb. Z králické tvrže sv. 16, 1989; B. Svadbová: A. N. ve světle svých listů (J. Nováková z 1904–22, úryvky), ČLit 1989, s. 541; J. Urbanec: Vojtěch Martínek jako kritik N. díla (V. Martínkovi z 1916–33), SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1989–90, č. 36–37. ■ **REDIGOVAL časopis**: Lid. noviny (1921–39, kulturní rubrika); *sborníky*: Nová česká poezie (1907, s V. Dykem), K. H. Mácha. Osobnost, dílo, ohlas (1937), Podřipsko J. Vrchlickému (1937); *knižníci*: Spisy Filoz. fakulty Masarykovy univerzity v Brně (1923–27, s J. Glücklichem a F. Novotným); *slovník*: Ottův slovník naučný nové doby (1930–39, s jinými). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Theodora Nováka stati vybrané (1902, s T. Novákovou); J. Neruda: Tři povídky malostranské (1910) + Vybrané spisy 1–4 (1921); A. Sova: Výbor básní (b. d., 1910) + Dílo 1, 21, 22 (1929–30) + Poezie (1936) + Spisy 1–20 (1936–38); A. Drtil: Výbor prací (1913, s E. Chalupným a K. Šelepou); S. Čech: Výbor ze vzpomínek (1913); T. Nováková: Spisy 1–17 (1914–30) + Výbor z beletrie (1928) + Výbor z prózy (1931) + Na lito-myšlých podstíních (1937, úryvek z R. Drašar); O. Theer: Výpravy k já (1923) + Básnická pozůstalost (1924) + Všem navzdory (1924) + Úzkosti a naděje (1924) + Dílo 1. Básnické spisy (1930); Na paměť R. Těsnohlídky (1928); Poselství důvěry a jistoty. Sedmero památných dokumentů z dávné i blízké minulosti národní (1928); Řeči F. Palackého a P. J. Šafaříka na Slovanském sjezdě v Praze roku 1848 (1928); R. Medek: Básně (1929); V. Dyk: Děs z prázdna 1. Děd Václav Šaroch (1932, s J. O. Novotným) + Povídky Emila Šarocha (1935) + Spisy 8–12 (1938–39); O. Fischer: Podobizny básníků (1933, s J. V. Pojerem); Literatura českého klasicismu obrozeneckého (1933); Výbor z básní J. Vrchlického (1933, rozšíř. vyd. 1937); J. Kalus: Na konci života (1935); – posmrtně: J. Gebauer: Stati literárnědějepisné 1 (1941). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Noha: Soupis prací prof. A. N., sb. Studie a vzpomínky prof. dr. A. N. k 50. narozeninám (1930); R. Lužík: Soupis prací univ. prof. dr. A. N. za léta 1930–1939, sb. Strážce tradice (1940); B. Novák s jinými: Soupis vědecké a kritické činnosti A. N. (1940). ■ **LITERATURA**: sb. Studie a vzpomínky prof. dr. A. N. k 50. narozeninám (1930); sb. A. N. zemřel (1940, přetisk nekrologů); sb. A. N., literární kritik a historik (1940); sb. Za A. N. (1940); sb. In memoriam A. N. (1940); přísp. J. Heidenreich, V. Jiráč, I. Liškutín; J. Heidenreich: A. N. (1940); A. Pražák: A. N. (1940); sb. Strážce tradice (1940); přísp. A. Grund, J. Heidenreich, K. Z. Klíma, O. Šimek); R. Habřina: Setkání A. N. s Josefem Dobrovským (1940); sb. Morava A. N. (1941); přísp. J. Heidenreich, F. Chudoba, Č. Jeřábek, V. Lišková, I. Liškutín, O. Šimek, B. Štědroň, B. Václavěk); P. Váša: A. N., barok a reformace (1941); F. Buriánek: Proti buržoazní literární „vědě“ A. N. (1952); D. Jeřábek: A. N. (1997, ed. J. Malina, J. Pavelka; s výběrem literatury o A. N., zvláště nekrologů, a s výběrem N. prací). ■ ● ref. Menzel, Börne, Heine...: O. Theer, Lumír 34, 1905/06, s. 389; O. Fischer, Přehled 5, 1906/07, s. 445 ●; ● ref. Geschichte der tschechischen Literatur: J. Hanuš, Čes. revue 1, 1907/08, s. 314; J. Karásek, MR 1907/08, sv. 20, s. 209; M. Marten, tamtéž, s. 304; J. Laichter, Naše doba 15, 1907/08, s. 304; A. Drtil, Nár. obzor 12. 9. 1908; M. Hýsek, ČMM 1908, s. 210; F. X. Šalda, Novina 1908, s. 86 → KP 7 (1953, s. 70) ●; F. X. Šalda: ref. K. H. Mácha: Spisy (úvod A. N.), Novina 1908, s. 247 → KP 7 (1953, s. 84) ●; ● ref. Stručné dějiny literatury české: M. Hýsek, LidN 13. 11. 1909; S. (K. Sezima), Lumír 38, 1909/10, s. 467 a 526 (i ref. Jan Neruda); J. Thon, Čes. revue 3, 1909/10, s. 381; K. Rieger, ČMM 1910, s. 399; A. Drtil, Stopa 1, 1910/11, s. 55 ●; ● ref. Jan Neruda: M. Marten, MR 1909/10, sv. 22, s. 322; O. Theer, Přehled 8, 1909/10, s. 529; O. Šimek, Novina 4, 1910/11, s. 25 ●; -Š: Dvojitý soud páně A. Novákových o J. Zeyerovi, LidN 1. 9. 1910 (k tomu glosa V. M., tj. Mrštík, MSIR 7, 1910/11, s. 61); ● ref. Přehledné dějiny literatury české: M. Hýsek, Naše doba 20, 1912/13, s. 541 + Kritika či sofistika? (reakce na polemiku A. N. s H. hodnocením), Besedy Času 1913, s. 159; A. M. (Macek), Akademie 17, 1912/13, s. 263; F. X. Šalda, Čes. kultura 1, 1912/13, s. 347 → KP 9 (1954, s. 137); V. D. (Dyk), Samostatnost 13. 3. 1913; K. (F. V. Krejčí), PL 27. 4. 1913; F. V. Vykoukal, Osvěta 1913, s. 313 ●; ● polemika: F. X. Šalda: K dnešní situaci literární (reakce na N. staf Sestup do podsvětí z Přehledu 1913 o generaci 90. let), Čes. kultura 2, 1913/14, s. 19 → KP 9 (1954, s. 217); A. N.: Tři generace, Přehled 12, 1913/14, s. 55; F. X. Šalda: Spor generací, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 39 a 59 → KP 9 (1954, s. 221 a 232) ●; ● ref. Mužové a osudy: an. (J. Vodák), Čas 28. 6. 1914; G. W. (Winter), PL 5. 7. 1914; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 792; Rgr. (K. Rieger), ČMM 1915, s. 394 (i ref. Myšlenky a spisovatelé); M. Hýsek, Čes. věda 2, 1915/18, s. 64 (i ref. Myšlenky a spisovatelé, Zvony domova, Podobizny žen)

●; ● ref. Zvony domova: G. Pallas, Venkov 27. 7. 1916; -t-, PL 6. 8. 1916; jv. (J. Vodák), LidN 24. 10. 1916; S. Souček, ČMM 41–42, 1917–18, s. 459 ●; ● ref. Kritika literární: M. Hýsek, Čes. věda 2, 1915/18, s. 72; jv. (J. Vodák), LidN 7. 10. 1916; O. Fischer, Lumír 1916, s. 484; G. Pallas, Zlatá Praha 34, 1916/17, s. 78 ●; ● ref. Podobizny žen: O. Šimek, Lumír 46, 1917/18, s. 381; J. Hilbert, Venkov 9. 6. 1918; an. (O. Fischer), Cesta 1, 1918/19, s. 574 ●; ● ref. Studie o Janu Nerudovi: J. H. (Hora), Akademie 24, 1919/20, s. 278; K. H. (Hikl), Naše doba 28, 1920/21, s. 230; A. Pražák, Naše věda 4, 1921/22, s. 6 ●; ● ref. České písemnictví z ptačí perspektivy: -vh- (M. Hýsek), Kmen 4, 1920/21, s. 563; O. Šimek, LidN 2. 2. 1921; J. V. Sedlák, Pramen 1922, s. 45 ●; J. Wolker, Ochránci umělecké svobody (polemika s N.), Var 1, 1921/22, s. 355 → Spisy 2. Próza a divadelní hry (1954); ● ref. Svatopluk Čech: K. H. (Hikl), Naše doba 29, 1921/22, s. 503; K. (F. V. Krejčí), PL 29. 1. 1922; J. V. Sedlák, Pramen 1922, s. 232; A. Vyskočil, Čes. revue 1922, s. 277; Š. J. (Jež), Lumír 1923, s. 159 a 275 ●; ● ref. Problémy moravské literatury: A. Hartl, Nové Čechy 5, 1921/22, s. 383; J. Kabelík, ČMM 1922, s. 308; K. H. (Hikl), Naše doba 30, 1922/23, s. 373; M. Hýsek, Naše věda 5, 1922/23, s. 192 (i ref. Přehledné dějiny..., Krajané a sousedé) ●; ● ref. Krajané a sousedé: J. V. Sedlák, Tribuna 3. 12. 1922; J. Krecar, MR 1922/23, sv. 38, s. 305 ●; Ot. F. (Fischer): K metodě vydavatelské (k N. edici Theerovy poezie z pozůstatosti), Kritika 1925, s. 40; ● ref. Hovory okamžiků: A. M. Píša, Pramen 6, 1925/26, s. 398; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 13. 6. 1926; F. Götz, NO 20. 6. 1926; V. D. (Dyk), Lumír 53, 1926/27, s. 271 ●; F. X. Šalda: Vrchlický za capo čili Staré a nové formy nesmrtelnosti (polemika s N. hodnocením), Tvorba 1, 1925/26, s. 197 → KP 13 (1963); ● ref. Nosiči pochodní: G. (F. Götz), NO 25. 11. 1928; V. Dyk, Lumír 55, 1928/29, s. 278; J. B. Čapek, Naše doba 36, 1928/29, s. 379 (i ref. Josef Dobrovský); J. Knap, Venkov 20. 1. 1929; Š. Jež, Samostatnost 15. 2. 1929; J. Heyduk, Sever a Východ 1929, s. 110 ●; P. Fraenkl: A. N. a česká slovesná tradice, RA 4, 1928/29, s. 237; O. Králík: Z ptačí perspektivy (interview s N.), RA 4, 1928/29, s. 355; ● ref. Josef Dobrovský: A. Grund, ČMF 15, 1928/29, s. 309; G. (F. Götz), NO 13. 1. 1929; P. Váša, LidN 17. 1. 1929 ●; ● ref. O Teréze Novákové: P. F. (Fraenkl), RA 5, 1929/30, s. 264; M. M. (Majerová), Čin 1, 1929/30, s. 527; E. Jurčínová, LidN 8. 1. 1930 ●; O. Králík: Rozhovor s A. N., RA 5, 1929/30, s. 123; P. Fraenkl: K vývoji novodobé české literární kritiky, RA 5, 1929/30, s. 370; Ant. Procházka: ref. Svatopluk Čech, Naše věda 1930, s. 74; ● ref. Řeči a proslovy: H. Jelínek, Lumír 57, 1930/31, s. 550; amp. (A. M. Píša), PL 8. 8. 1931; F. K. (Křelina), Venkov 26. 9. 1931; M. Weingart, ČMF 18, 1931/32, s. 47 ●; F. Götz in Básnický dnešek (1931); B. Vavroušek: K četným dotazům... (o N. spolupráci na Lit. atlasu českosl.), Světozor 32, 1931/32, s. 190; ● ref. Výbor z krásné prózy československé (N. stať O české próze výpravné): A. Grund, ČMF 19, 1932/33, s. 313

(i ref. Die tschechische Literatur); A. Pražák, Naše věda 1933, s. 43 ●; ● ref. Léta třicátá: J. B. Č. (Čapek), Čin 3, 1931/32, s. 1030; P. F. (Fraenkl), Naše doba 39, 1931/32, s. 512; m. n. (M. Novotný), LidN 7. 5. 1932; A. Grund, Naše věda 1932, s. 170; H. Jelínek, Lumír 59, 1932/33, s. 57 ●; ● ref. Die tschechische Literatur: sh (P. Váša), LidN 3. 12. 1932; I. Liškutín, RA 8, 1932/33, s. 2; O. Šimek, Lumír 59, 1932/33, s. 221; A. Pražák, Naše věda 1933, s. 124 ●; ● ref. ed. Literatura českého klasicismu obrozeneckého: M. Weingart, ČMF 20, 1933/34, s. 194; J. B. Čapek, Naše doba 41, 1933/34, s. 572 ●; ● ref. Dějiny české literatury (Českosl. vlastivěda): O. Šimek, Lumír 60, 1933/34, s. 336; K. P. (Polák), PL 7. 1. 1934; J. Ošmera, Čin 1934, s. 517; Ant. Veselý, Rozhledy 1934, s. 17 ●; ● ref. Viktor Dyk: O. Šimek, Lumír 62, 1935/36, s. 410; O. Králík, LidN 4. 5. 1936; K. P. (Polák), PL 15. 7. 1936; -le- (J. Strnadel), Čin 1936, s. 269 ●; ● ref. Duch a národ: V. Černý, LidN 21. 12. 1936; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 44, 1936/37, s. 443; O. Šimek, Lumír 63, 1936/37, s. 111; Ant. Veselý, LitN 9, 1936/37, č. 9 a 10; K. P. (Polák), PL 8. 1. 1937; A. Grund, Rozhledy 1937, s. 17 ●; ● ref. Ruchovci a lumírovci v bojích proti křivdě a za právo: V. Černý, LidN 25. 4. 1938; AMP. (A. M. Píša), PL 29. 7. 1938 → Třicátá léta (1971); -jef- (J. Fučík), Tvorba 1938, s. 274 → Stati o literatuře (1951, s. 282); L. S. (Svoboda), U 1938, s. 345 ●; ● ref. Josef Pekař: J. Knob, Lumír 65, 1938/39, s. 101; J. H. (Hertl), Řád 1939, s. 64 ●; ● ref. Přehledné dějiny literatury české (4. vyd.): B. Václavek, Sociolog. revue 1939, s. 241 → Kritické stati z třicátých let (1978) + ČMF 26, 1939/40, s. 576; P. Váša, LidN 1. 1. 1940; J. Knap, Venkov 4. 1. 1940; J. Heidenreich, LidN 29. 1. 1940; K. P. (Polák), Nár. práce 3. 3. 1940; J. Kotalík, Střední škola 1940, s. 152 ●; ● nekrology, články k úmrtí: E. Bass, J. Hch. (Heidenreich), J. Horák, K. Z. Klíma, F. Trávníček aj., vše LidN 27. 11. 1939; A. M. Brousil, Venkov 27. 11. 1939; J. Heidenreich, J. Mukařovský (A. N., lit. historik a kritik → Kapitoly z české poetiky 1, 1941), tk (F. Trávníček) aj., vše LidN 28. 11. 1939; K. P. (Polák), Nár. práce 28. 11. 1939; J. Bonhard, KZK (K. Z. Klíma), J. B. Svrček aj., vše LidN 29. 11. 1939; J. Knap, Venkov 29. 11. 1939; R. Habřina, Venkov 30. 11. 1939; B. Slavík, LidN 30. 11. 1939; B. Václavek, LidN 1. a 2. 12. 1939; F. Kubka, V. Lišková, oboje LidN 3. 12. 1939; J. Svítal-Karník, LidN 26. 12. 1939; B. Mathesius, KM 1939, s. 435; -bt- (V. Brtník), Zvon 40, 1939/40, s. 185; J. B. Čapek, Naše doba 47, 1939/40, s. 145; F. Götz, Čteme 2, 1939/40, s. 38; V. Š. (Šmilauer), ČMF 36, 1939/40, s. 393; A. V. (Vyskočil), Akord 7, 1939/40, s. 129; vz. (V. Zelinka), Zvon 40, 1939/40, s. 240; jhch (J. Heidenreich), Dělnická osvěta 1940, s. 28; výběr nekrológů → D. Jefábek: A. N. (1997) ●; ● polemika o hodnocení N. v článku J. Heidenreicha v LidN: M. Dvořák, Akord 7, 1939/40, s. 198; A. Vyskočil, tamtéž, s. 230; J. Heidenreich, KM 1940, s. 279 ●; K. Polák: A. N., kritik a historik, KM 1940, s. 99 + ref. sb. Strážce tradice, tamtéž, s. 337 (k tomu J. Heidenreich, KM 1940, s. 462; K. Polák, KM 1941, s. 48; M. Dvořák, Akord 8,

1940/41, s. 80); ● k 60. výr. narození: J. Heidenreich, F. Trávníček, F. Vodička (Tradionalismus A. N.), vše LidN 2. 3. 1940; vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 2. 3. 1940; M. Pujmanová, KM 1940, s. 97 ●; J. Svítal-Kárník: Listy z archivu (vzpomínky), Archa 1940, s. 132 a 182, 1941, s. 66 a 131, 30, 1945/46, s. 28 (č. 2), 66 a 153; K. Polák: ref. sb. Morava A. N., KM 1942, s. 124; (k tomu polemika: J. Heidenreich, KM 1942, s. 212; K. Polák, KM 1942, s. 250); J. Pistorius: Tři nová vydání A. N. (též o upr. vyd. Přehledných dějin od A. Grunda), KM 1947, s. 184; J. Brambora: ref. Soupis vědecké a kritické činnosti A. N., LF 1947, s. 47; ● ref. Zoufalství a víra: V. Tichý, Kulturní politika 2, 1946/47, č. 42; R. Havel, List Sdružení mor. spisovatelů 2, 1947/48, s. 55; P. Antoňová, LF 1948, s. 51 ●; A. Kratochvíl: Umlčení strážcové tradic, Hlas exilu (Mnichov) 1955, č. 1 + Dvacet let od smrti A. N., Archa (Mnichov) 1959, s. 263; F. Kubka in Na vlastní oči (1959); ● k 30. výr. úmrtí: J. Jung, LD 26. 11. 1969; B. Beneš, Rovnost 26. 11. 1969; D. Štětínová, Svoboda 26. 11. 1969; M. Kopecký, Universitas 1969, s. 94 ●; O. Novák: Un grand recteur... (o N. vztahu k franc. literatuře), A. Hála: Una alma barroca frente a la literatura española (o N. vztahu ke špan. literatuře), oboje SPFF Brno, ř. D-lit. vědná, 1969, s. 77 a 101; ● k 40. výr. úmrtí: D. Jeřábek, Universitas 1979, s. 85; po (J. Poláček), Rovnost 23. 11. 1979 ●; J. Kudrnáč: Josef Dobrovský v pojetí A. N., Sborník k 150. výročí úmrtí Josefa Dobrovského (1980); J. Poláček: A. N. a Vladislav Vančura, Universitas 1980, č. 6; ● k 100. výr. narození: J. Glivický, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1980, s. 75; L. Soldán, Rovnost 8. 3. 1980 ●; D. Jeřábek: Nad odkazem A. N., SPFF Brno, ř. D-lit. vědná, 1981, s. 121; J. Hrabák in Život s literaturou (1982, s. 60); Š. Vlašín: Olbrachtovy prózy v kritice A. N., Universitas 1983, s. 409; D. Jeřábek: A. N. a jeho pojetí tradice v české literatuře, sb. Kapitoly z dějin české literární historiografie. Václavkova Olomouc 1987 (1989); J. Štěpánková: Literárněhistorické dílo mladého A. N., ČLit 1989, s. 481; R. Pečman: A. N. a hudba, Opus musicum 1989, s. 261; J. Slomek: Kdo byl A. N., Mladá fronta 25. 11. 1989; M. Kopecký: A. N. a ročenka Chudým dětem, sb. Z kralické tvrže sv. 16, 1989, s. 1; V. Forst: K výročí A. N., Čes. jazyk a literatura 40, 1989/90, s. 82; B. Svadbová: A. N. – hledač kořenů, Tvar 1991, č. 4; J. Tomeš: Strážce národních tradic, LidN 13. 11. 1993; V. Vařejková: A. N. a literatura pro děti a mládež, ZM 1994, s. 131; D. Jeřábek in A. N.: Česká literatura a národní tradice (1995); J. Hek: A. N. o problémech moravské literatury, SPFPF SU Opava, ř. lit. vědná, 1997, č. 2.

et

Arthur Novák

Působnost 1916–1934

Pražské nakladatelství grafických alb a bibliofilských tisků, vydavatelství časopisu Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci.

Založil je a řídil Arthur N. (* 9. 4. 1876 Terezín, † 29. 9. 1957 Praha). Pocházel z rodiny telegrafního úředníka, po přestěhování rodiny do Prahy studoval od 1888 reálné gymnázium. Pracoval jako účetní úředník Zemských pomocných úřadů. Pod jménem Artuša N. debutoval dvěma konvenčními aktovkami z maloměstského prostředí Za stěnou (1892, i prem.) a Poslední polibky (1893, i prem.). Jeho pozdější umělecké a literární záliby byly formovány zejména přátelskými kontakty s A. Procházkou a s okruhem Moderní revue. V kontaktu byl rovněž s J. Demlem, jemuž v Praze zprostředkoval tisk některých jeho publikací a za 1. světové války i jejich prodej. Intenzivní celoživotní zájem o grafické umění zejména ve spojení s krásnou knihou jej 1916 přivedl k nakladatelské činnosti (provozoval ji ve svém bytě v Havelské ul. č. 17) a 1917 mezi spoluzakladatele Sdružení čes. umělců grafiků Hollar. Zprvu vydával zejména grafická alba (T. F. Šimon, K. Vik, A. J. Alex aj.), 1917 vydal Novákův almanach 1918 s původními příspěvky A. Procházky, J. Demla, K. Šelepky a F. Žákavce. V první polovině 20. let soustředil většinu titulů do knižnic Novákova stovka a Knihy o knihách. V říjnu 1923 založil bibliofilskou revui Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci. 1926 spoluzakládal Klub moderních nakladatelů Kmen, jehož další činnosti se však již neúčastnil (vystoupil 1928). 1929 v době N. působení ve výboru Spolku čes. bibliofilů se Vitrinka stala spolkovým časopisem. 1930 se nechal penzionovat a 1932 uzavřel vlastní nakladatelskou činnost. V lednu 1934 ukončil i vydávání Vitrinky a soustředil se zejména na redakční a organizační působení v Hollaru. Stati o bibliofilii, typografii, písmařství, sběratelství a grafice publikoval N. kromě Vitrinky též v Prager Presse (v příl. Dichtung und Welt 1925 založil a řídil rubriku Das bibliophile Kabinett) a v časopisech Bibliofil, Čes. bibliofil, Hollar, Kulturní zpravodaj, Lid. noviny, Marginalie, Philobiblon (Vídeň), Typografia, Věstník Spolku čes. bibliofilů aj. Některé příspěvky vydával též samostatně jako separáty (např.

Knižní grafika Z. Braunerové). Své poznatky o moderní české grafice publikoval od 20. let knižně: T. F. Šimon. Painter-Etcher (Cleveland 1926), Deset let Hollaru (1927), Klíček otvírající půvaby knihy... (1928), Viktor Stretti (1942), Exlibris a užitková grafika Huga Boettingera (1946), Klíček ke grafickým uměním (1946); psal úvody k výstavním katalogům a soupisům grafiky (V. Preissig, H. Steiner-Prag, M. Švabinský, K. Vik, Česká grafika aj.). Přispíval do sborníků (Knižní kultura doby staré i nové, 1926; Pět let Družstevní práce, 1927 aj.), z nichž některé též redigoval (Das tschechische Buch, 1926; Příručka Spolku čes. bibliofilů v Praze, 1930, s J. Sonbergem; Novoročenka 1930–32, s A. Naumanem; Černá hodinka v Malém Hollaru, 1931). 1929–47 redigoval spolkový sborník Hollar, 1932–37 knižnici Knihy Hollaru (4 sv.), do níž přispěl Kronikou grafického díla T. F. Šimona (1937).

Bibliofilská knižnice *Novákova stovka* (zprvu označována jako *100 AN*, k prodeji bylo určeno 100 výtisků, celkový náklad byl zpravidla o 20–30 výtisků vyšší; 1922–30, 12 sv.) byla inspirována tradicí řemeslně dokonalých tisků anglických soukromých lisů 19. století (v knižnici je důsledně naplnila jen v Německu tištěná *Carmina selecta* B. Hasištejnského z Lobkovic). Kromě titulů přímo tematicky spjatých se sběratelstvím a krásnou knihou (G. Flaubert: *Bibliomanie*, T. J. Cobden-Sanderson: *Ideální kniha neboli Krásná kniha*, Ch. Asselineau: *Peklo milovníka knih...*) a titulů obvyklých v dobových bibliofilských knižnicích (překlady z antické literatury, dále díla W. Shakespeara a J. W. Goetha) vyšel v knižnici též soubor díla R. Mayera a eseje A. Breiského *Střepey* zrcadel. Knihovědnou tematiku samostatně rozvinula knižnice *Knihy o knihách* (1925–28, 5 sv.) s odbornými tituly E. Collina, M. Kalába, J. Volfa, J. Krecara a G. Bodoniho k otázkám dějin knihtisku a knižní kultury, typografie a písmařství. Mimo edice vydal N. rovněž některá z klasických děl české literatury (*Hádkovy Večerní písně*, *Nerudovy Zpěvy páteční*, *Máchův Máj*, *Erbenovu Kytici*). Na překladech a redakci knih nakladatelství se kromě N. podíleli zejména P. Eisner, V. Ertl, O. Jiráni, F. Krčma, J. Krecar, M. Novotný, A. Procházka, B. Reynek a J. V. Sedlák. – *Časopis Vitřinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci* vycházel v N. redakci 1923/24 (roč. 1) čtyřikrát ročně, 1924–34 (roč. 2–10) šestkrát ročně;

1929–34 (roč. 7–10) jako časopis Spolku čes. bibliofilů (red. radu tvořili B. Lifka, K. J. Obrátil a J. Volf). *Vitřinka* postupně přebírala a systematicky rozvíjela tematiku posledních ročníků časopisu L. Bradáče *Knihomol*. Převážně původní příspěvky se zabývaly zejména knižní grafikou, typografií, bibliofilii, sběratelstvím, historií sbírek a knihoven apod. (autorský okruh tvořili spolu s redaktorem zejména O. F. Babler, B. Beneš Buchlovan, L. Bradáč, H. Čapková, K. Dyrnyk, K. Janský, J. Karásek, F. Kobliha, F. Krčma, J. Krecar, B. Lifka, J. Mařánek, M. Novotný, K. J. Obrátil, J. Portman, B. Pračka, K. Resler, J. V. Sedlák, T. F. Šimon, V. V. Štech, F. Táborský, J. Volf). Objevovaly se zde též přeložené články (především z francouzštiny a angličtiny), ojedinělé byly verše (R. Krupička, J. Opolský). N. (též pseud. A. R. Vonka, R. Vonka, R. J. Vonka, N. Rutar) zde věnoval též soustavnou kritickou pozornost výtvarné podobě soudobé knižní produkce s důrazem na širší kulturní kontext. Vlastními překlady (T. J. Cobden Sanderson, E. Collin aj.) přibližoval zejména anglické pojetí krásné knihy. Cítem pro jednoduše obsahu a formy knihy, směřováním k obecným otázkám knižní kultury i vyrovnanou úroveň příspěvků v celém období přesáhla *Vitřinka* úzké zaměření knihomilského časopisu. – Převážně původní grafickou výzdobu N. publikací vytvořili H. Boettinger, J. Konůpek, A. Majer, J. Rambousek, V. Silovský, V. Stretti, K. Svolinský, T. F. Šimon aj., na typografické úpravě se podíleli zejména K. Dyrnyk, M. Kaláb a N., který sám graficky upravoval rovněž některé bibliofilie jiných nakladatelů.

KNIŽNICE: *Novákova stovka* (1922–30); *Knihy o knihách* (1925–28). ■ **Z DALŠÍ PRODUKCE.** *Původní práce:* K. Šelep: *Závoj* (1917); *Novákův almanach* 1918 (1917); K. Sabina: *Prodaná nevěsta* (1918); *Podkoní a žák* (1919, ed. V. Ertl); O. Fischer: *Léto* (1919); V. Dyk: *Zlý vitř* (1922); T. F. Šimon: *Epištola o sběratelích grafiky* (1924) + *Druhá epištola: O sběratelích a sběratelství vůbec* (1928); R. Weiner: *Ulice – Boulevard* (1925); J. Opolský: *Vitřina* (1927). – *Překlady:* M. Alcoforado: *Portugalské listy* (1916); É. Bernard: *Vzpomínky na Paula Cézanna* (1917); Musaios: *Hero a Leandros* (1918); *Píseň písní* (1921); Rachilde: *Dcera včáčkova* (1921); R. de Gourmont: *Bibliofilova duše* (1927); A. S. W. Rosenbach: *Neuveřejitelné memoáry* (1927). ■ **PERIODIKUM:** *Vitřinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci* (1923–33). ■

BIBLIOGRAFIE: Soupis publikací a článků A. N. (1936). ■ **LITERATURA:** L. Bradáč: *Milov-*

ník typů. Knihomol 1926, s. 154; Pol. a spol. (V. Poláček): Knihomilové pod lupou 3. A. N., Kulturní zpravodaj 3, 1926/27, s. 14; N. (M. Novotný): A. N., tamtéž, s. 58; A. N. (Novák): Vitrinka zanikla, LidN 13. 2. 1934 + Knihomil, LidN 9. 4. 1936; F. Kobliha in Soupis publikací a článků A. N. (1936); JŠr. (J. Šnobl): A. N., Rozhledy 1936, s. 125; om (O. Mrkvička): A. N. sedmdesátiletý, Svob. noviny 10. 4. 1946; ● k osmdesátinám: Š. Jež, Hollar 1956, s. 132; B. Lifka, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1956, č. 2–3 ●; ● nekrology: K. Štika, Hollar 1957, s. 172; -ý. (M. Novotný), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1957, č. 4–5 ●; J. Javůrek: České bibliofilské knihy, Čtenář 1995, s. 326.

az

Bohumil Novák

* 7. 1. 1908 *Hořátek* u Nymburka

† 25. 9. 1992 *Praha*

Literární kritik a historik věnující se vedle interpretační činnosti bibliografické a ediční práci; básník a prozaik.

Studoval na reálce v Nymburce (1926 mat., 1928 doplňovací zkouška z latiny na reálném gymnáziu v Brandýse n. Lab.) a 1928–33 obor srovnávacích literatur na Filoz. fakultě UK v Praze (profesoři J. Horák, M. Hýsek, F. X. Šalda, V. Tille); po státních zkouškách z knihovnictví (1931) a pedagogiky (1932) obhájil 1939 doktorskou disertační práci *Jan z Wojkowicz, jeho básnická osobnost a dílo* (promován až 1945). Od 1927 působil jako recenzent a literární kritik. Podnikl cesty do Francie a Rumunska. 1939–45 pracoval jako redaktor a tajemník nakl. Fr. Borový (přes okupační cenzuru odvážně prosadil vydání významných básnických sbírek F. Halase, V. Holana, J. Hory, S. K. Neumanna, V. Nezvala a J. Seiferta, dále – pod krycími jmény – knihy P. Eisnera, K. Poláčka aj.). Tehdy se také angažoval ve prospěch umělecké činnosti E. F. Buriana a jeho divadla, 1940 byl členem redakční rady časopisu Program D 41 a stal se předsedou Kruhu přátel D 40 a D 41 (v květnu 1945 přivezl E. F. Buriana z koncentračního tábora do Prahy). Byl též členem Syndikátu čes. spisovatelů (od 1943; po válce člen předsednictva a jednatel jeho ústředního výboru). 1945–48 byl úředníkem a posléze předsedou publikačního odboru min. informací. 1953–58 pracoval v Památníku

nár. písemnictví, poté v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského v Praze (též jako zástupce ředitele), kde se podílel na realizaci řady výstav (K. Havlíček Borovský, J. A. Komenský, B. Němcová aj.); 1969 odešel do důchodu.

Od 1927 psal N. literární kritiky a literárně-historické články, pravidelně sledoval produkci domácí (F. Halas, V. Holan, J. Hora, E. Hostovský, J. Seifert, R. Weiner, J. Zahradníček ad.) i zahraniční (hlavně francouzskou). V knize *Jan z Wojkowicz, člověk a básník* doplnil stylizovaný rozhovor s autorem a výbor z jeho veršů životopisným úvodem. 1936 upozornil (stať *Zjevení jazyka*) na opomíjené dílo J. Š. Kubína. Jako Šaldův žák zdůrazňoval svébytnost umělecké kritiky, prokazoval schopnost syntetizovat básnickou obraznost poznatků vzešlé z formální a významové analýzy uměleckého díla, v němž hledal znaky čisté básnickosti a metafyzické aspekty, zdroje znovu se obnovující a podněcující tajemnosti; upřednostňoval lyrický postoj ke skutečnosti. V knize *Svědectví poezie* tematizoval sepětí básníka a jeho jazyka v dobách národního ohrožení, především za nacistické okupace. Ve studii *K pramenům Máchovy tvorby* shrnul dobové vlivy působící na Máchovo dílo, jež chápal jako počátek české metafyzické poezie a jehož osobitost a významovou otevřenost dokazoval analýzou vzájemně se prostupujících motivů a symbolů. Soupis exponátů výstavy *J. A. Komenského život, dílo a doba* doplnil bibliografií a komentářem Komenského života a okolností jeho tvorby. N. beletrista shrnul své básnické pokusy v nepřesvědčivých souborech lyriky psané pod vlivem poetiky Šrámkovy a Tomanovy (*Deště*), posléze i Halasovy (*Lethe*). Pozornost upoutal lyricky laděným regionalistickým románem *Velké děti* (zachycujícím dvojí tragický milostný příběh otce i syna a rozpad polabského selského rodu), v němž se prolínají náladové přírodní impresie a snové vize, romaneskní, baladické i melodramatické momenty; obrazy osudovosti a mystické síly přírody a lidské duše ústí ve vyzdvížení poetického vidění světa a víry v čistý cit. Přerabováním románem se N. pokusil oprostít text od zřetelných – kritikou shledaných – projevů literárních inspirací (H. Pourrat, H. Alain-Fournier, J. Čep aj.) i od sentimentálních prvků a posílit jeho stylovou jednotu. Po 1945 se N. věnoval zejména editorské a vydavatelské činnosti (po 1948 téměř přestal publikovat). –

Uspořádal a (spolu)redigoval příležitostné ineditní sborníky: k padesátinám a sedmdesátinám J. Seiferta (1951, 1971), k padesátinám A. M. Píši (1952), k sedmdesátinám M. Hýska (1955), k padesátinám a sedmdesátinám V. Holana (1956, 1975), k šedesátinám a sedmdesátinám V. Černého (1965, 1975), k nedožitým devadesátinám J. Palivce (1976); do dalších přispěl: k padesátinám B. Fučíka (1950), k sedmdesátinám Z. Kalisty (1970).

PSEUDONYM, ŠIFRY: Pavel Nešpor; a, bn, B. N., K., k., -K, -k, -K., -k., k. n., l, l., -lk., ln, n, N., n., -n., NK, Nk, nk, nk., NK., Nk., -nk-, nl, ov., -ov-, v., vk., v. k. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Kmene 1935/36 (1935); Čes. slovo; Čin (1931–33); Čtème (1939, 1941); sb. Dík a pozdrav. Josefu Horovi k padesátinám (1941); Jihočes. pravda (Čes. Budějovice 1969); Kalendář českožidovský 1935/36; Kmen (1929); Knihy a lidé kolem nich (1968), pokr. Kmen (1969); Kritický měsíčník (1938–45); Kvart (1937, povídky); Lid. noviny (1934, 1936–42; 1934 překl. P. M. Schwoba, 1938 a 1940–42 rubriky Co právě vyšlo a Co se chystá); Listy pro umění a kritiku (1933–36); Lit. noviny (1931–32); Lit. rozhledy (1930–31); Lumír (1928–31); Magazin DP (1933–37); Nár. osvobození (1936); Naše kniha; kat. O. Janeček: Slabikář (1976); Panoráma (1931–33, 1942); Právo lidu (1930, 1936); Program D 39 – D 41; Ranní noviny (1934–38); Rodina a škola (1975); Rozhledy (1932–38; 1936 Zjevení jazyka); Rozpravy Aventina (1931–34); Sever a Východ (1927–30, zde debut); mapa Sobotecko (1973, E. Sobotecko F. Šrámka); Studentský časopis (1935); Svob. noviny (1945); sb. Účtování a výhledy (1948); sb. Věčný Mácha (1940); Venkov (1930); sb. Za Karlem Tomanem (1947); Zpravodaj Šrámkovy Sobotky (1976–78); Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze (1975, 1979, 1982); Žijeme 1931 (1931–32).

■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Deště (BB 1928); Jan z Wojkowicz, člověk a básník (studie a rozhovor, 1930, s. výběrem W. poezie); Lethe (BB 1933); Velké děti (R 1936, přeprac. vyd. 1941); Svědectví poezie (E 1948); K pramenům Máchovy tvorby (studie, 1949); J. A. Komenského život, dílo a doba (kat. výstavy s životopis. pásmem a bibl., 1957). – *Ostatní práce*: Pedagogické muzeum J. A. Komenského (inf. brožura, 1960, s. V. Pavláskem); Česká Skalice (propag. brožura, 1963). ■ REDIGOVAL *časopis*: Kritický měsíčník (1942, č. 5–10); *sborník*: Dík a pozdrav. Josefu Horovi k padesátinám (1941, s. F. Halasem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Podzim u Borových 1936 (nakl. program, 1936); J. V. Sládek: Americké obrázky (1941, s. M. Novotným); V. Hálek: Verše a próza (výbor, 1945, s. V. Jirátem); K. Toman: Rostlo stranou (1947); sb. Za Karlem Tomanem (1947); J. Š. Kubín: Lidová báječi (výbor, 1950); kat. Karel Havlíček Borovský 1856–1956 (1956, s. J. Žantovským); Památník národního písemnictví (1956,

s F. Vodičkou); Brixenské listy Karla Havlíčka bratru Františkovi (1957); J. Kolman Cassius: Básně (výbor, 1958); kat. Ilustrátoři Aleš – Bouda – Lada – Svolinský – Trnka (1973). ■

LITERATURA: ● ref. Deště: Š. J. (Jež), Lumír 55, 1928/29, s. 281; J. Čarek, Venkov 24. 1. 1930 ●; ● ref. Jan z Wojkowicz, člověk a básník: AMP. (A. M. Píša), PL 16. 7. 1930; A. N. (Novák), LidN 10. 9. 1930; F. X. Šalda, ŠZáp 3, 1930/31, s. 37 ●; Bk. (B. Fučík): ref. Lethe, LUK 1933, s. 283; ● polemika (o styl lit. kritiky): K. Erban, NŘ 1935, s. 129; B. N., Magazin DP 3, 1935/36, s. 219 a 304; K. Erban, tamtéž, s. 270 a Magazin DP 4, 1936/37, s. 63 ●; ● ref. Velké děti: F. X. Šalda, ŠZáp 8, 1935/36, s. 321; V. Černý, LitN 8, 1935/36, č. 19; vz. (V. Závada), LUK 1936, s. 223; -es. (J. Seifert), Ranní noviny 16. 6. 1936; A. Kostohryz, Rozhledy 1936, s. 171; AMP. (Píša), PL 15. 8. 1936; B. Polan, Čin 1936, s. 323; K. Sezim, Lumír 63, 1936/37, s. 165; -gl-, Magazin DP 4, 1936/37, s. 122 ●; ● ref. Velké děti (2. vyd.): M. Pujmanová, KM 1941, s. 382; jšk (J. Š. Kvapil), LidN 21. 12. 1941; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 49, 1941/42, s. 500; A. Skoumal, Řád 1942, s. 323 ●; K. Polák: ref. výbor V. Hálek: Verše a próza, Nár. práce 15. 4. 1945; G. (F. Götz): ref. Velké děti (5. vyd.), NO 7. 1. 1947; ● ref. J. A. Komenského život, dílo a doba: M. Bečková, Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského (Acta Comeniana) 1958, s. 125; M. Klučka, LF 1958, s. 296 ●; V. Šolín: Milenec knihy a přítel básníků, Svob. slovo 6. 1. 1978; -al (V. Šmejkal): k 75. narozeninám, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1983, s. 26; ● k osmdesátinám: (vh), LD 12. 1. 1988; I. S. (Slavík), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1988, s. 15 ●; V. Hulpach: Editor, Kmen 1988, č. 7; J. Pitter: Karlovarská setkávání, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1993, s. 25.

lm

František Novák

* 8. 10. 1867 Telč

† 25. 10. 1915 Boleradice u Hustopečí

Prozaik námětově těžící z jihomoravského venkova a rodného Telčska, lyrický básník.

Otec, městský strážník v Telči, brzy zemřel, matka byla švadlenou. N. studoval na vyšší reálce v Telči (mat. 1885). Měl být poštovním úředníkem, ale po soukromé přípravě se stal učitelem. Na Břeclavsku působil jako pomocný učitel v Podivíně (1885–86) a jako zatímní učitel ve Velkých Bílovicích (1886–89), na Husťopečsku v Ivaní (1889–93), krátce v Moutnicích, od podzimu 1893, kdy byl ustanoven defi-

nitivním učitelem, v Morkůvkách, od 1898 ve Velkých Pavlovicích, od 1906 jako řídící učitel v Polehradicích (Boleradice); 1894 získal osvědčení i pro měšťanské školy. 1898 se oženil. Několikrát byl v zahraničí, 1910 byl jako zpravodaj Moravské Orlice v Čenstochově v Polsku, pobýval též v Dalmácii. Za pobytu na Valašsku se seznámil s M. Alšem, který mu věnoval dvě kresby. Přátelsky se stýkal s bratry Mrštíky, hlavně s Aloisem, učitelským kolegou v nedalekých Divákách. Patřil ke hnutí Katolické moderny, 1912 se stal zakládajícím členem Moravského kola spisovatelů.

V počátcích zveřejňoval N. časopisecky hlavně ukázky poezie (např. z připravované, leč nevyslané knihy *Motivy z Lednice*), v níž lumírovským výrazem evokoval teskné přírodní nálady a reminiscence na ztracenou lásku. I z další, poměrně rozsáhlé a žánrově rozmanité literární tvorby (vedle veršů, drobné a románové prózy i pokus o operní libreto, též překlady z ruské a francouzské literatury) publikoval N. více prací časopisecky a jen několik titulů knižně. Byly to realistické záznamy života na jihomoravském venkově, prokládané četnými přírodními popisy a impresemi: román *Myrta*, který bez pevnější dějové osnova vypravuje o lásce nesmělého učitele a o jeho dívce, svedené a pak opuštěné synem bohatého židovského obchodníka, črty a vyprávění o povaze obyvatel, krajině a folkloru pod Pavlovskými vrchy *Ivaňské zátiší*, rozverné *Původní slovácké humoresky*, přibližující atmosféru a zvyky tamních křtin, různých svátků i zabíjaček, a také sociálně zaměřené, mnohdy autobiografické črty a vyprávění z rodné Telče a okolí *Domáci kraj*. Hranice regionálního dokumentu překročila literárně nejhodnotnější N. práce, povídkový soubor *Odplata*, který s naturalistickou důsledností zachytil v šesti příbězích hloubku lidské nenávisti a brutality (zvláště povídky *Odplata*, *Slúze*, *Obecní dítě*).

PSEUDONYM: Jer. Laudát. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Besedy lidu* (1896); *Čas* (1911); *Domov a škola*; *Hodonínské listy*; *Jihlavské listy*; *Lid. noviny* (1896, 1901–06); *Malý čtenář* (1903, 1909, 1912); sb. *Morava svým Maticím* (Brno 1897); *Mor. orlice* (Brno 1900–10; 1903 R Ave Maria, pseud. Jer. Laudát); *Mor. venkov* (Olomouc 1910, R Planá růže); *Náš domov* (1895); *Neděle* (Brno); *Niva* (Brno 1891–96; mj. 1892–93 *Motivy z Lednice*); *Obrázková revue* (1901); *Obzor* (Brno 1895); *Ozvěna*; sb. *Památce Viléma Mrštíka* (1912); alm. *Pod jedním praporem*

(1895); *Právo lidu*; *Prázdniny* (Brno); *Proudy Slovače* (Přerov, Kyjov); *Rašple* (Brno); *Rovnost* (Brno); *Samostatnost* (1911–14); *Selské listy* (Olomouc); *Slovanské listy* (Brno); *Stráž Slovácka* (Olomouc, Brno 1911, R Petr oblak); *Školský obzor*; *Ústřední list rolnictva moravského* (Brno); *Vesna* (1893–97); *Zlatá Praha*. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Ivaňské zátiší* a jiné črty z jižní Moravy (b. d., 1902); *Myrta* (R 1909); *Odplata* (PP 1910); *Domáci kraj* (PP b. d., 1914); *Původní slovácké humoresky* (b. d., 1917). ■

LITERATURA: F. Drdacký: O Telči a o Novákově (1935); sb. 100. výročí spisovatele F. N. (1967, *Vlastivědný kroužek OB Boleradice*). ■ an.: ref. *Ivaňské zátiší...*, *LidN* 29. 8. 1902; ● ref. *Myrta*: M. Hýsek, *MSIR* 6, 1909/10, s. 287; A. Procházka, *MR* 1909/10, sv. 22, s. 235 ●; ● ref. *Odplata*: an., *Jitřenka* 1910, s. 326; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1911, s. 149 ●; F. V. Vykoukal: nekrolog, *Osvěta* 1915, s. 871; B. Mrštíková in *Vzpomínky* 1 (1933, s. 37); K. Hrabě: *Památce zapomenutého spisovatele*, *Jihlavské listy* 1938, č. 7; J. Ošmera: F. N., *Mojmírova říše* 3, 1940; V. Cvek: F. N., zapomenutý spisovatel, *Vlastivědný sborník Vysočiny* 1968, oddíl věd společen., sv. 5, s. 133; J. Skutil: F. N., sb. *Jižní Morava* 1970, s. 99; (vr). (V. Richter): *Ve stínu Mrštíků* (k 105. výr. narození), *Zeměd. noviny* 11. 1. 1973; B. Dohnal in *České překlady Lermontovy básně* Sen, *Slavia* 1976, s. 288 → *Zápas o tvar* (1977, s. 229); -kpa-: *Ve stínu Mrštíků* (k 110. výr. narození), *Malovaný kraj* 1978, č. 1; ● k 125. výr. narození: J. Horák, *Malovaný kraj* 1993, č. 1; (rch), *LD* 19. 1. 1993 ●; M. Pavlicová: *Osobnosti hanáckého Slovácka v průběhu století*, *Národopisná revue* 1996, s. 8.

dh

Jan Václav Novák

* 21. 12. 1853 *Račice* u Hradce Králové
† 30. 4. 1920 *Praha*

Literární historik, vykladač a editor starší české literatury zaměřený zejména na život a tvorbu J. A. Komenského, autor literárních dějin, učebnic, čítanek, též próz a her pro mládež, vytvořených adaptací starší beletrie.

Pocházel z rolnické rodiny. Od 1867 studoval na gymnáziu v Hradci Králové a po maturitě (1874) klasickou filologii a češtinu na filoz. fakultě v Praze. Absolvoval 1877 a 1883 dosáhl doktorátu prací *Platon a umění řečnické*. Od 1877 působil jako suplent na gymnáziích v Olomouci, Brně a 1882–84 ve Valaš. Meziříčí. 1884 se stal profesorem v Praze na reálném gymnáziu ve Spálené, později v Křemencově

ul., kde setrval až do odchodu na odpočinek 1913. 1892 získal podporu Svatoboru na studijní pobyt v Lipsku. 1900 se stal dopisujícím a 1917 mimořádným členem ČAVU, byl i členem KČSN. Byl pohřben v Praze na Vyšehradě.

V badatelské práci, v níž záhy nad klasickou filologií převážily bohemistické zájmy, se N. soustředil na starší české písemnictví. Charakterizoval ho, nejmarkantněji zejména v počátcích, filologický přístup k literárnímu materiálu, tendence k důkladnému shromažďování faktů a k zevrubnému popisu zkoncentrovanému k objektu pojednání a výrazněji nepřihlížejícímu k širšímu literárnímu kontextu, k dobovým uměleckým a duchovním proudům. Pro svá pojednání a edice volil zprvu slovníkářská a mluvnická díla, spisy náboženského obsahu i díla patřící mezi umělecko významné památky. Tak pojednal o básnickém slohu legendy o sv. Kateřině (též epických písní RKZ), o gramatice V. Benedikta z Nudožer, o slovníkářských pracích a frazeologických sbírkách D. Adama z Veleslavína, z kulturněhistorického pohledu vyložil Postilu T. Bavorovského a kázání H. Žalanského aj.; vydal staročeská *Gesta Romanorum* a v úvodu k této edici rozebral český překlad z hlediska vztahů mezi dochovanými rukopisy i v poměru k latinskému originálu, publikoval český překlad biblických dějin P. Comestora aj. Jedním z jeho častějších badatelských témat byla přísloví a jejich sběratelé, jimž se věnoval vykladačsky a jako editor (vydání Komenského *Moudrosti starých Čechů...*, sbírky *Neoforum latinoslavonicum*, pořázené v 17. století D. S. Horčíčkou, *Mudrosloví národa slovanského v příslovích* od F. L. Čelakovského). Zkušeností z těchto dílčích výzkumů i z přehledných prací připravovaných pro školské potřeby (učebnice) využil pak N. jako spoluautor *Stručných dějin literatury české* (v dalších vydáních s tit. *Přehledné dějiny...*) A. Nováka, pro něž připravil část o starší literatuře. Jeho hlavním badatelským zájmem se však postupně stávala komeniologie, a to již od 1892, kdy v souvislosti s jubileem vydal (též dokončil) z pozůstalosti F. J. Zoubka jeho monografii *Život Jana Amosa Komenského*. V komeniologické oblasti také spočíval největší přínos N. vědeckého díla. Řadu prací Komenského N. vydal, některé z nich sám přeložil (např. *Didaktika*, *Řeči potocké*) a také je analyzoval, někdy i v samostatných

knihách. Zabýval se např. Komenského názory na antickou literaturu, jeho filologickou erudicí, pansofickými prvotinami, působením všeobecných záměrů na jeho pedagogické zásady, jeho vztahem k humanismu, též vztahem k Habsburkům aj. a posléze dospěl k syntetickým pracím, jež završil zevrubnou monografií *Jan Amos Komenský. Jeho život a spisy*; tento výsledek své dlouholeté práce nestačil N. již uzavřít a publikovat, dílo dokončil J. Hendrich a postaral se také o jeho vydání. N. byl spolupracovníkem a od 1915 hlavním redaktorem edice *Veškeré spisy J. A. Komenského*, pro níž několik svazků připravil sám nebo společně s dalšími. – V souvislosti se svou profesí se N. zvláště v počátcích věnoval pedagogické a didaktické problematice: psal o dějinách vychovatelství, např. o vzdělání učitelstva v obrozené době, a zabýval se metodikou vyučování českému jazyku. S učitelským povoláním je spjata i jeho tvorba pro mládež, kterou kromě přístupně podaného životopisu *Pavel Josef Šafařík* představuje několik adaptací starších beletristických látek (J. K. Tyl, D. Defoe aj.). Seřadil také čítanky pro vyšší třídy gymnázií a reálek, jež doplnil přehlednou rukověť literárních dějin. Spolupracoval též s *Ottovým slovníkem naučným*.

ŠIFRY: J. Nk., JNk., JNK, Nk. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Archiv für slawische Philologie* (Berlín 1898); *Aethnaeum* (od 1887); *Beseda učitelská* (od 1890); *Čas* (1907, 1913, příl. *Hlídka Času*); *ČČM* (1885–1915; 1885 O slovníkových pracích Daniele Adama z Veleslavína, 1888 O Gramatice české M. Vavřínce z Nudožer, 1889 O literární činnosti Valentina B. Jestřábského, 1895 *Labyrint světa a ráj srdce* J. A. Komenského a jeho vzory, 1915 *Johannes Sophronius Kozák, český exulant, lékař v Brémách, i sep.*); *Časopis Mor. muzea zemského* (1901–04, *Česká bibliografie J. A. Komenského*); *Časopis Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci* (1899, F. L. Čelakovský a naše příslovnictví); *Čes. bibliografie. Lit. věstník nakl. I. L. Kobra* (1892–94, lit. část); *Čes. mysl* (1900); *Čes. škola*; *Čes. časopis historický* (od 1899); *Čes. lid* (1891–97; 1891 *Slovo o úkolech našeho příslovnictví*); sb. *Das böhmische Volk* (1916); *Hlas národa* (1886, 1890); *Jahrbücher für klassische Philologie* (Lipsko 1883, *Platon und die Rhetorik, i sep.*); sb. *Jan Kollár* (Víděň 1893); *Komenský* (od 1877); *Lípa* (1919); *Listy filologické* (1912; 1915 *Čes. překlady tzv. Catonových dvojverší*); *Lit. listy* (1890–92, lit. recenze, 1891 O slovaných příslovích); *Mitteilungen der Comenius Gesellschaft* (Lipsko 1899, *Die letzten pansophischen Schriften des Comenius, i sep.*); *Monatshefte der*

Comenius Gesellschaft (Münster, Berlín 1895, Das älteste pansophische Werk des Comenius, i sep.); Nár. listy (1892, 1920); Národopisný věstník československý; Naše doba (1917, 1920); 1917 Komenského idea světové Akademie mírové, i sep.); Obzor národohospodářský (1917); Osvěta (1918–19); Paedagogium (od 1886); sb. Památník na oslavu padesátiletého panovnického jubilea... Františka Josefa I. (1898); sb. Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého (1898); Pedagogické rozhledy (od 1892; mj. 1892 Komenského o své činnosti literární. List J. A. Komenského Petru Montanovi, Česká literatura Komenského); Pokroková revue; Posel z Budče; Program reálného gymnázia v Praze (1886); Program stát. gymnázia ve Valašském Meziříčí (1884, O básnické stránce slohu Legendy o sv. Kateřině a epických písní Rukopisu královédvorského); Rozpravy filologické věnované Janu Gebauerovi (1898); Sborník historický (1885–86; 1885 Postila česká kněze Tomáše Bavorovského, 1886 Šestero kázání historických kněze Havla Žalanského); Sborník filologický (1913 O filologické erudici J. A. Komenského, i sep., 1914 Poměr J. A. Komenského k humanismu, i sep.); Sborník vydaný k 60. narozeninám prof. dr. Františka Drtiny (1921); Sborník muzejní společnosti (Valaš. Meziříčí 1882–84; 1884 Několik slov o starožitnictví); Škola a život (od 1886); Večerník Práva lidu (1913); Věstník ČAVU (1902 Slovník česko-latinsko-německý Václava Jana Rosy, i sep.); Věstník KČSN (1897 Rektorská řeč M. Řehoře Pražského z r. 1476, i sep., 1898 Studijní řád katedrální školy olomoucké, i sep.); Vlasť (1887, Báje zvířecí v československých písních národních); Zlatá Praha (1920); Zpráva o reálném a vyšším gymnázium v Praze ve Spálené ulici (1886 O vývoji českého jazyka spisovného, i sep., 1893 Několik pokynů z vyučovací praxe jazyka českého na nižších gymnáziích, i sep., 1894 J. A. Komenského: O knihách k učení latinskému, i sep., 1903 Dr. Jan Herzer, i sep.). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a beletrie* (adaptace pro ml.): Ptáčníkova dceruška (D 1875, podle novely J. K. Tyla); Pavel Josef Šafařík (životopisný nástin pro ml., 1885); V jihoamerických stepích (P 1887, podle R. Scipiona); Staročeské rozprávky z 15. století (1890); Robinson Krusoe (P 1890, podle pův. vyd. D. Defoa a podle J. H. Campea); Pohádky (1892); Sluníčková kapitána Jansena (P 1900, podle Richarda); Rukověť dějin literatury (1906–07, samost. příl. k čítankám Výbor z literatury české 1–3); Johann Amos Comenius und seine Schriften in der czechischen Literatur (1908); Stručné dějiny literatury české (1910, s A. Novákem, upr. vyd. 1913 s tit. Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, upr. vyd. 1922 s tit. Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až do politického osvobození, upr. vyd. 1936–39 s tímž titulem jako 2. vyd., zde staročeská část podstatně přepracována A. Novákem; zkrác. vyd. 1946 s pův. tit., ed. A. Grund a R. Havel); Rukověť k Čítance pro vyšší třídy gymnázií a reál-

ných gymnázií 1–4 (1910–13); Spisovatelské podněty Komenského ve vlasti (1912); Jan Amos Komenský (1918); – posmrtně: Jan Amos Komenský. Jeho život a spisy (sešit. vyd. 1920–30, jako celek vyd. 1932, dokončil a vydal J. Hendrich). – *Překlady viz USPOŘÁDAL A VYDAL*. – *Ostatní práce*: Působení vševědných záměrů J. A. Komenského na jeho zásady pedagogické (1899); O jednotnosti metody u J. A. Komenského (1908); Proč Komenský tak vysoko cenil práci řemeslnou (přednáška, 1910); Nové myšlenky v starém Komenském (1914); Jan Amos Komenský, učitel národů, zakladatel novověkého školství (1919); Jan Amos Komenský, pracovník o budoucí dobro člověčenstva (1920); – posmrtně: Mírové snahy J. A. Komenského (1923). ■ SCÉNIC-KY. *Dramatický obraz*: Škola mravovědy (1892, podle spisu J. A. Komenského Škola hrou). ■ REDIGOVAL *časopis*: Paedagogium (1886–87); *sborníky*: Sborník muzejní společnosti (Valaš. Meziříčí 1882–84), Katalog školského oddělení na Národopisné výstavě československé v Praze r. 1895 (s V. Čihákem); *ročenkou*: Ročenka. Rozhledy po školství a písemnictví pedagogickém (1894–96); *knížnici*: Osvěta mládeže. Spisy pro českou mládež (1885–87); *spisy*: Sebrané spisy B. Němcové (1890–91), Vybrané spisy V. K. Klicpery (1899–90), Sebrané spisy B. Němcové (1903–06), Veškeré spisy J. A. Komenského (1915–20). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: B. Němcová: Chudí lidé (1888) + Sebrané spisy 9 (1890–91) + Pohorská vesnice (1903) + Babička (1906); Antologie z Komenského (1892, s K. Vorovkou); F. J. Zoubek: Život Jana Amosa Komenského (1892, vyd. a dokončeno z rkp. pozůstalosti); Kniha moudrosti. Sborník aforismů a sentencí pedagogických (1892, s K. Vorovkou); F. L. Čelakovský: Mudrosloví národa slovanského v příslovích (1892); J. A. Komenský: Didaktika (1892) + Řeči potocké (1894, s F. J. Zoubkem, část i překl.) + Klasobraní didaktické (1896, z rkp. vyd. K. V. Nigrinem, i překl.) + Theatrum universitatis rerum (1897, s A. Paterou) + Moudrost starých Čechů za zrcadlo vystavená potomkům (1901) + Štěstí národa, za zrcadlo vystavené těm, kdož poznati chtějí, jsou-li šťastni a jak by se jimi státi mohli (1901, i překl.) + Vrchol moudrosti vychovatelské (1903, i překl.) + Didaktika veliká (1905, překl. A. Krejčí) + Labyrint světa a ráj srdce (1906) + Informatorium školy mateřské, Rozprava k Vratislavským, Didaktika analytická (1908, překl. A. Krejčí) + Veškeré spisy J. A. Komenského: sv. 15 (1910; obs.: Listové do nebe, Přemýšlování o dokonalosti křesťanské, Nedobytný hrad, Truchlivý, Labyrint světa a luthaus srdce, O sirobě, Centrum securitatis, Výhost světu), sv. 6 (1911, s J. Reberem; obs.: Leges illustris gymnasii lesnensis, Didactica dissertatio, Diogenes cynicus redivivus, Abrahamus patriarcha, Regulae vitae, Linguarum methodus novissima), sv. 17 (1912, s J. T. Müllerem; obs.: Řád jednoty, Haggaeus, Otázky o jednotě, O hlášení, Cesta pokoje), sv. 1 (1914, s J. Reberem; obs.: Problemata miscellanea,

Sylloge questionum controversarum, Theatrum universitatis rerum, Physicae synopsis, Pansophiae prodromus, Conatum pansophicorum dilucidatio, Faber fortunae) + Hlubina bezpečnosti (1920); Květy z českých luhů 1, 2 (výbor básní pro ml., 1893–94, s F. V. Krchem); Staročeská Gesta Romanorum (1895); Kytice slovenských pohádek (1899); Kronika zbraslavská (1905, i překl.); Výbor z literatury české 1–3 (1907–09); Daniele Sinapiuse Neoforum latinoslavicum (1908, s V. Flajšhansem); Petra Comestora Historia scholastica 1, 2 (1910, 1914); Čítanka pro vyšší třídy gymnázií a reálných gymnázií 1–4 (1910–13). ■

LITERATURA: Nemo: ref. Pavel Josef Šafařík, NL 24. 4. 1885; -ý-: ref. ed. J. A. Komenský: Didaktika, Lit. listy 13, 1891/92, s. 212, 216; an. (A. Truhlář): ref. ed. F. J. Zoubek: Život Jana Amosa Komenského, ČČM 1892, s. 542; F. V. Kodým: ref. ed. Kniha moudrosti, Beseda učitelů 1892, s. 602; V. Bezděk: ref. ed. J. A. Komenský: Řeči potocké, Lit. listy 15, 1893/94, s. 382; ● ref. ed. J. A. Komenský: Moudrost starých Čechů...: F. V. Vykoukal, Osvěta 1901, s. 1022; V. Flajšhans, NL 21. 3. 1902 ●; A. P. (Pražák): ref. ed. J. A. Komenský: Labyrint světa a ráj srdce, Zvon 6, 1905/06, s. 654; ● ref. Štručné dějiny literatury české: M. Hýsek, LidN 13. 11. 1909; J. Thon, Čes. revue 3, 1909/10, s. 381 ●; ● ref. ed. Veškeré spisy J. A. Komenského, sv. 15: Č. Zíbrt, ČČM 1911, s. 294; S. Souček, ČMM 1912, s. 95 (k tomu polemika: J. V. Novák, LF 1912, s. 29; S. Souček, ČMM 1914, s. 137) ●; ● ref. Přehledné dějiny literatury české... (2. vyd.): M. Hýsek, Naše doba 20, 1912/13, s. 541; A. M. (Macek), Akademie 17, 1912/13, s. 263; F. V. Vykoukal, Osvěta 1913, s. 313 ●; ● ref. studie Poměr J. A. Komenského k humanismu: H. Opočenský, Čes. věda 2, 1915/18, s. 232; S. S. (Souček), ČMM 1916, s. 297 ●; ● nekrology: J. V. Klíma, Naše doba 27, 1919/20, s. 637; M. Hýsek, Naše věda 3, 1919/20, s. 72; F. F. (Frydec ký), Zlatá Praha 37, 1919/20, s. 289; A. Novák, Venkov 4. 5. 1920 ●; S. S. (Souček): ref. ed. J. A. Komenský: Hlubina bezpečnosti, LidN 14. 11. 1920; ● ref. J. A. Komenský. Jeho život a spisy (sešit. vyd.): J. V. Klíma, Naše věda 4, 1921/22, s. 36; P. S. (Sula), NO 28. 3. 1924; O. Chlup, Naše věda 7, 1925/26, s. 105 ●; J. Hanuš: Prof. Dr. J. V. N., Almanach ČAVU 31–32, 1922, s. 86; ● ref. Přehledné dějiny literatury české (3. vyd.): J. Staněk, LidN 23. 8. 1922; A. Hartl, Nové Čechy 6, 1922/23, s. 116 ●; ● ref. J. A. Komenský. Jeho život a spisy (celek monografie): J. Uher, Čes. mysl 1932, s. 311; J. V. Klíma, Střední škola 13, 1932/33, s. 43; O. Odložilík, ČMM 1933, s. 300 ●; an. in Almanach ke 100. výročí gymnázia ve Valašském Meziříčí (1971); (škđ): Filolog a komeniolog, Pochoďen 4. 3. 1989; (vš): J. V. N. byl především komeniolog, Hradecké noviny 4. 3. 1994.

mu

Jiří Zdeněk Novák

* 14. 10. 1912 Praha

Autor povídek ze života školních dětí a textů k obrázkovým knížkám pro nejmenší; překladatel próz a dramát z angličtiny a francouzštiny, filmový scenárista a autor divadelních, rozhlasových a televizních dramatizací.

Narodil se v lékařské rodině. Dětství strávil v rodině matčina otce, řídícího učitele ve Vamberku, kde také chodil do obecné školy. Od 1923 studoval na reálném gymnáziu v Křemencově ul. v Praze (mat. 1931) a na Právnické fakultě UK (doktorát 1937). Právům se pak nevěnoval, ale od 1938 pracoval jako redaktor nakl. Melantrich; koncem války byl totálně nasazen v továrně na obuv Navara v Kolíně. 1945 se stal dramaturgem a scenáristou Českosl. státního filmu, od 1952, kdy byl propuštěn, žil ve svobodném povolání a živil se především jako překladatel a scenárista.

Do literatury vstoupil N. drobnými povídkami pro mládež, které uveřejňoval od 1936 hlavně v dětské příloze Lidových novin, kde na pokračování vycházela i jeho rozsáhlejší povídka o síle dětského přátelství a jeho výchovné moci *Vítězství*. Vrchol této tvorby představoval úspěšný chlapecký román s detektivní zápletkou *Prázdniny Adama Bendy*, zachycující tělesné, mravní a citové dospívání chlapců uprostřed romantické letní přírody. Později se věnoval menším dětem: z jeho četných knížek s obrázky, leporel a doprovodných textů k omalovánkám s vesměs naučnou až didaktizující orientací vyniklo leporelo *Cvrček a mravenci*, obměňující námět Ezopovy bajky. Po 1945 se těžiště N. tvorby přesunulo k překladům z francouzštiny a hlavně z angličtiny. V próze se zaměřoval (vedle proslulých autorů O. Wilda, G. K. Chestertona a J. Steinbecka aj.) na soudobou detektivní, humoristickou a dobrodružnou literaturu, v dramatu přeložil několik klasických děl (Molière, P. C. Marivaux, R. B. Sheridan), zejména však v 60. a 70. letech množství her konverzačního charakteru pro pražská i oblastní divadla (hlavně Komorní, Komedie a ABC), které vycházely péčí agentury Dilia. Významná byla N. práce pro film, rozhlas a televizi. Byl autorem námětu (filmové povídky) *Hrdinové mlčí* i scénáře k stejnojmennému filmu (s V. Tůmou) a mnoha původních pohádek pro rozhlas (např. 1970 Jak se

Franta naučil bát, 1971 Pasáček Kuba a kráva Javorka, 1975 Bílá panenka) a televizi (1969 Já nejsem chmejří na bodláku, 1970 Princezna ve věži, Nermaluj čerta na zeď aj.). Pro rozhlas i televizi vytvořil rovněž řadu dramatizací (např. Balzacova Gobsecka, Dumasova Hraběte Monte Christa a Tři mušketyřů; podle Ch. Dickens zpracoval Příběh se starou lenoškou) a pořadů z děl I. Herrmanna, S. Čecha a zejména K. Čapka (cyklus Úsměvy mistrů, 1964); televize uvedla 1991 N. dramatizace Čapkových povídek Ukradený kaktus, Závrať a Smrt barona Gandary.

ŠIFRA: JZN. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo; Lid. noviny (1936–37); Lit. noviny (1934); Nár. listy. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Vítězství (P pro ml., 1938); Prázdniny Adama Bendy (R pro ml., b. d., 1939); Požár (filmová P, 1945, rozmnož.); Hrdinové mlčí (filmová P, 1945, rozmnož.; scénář filmu, 1946, s V. Tůmou, rozmnož.); Znáš už stromy? (P pro ml., 1951); Zvířátka a jejich mláďátka (P pro ml., 1951); Zvířátka (P pro ml., 1952); Zajíc labužník (P pro ml., Martin b. d., 1955); Hádej, hádej, hadači (BB pro ml., Martin b. d., 1955); O dvanácti měsíčkách (B pro ml., Martin b. d., 1955); Ukolébavky (BB pro ml., Martin b. d., 1955); Jak malíř maloval zvířátka (P pro ml., Bratislava 1960); Jak si kočička hrála (P pro ml., Bratislava 1960); Zajíc a klouzačka (P pro ml., Bratislava 1960); Cvrček a mravenci (B pro ml., 1969). – *Překlady a adaptace*: J. Steinbeck: Měsíc zapadá (1947); Molière: Mizantrop (1955 → 1966 in M.: Lakomec, Mizantrop, Tartuffe) + Škola pro ženy (1956) + Jeho urozenost pan měšťák (1960, upr. K. Kraus a J. Pleskot; 1980 bez úprav); O. Wilde: Bezvýznamná žena (1955) + Obraz Doriana Graye (1958, dramatizace 1965) + Jak je důležité mít Filipa (1959) + Canterwillské strašidlo a jiné prózy (1965) + Ideální manžel (1968) + Strašlivá sudba sira Simona aneb Canterwillské strašidlo (dramatizace, 1968) + Pohádky (1981); G. Courteline: Jak pan Lábriš hledal klid (1956); P. C. Marivaux: Hra lásky a náhody (1958, N. je též autorem písňových textů); H. de Balzac: Plukovník Chabert (dramatizace 1958, s K. Krausem); G. K. Chesterton: Příběhy otce Browna (1960); T. Rattigan: O jednom dobrodružství (1963); A. Watkyn: Co v detektivce nebylo (1963) + Pan Dodd má schůzku (1964) + Dům U dvou vražd (1965) + Anna přechází na červenou (1965) + Volá Melbourne (1971); F. Lonsdale: Manželství na zkoušku (1965); E. Bagnold: Zahrada na křídě (1966); T. Williams: Římské jaro paní Stoneové (1966); M. Pagnol: Aurélie (Pekař a kočka) (1966, s L. Prouskovou) + Systém Topaze (Abeceda úspěchu) (1971, s L. Prouskovou); C. Campion: Smrt na samotě (1967); J. van Druten: Zvonek, bible a svíčka (1967); W. Inge: Jako by den nechtěl odejít (1967) + Tma nahoře na schodech (1969, hráno i s tit. Neboj se, miláčku) +

Návrat do pekla (1969) + Vrať se, Sábinko (1972); A. Ayckbourn: Aby bylo jasno (1968) + Kdes to byl(a) v noci (1975); Ph. Mackie: Terno (1970, hráno i s tit. I smrt má svou šanci); R. B. Sheridan: Škola pomluv (1972); R. Rose: Dvanáct rozhněvaných (1972, podle filmu Dvanáct rozhněvaných mužů); J. K. Jerome: Tři muži ve člunu a na toulkách (1972) + Tři muži ve člunu (o psu nemluvě) (1972) + Příliš mnoho Benetů (1981) + Malvína z Bretaně a jiné povídky (1982); P. G. Wodehouse: Malý pán na ženění (1974) + Vlna zločinnosti na zámku Blandings (1977) + Případů se ujímá Jeeves (1983); E. S. Gardner: Případ sličné siluety (1983, in Třikrát Perry Mason); J. H. Chase: Operace Fikový list (1986); Ph. D. James: Z příčin nikoliv přirozených (1986, in Třikrát Adam Dalglish); A. Christie: Deset malých černoušků (1988); J. Hilton: Ztracený ostrov (1991). – *Ostatní práce*: Umělecká problematika dabingu (1960, rozmnož.). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: N. Coward: Líbánky ve čtyřech (1991). ■

LITERATURA: ● ref. Vítězství: M. Majerová, LidN 6. 12. 1938; K. J. (Juda), Střední škola 1939, s. 108 ●; ● ref. Prázdniny Adama Bendy: úhl (B. Mühlstein), Naše zprávy 25. 11. 1939; M. Majerová, LidN 17. 12. 1939; V. Z. (Zelinka), Zvon 40, 1939/40, s. 209 ●; ● ref. Zvířátka a jejich mláďátka: F. Holešovský, Štěpnice 5, 1951/52, s. 175, 221; S. Malá, Předškolní výchova 6, 1951/52, s. 221 ●; J. P. (Protiva): k 75. narozeninám, Zprávy Společnosti bratří Čapků, září 1987.

dv

Josef Novák viz in Teréza Nováková

Kamil Novák

* 6. 11. 1890 Vršovice (Praha-V.)

† 26. 1. 1951 Praha

Autor nenáročných veseloher, frašek a operetních libret pro předměstské scény, herec a režisér.

VI. jm. František Rožniček. – Byl synem zlatníka. Stal se hercem a za působení u kočovné společnosti E. Sukové-Kramelové se oženil s herečkou Růženou Svobodovou (1899–1984; jejími rodiči byl vedoucí této společnosti Oldřich S. a známá herečka Marie S., mladší sestrou herečka A. Letenská). S celou rodinou přešel N. 1921 do činohry Nár. divadla v Čes. Budějovicích, kde od 1923 působil i jako reži-

sér; 1925–33 byl členem operetního Tylova divadla v Praze-Nuslích (s přerušením 1926–28, kdy byl angažován v Divadle horního města Kladna), pak opět hercem a režisérem v Čes. Budějovicích, dále (od 1937) divadla Uránie a (od 1943) Švandova divadla v Praze.

Převážnou většinu N. dramatických prací tvoří nenáročné, především situační veselohry a frašky z prostředí zámožných středních vrstev, často opatřované zpěvními vložkami nebo přímo vznikající jako libreta operet. Ve stereotypních dějových schématech, tematicky často podložených generačními střety při volbě partnera a námluvách, N. obvykle rozvíjel komické situace založené na komplikovaných omylech, záměnách postav a nedorozuměních, které přinášely rychlé a překvapivé zvraty dramatického děje a působily na jeho dynamický spád. Nositeli komična byly i typické lidové figury a konvenční karikatury různých profesí (vojáci, profesori, kontrolori, revizoři, obchodníci aj.). Z této v podstatě jednotné veseloherní série vybočoval N. jediný pokus o vážné drama *Žena na rozcestí*, popisující (na podkladě románu O. Fújerové) rozpad manželství a citovou i životní krizi mladé ženy, jejíž poctivost a mravní neochvějnost nalézá odměnu v novém šťastném vztahu. – N. hry byly inscenovány především na pražských předměstských scénách (např. Tylovo divadlo, Malá opereta, Uránie) a často rozmnožovány jen v opisech divadelních agentur (Thalia, Thespis aj.).

KNÍŽNĚ. *Divadelní hry:* Firma Voves a Koníček aneb Lásky a konkurence (1928); Kolonie zamilovaných (Strýčku, nejezdí!) (1928); To kouzlo manželského štěstí (Vendelínův hřích) (1928); Kluk jako buk (Nesmíš, hochu můj, se bát) (1929, hudba A. V. Kudela); Kouzlo májové noci (Na bílém zámečku) (1930, hudba E. Starý); Píseň lásky (Dvě srdce tančí dokola) (1931, hudba Š. Hejda); Lucka (Cestička lásky přes psí víno) (b. d., 1932); Nevěsta na objednávku (1932, hudba O. Samek); Hřích Adama a Evy (Perpentýkl se žení) (1933); Kde mám svého tátu? (1933); Milionářem proti své vůli (1933); Nejen Zajíček jako Zajíček (1933, hudba E. Starý); Žena na rozcestí (1937, podle R. O. Fújerové); Kontrolor Zajíček (1938, hudba J. Pražský); Bějvávalo... (Kontrolor Plašmuška) (1939, hudba K. Běhounek, Š. Hejda, J. Pražský); Lidí, pozor na lidi! (1940, hudba S. E. Nováček); Zelení hájové (Za naším hájovnou) (1941, hudba B. Diviš); Žena za každou cenu (1941, hudba V. Foster); Krásná tulačka (b. d.); Na trní ustláno (b. d., s J. Lázníčkovou). ■ **SCÉNICKY.** *Hry:* Maskovaná milenka (*Žena*

v masce) (1931, hudba J. Petr); C. a k. plukovní posada (1933, hudba V. A. Vipler); Na Svatém kopečku (1933, hudba V. A. Vipler); Hrubíán – ale praktikus; John z Aljašky; Haló, tady nezaměstnaní! (*Žena ví, co chce*) (hudba K. Běhounek); Náhodou to jde; Kabaret v rozpacích (revuální pásmo, hudba J. Drexler); Kóta 800; Noc u tebe – blíž do nebel!; Srdce královny; V trojském zámečku (hudba Q. Nossberger); Zlatovlasý sen. ■

LITERATURA: N. R.: ref. *Žena v masce*, Rudý večerník 14. 2. 1931.

žz

Ladislav Novák

* 5. 4. 1872 *Praha*
† 29. 8. 1946 *Praha*

Dramatik, prozaik, libretista a autor vzpomínkových knih o českých umělcích, hudební a divadelní kritik, publicista a spisovatel knih pro mládež.

Pocházel z rodiny továrníka a podporovatele pražského kulturního života Josefa Vincence N. (1842–1918). V Praze vystudoval vyšší reálku v Ječné ul. (mat. 1890) a poté obor strojnictví na Vysoké škole technické (Ing. 1894). Po praxi v továrnách v Praze a v Augsburgu (1897–99) působil v otcově podniku (stavba pivovarů a sladoven) a posléze se stal jeho ředitelem (po přeměně závodu na akciovou společnost až do splnutí se Škodovými závody v Plzni). Byl členem prezidia Ústředního svazu českosl. průmyslníků a členem správních komisí řady podniků v Čechách, na Moravě i na Slovensku. Od mládí byl činný politicky v nár. straně (staročeské). Připojil se k úsilí o samostatný stát a 1917 podepsal Manifest čes. spisovatelů. 1918 byl jako člen strany státoprávně demokratické (později nár. demokracie) delegován do Nár. shromáždění (1918–20), byl poslancem Sněmovny nár. shromáždění za pražskou oblast (1920–21) a za oblast královéhradeckou (1925–29 a 1929–35). 1921–25 a 1928–29 byl ministrem průmyslu, obchodu a živností. Působil i v četných institucích kulturních a hospodářských (Národohospodářský ústav při Čes. akademii nauk, Masarykova akademie práce, Technické muzeum, Archiv pro průmysl, obchod a živnosti) a v uměleckých spolcích (Jednota výtvarných umělců, Umělecká beseda, Spolek čes. spisovatelů beletristů Máj, Svatobor). 1938 podepsal mani-

fest Věrní zůstaneme. – Pohřben byl na vyšehradském hřbitově.

Kulturní zájmy rodiny a její styky s uměleckým světem záhy podnítily N. vlastní pokusy ve výtvarném, hudebním a literárním oboru. Úspěšný Dramatický večer L. N. (1895) ve Švandově divadle, k němuž přispěl i výkon M. Hübnerové, zaměřil jeho spisovatelskou činnost převážně k divadelním žánrům. Psal zejména veselo hry lidového typu, rozvíjející téma překvapujícími situacemi s možnostmi komediálního dotváření, a to jak v jednoaktovkách (*V ateliéru, Detektiv, V ohni, Sběratelé obrazů, Akrobat* aj.), tak i ve víceaktových hrách, které doplňoval ironizujícím pohledem na některé rysy soudobé české společnosti (*Duelanti, Bengle, Habrštokův saxofon, Boj s ismy, burleska Příboj lásky, fantazijní Venuše na cestách* ad.). Méně četné zůstaly N. pokusy o vážnou činohru (*Matěj Kopecký, Pražská příhoda*), psychologické drama (*Hanna, Nad hrobem, Svědomí, Pepa*) a výpravnou hru s obrazy z české minulosti s výrazným politickým posláním (*V září minulosti* aj.). Osobní přátelství se skladateli, vztah k hudbě a snaha o lidové výpravné divadlo přivedly N. k libretistické práci pro balet, pantomimu a operu. Pro baletní ztvárnění zpracoval zejména pohádková vyprávění pro O. Nedbala (*Z pohádky do pohádky, Princezna Hyacinta*) a J. Beneše (*Babička vypravuje*); ruskému skladateli V. I. Novikovovi věnoval při jeho návštěvě v Praze 1907 libreto na motivy pohádky o Sněhurce (*Sněženka*); některá libreta napsal k hotové hudební skladbě (*Paní Móda* na hudbu A. Rubínštejna). Pro operní libreta, psaná kolem 1920, využil literárních předloh S. Čecha, Lope de Vegy a J. Zeyera a zdůraznil v nich ideu občanské rovnosti. Prozaické práce – kromě baladického příběhu z války 1866 (*Pardubák*) – psal až v závěru své literární činnosti. Román o životní kariéře filmové hvězdy končí tragicky (*Stella*) a k němu připojené dva příběhy rybářů (*Otec Grott, Zlata*) konfrontovaly přísnou morálku lidí z norského pobřeží s citovou povrchností turistů. Další román o zhyčkané deceři a marnotratném synovi z pražských podnikatelských rodin (*Jedináčkové*) zůstal přes svou rozsáhlou jen konvenčním obrazem životního stylu dvou generací zbohatlíků. Knižně publikované soubory próz shrnují jednak povídky o osudových zvratech života (*Lesní triptych*), jednak více či méně rozvedené anek-

doty (*Arcivévodova ložnice...*, *Vzácné koření...*). Významné však byly N. knihy vzpomínek na postavy české kultury, hlavně divadla druhé poloviny 19. století a hudby (*Oskar Nedbal v mých vzpomínkách*, K. Weis a K. Kovařovic v knize *Dva čeští muzikanti*), psané k připomenutí jejich již zapomínané práce. Svou konkrétností a faktografickou spolehlivostí jsou jeho portréty cenným dokumentem k historii zejména českého divadla (*Stará garda Národního divadla, Opera a balet staré gardy Národního divadla* ad.). Knihou *Rodina vynálezců* připomenul i činnost dvou generací z rodiny pražských konstruktérů Božků. Příležitostně, především v časopisech, tiskl N. verše, soustavně se věnoval divadelní kritice a publicistice.

ŠIFRA: -ák. ■ PŘÍSPĚVKY in: Divadelní list Máje (1905–07); Divadlo (1938–39); Divadlo a hudba (1941–42); sb. Dr. Josef Kořenský (1937); Hlas národa (od 1904; 1908–26 hudební ref.); Hudební výchova (1937); Lid. demokracie (1945–46); Lid. noviny (1944); Loutkové divadlo (1905); Máj (od 1908); Nár. divadlo (1934); Nár. listy (od 1897); Nár. politika; Práce a hospodářství (1944); Právo lidu (1936–37; 1936 R Srdce v bouři); Rudé právo (1936); Švanda dudák (1895); Topičův sborník (1920); Venkov (1940); Zvon (1938–41). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o divadle*: Telefon (D b. d., 1892, prem. 1891, přeprac. vyd. 1925 s tit. Sběratelé obrazů); V ateliéru (D b. d., 1892, prem. 1893); Hanna (D b. d., 1896, i prem.); Nad hrobem (D 1897, prem. 1895); Žárilivci (D b. d., mezi 1897 a 1899, upr. vyd. b. d., 1906, prem. 1895); Bodrý venkovan (D b. d., 1900, podle H. de Noussanne, upr. vyd. 1920); Loutkové divadlo (EE b. d., 1905); Pardubák (P b. d., 1906); Duelanti (D b. d., 1913, prem. 1915); Detektiv (D b. d., 1914, podle humoresky A. Winterfelda, vyd. spolu s N. překl. H. de Noussanne: Klec); V ohni (D b. d., 1916, prem. 1914); V září minulosti (D b. d., 1917, prem. 1919, s hudbou J. Kàana); Matěj Kopecký (D 1919, prem. 1929 s tit. Loutky Matěje Kopeckého); Příboj lásky (D b. d., 1921, i prem., s hudbou J. Beneše); Venuše na cestách (D 1922, s hudbou A. Provozníka); Pražská příhoda (D 1922, i prem.); Bengle (D 1925, i prem.); Svědomí (D 1927, i prem.); Arcivévodova ložnice a jiné humoresky (b. d., 1927); O statečném krejčíkovi (pohádka, 1929); Akrobat (D 1929, podle G. Belly, s hudbou A. Provozníka); Tajemné námluvy (D b. d., 1932, prem. 1931); Habrštokův saxofon (D b. d., 1934); Sedm jednou ranou (D 1934); Obětovaný (D b. d., 1935, i prem.); Pepa. Peřeje (D b. d., 1935, rozhlas. prem. 1936); Boj s ismy (D b. d., 1936); Stella. Román filmové hvězdy a dvě povídky přímořské (b. d., 1936); Stará garda Národního divadla (vzpomínky, 1937, 1944 vyd. spolu s tit. Opera a balet staré gardy Národního divadla); Opera a balet staré gardy Národního divadla (vzpomínky, 1938,

1944 vyd. spolu s tit. Stará garda Národního divadla); Dějiny české opery (1938); Oskar Nedbal v mých vzpomínkách (b. d., 1939); Lesní triptych (PP b. d., 1940); O těch, kteří odešli (vzpomínky, b. d., 1940); Dva čeští muzikanti (EE b. d., 1940); Pásmo vzpomínek (1941); Vzácné kořeny a jiné humoresky (1941); Jedináčkové (R 1942); Zamotané námluvy (D b. d., 1942); Z českého ráje (BB b. d., 1942); – posmrtně: Matěj Kopecký (E 1946). – *Libreta*: Olim (Bývávalo) (k baletu J. Kàana, 1904, i prem.); Z pohádky do pohádky (k baletu O. Nedbala, 1908, i prem.); Paní Móda (k baletu A. Rubinštejna, b. d., 1910, i prem.); Princezna Hyacinta (k baletu O. Nedbala, b. d., 1911, i prem.); Andersen (k baletu O. Nedbala, 1914, i prem., s J. Kvapilem); Lešetínský kovář (k opeře K. Weise podle básně S. Čecha, b. d., 1920, i prem.); Zlatý závoj (k pantomimě J. Beneše, 1921, i prem.); Sedlák Jakub (k opeře O. Nedbala podle Lope de Vegy, 1922, i prem.); Babička pokračuje (k baletu J. Beneše, 1929, i prem., 2. d. baletu Z pohádky do pohádky). – *Překlad*: H. de Noussanne: Klec (b. d., 1914, vyd. spolu s tit. L. N.: Detektiv). – *Ostatní práce*: Proslov přednesený v Panteonu Muzea 20. července 1924 (1924); Od draku k velkoletadlu (pro ml., 1938); Rodina vynálezců (1941). ■ SCĚNICKY. *Hra a libreto*: Maďarský souboj (1892); Dornička (libreto k opeře M. Hájka podle povídky J. Zeyera Rokoko, 1949). – *Úprava*: V. Neubauer: Sextánka (1928, s J. Burdou). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Divadelní list Máje (1905–08, s J. Boreckým), Práce a hospodářství (1944). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: sb. Na památku účastníků třetího sjezdu rodáků a přátel města Sobotky a okolí (1906, s G. Mašťálkem); Sborník Palackého (1926, s H. Sedláčkem). ■

LITERATURA: In memoriam čestného člena a místopředsedy... inž. L. N. (pamětní list Máje, 1946). ■ ● ref. Hanna: J. K. (Kvapil), Zlatá Praha 13, 1895/96, s. 308; J. Třebický, Rozhledy 5, 1895/96, s. 534; Apollonius, Časopis pokrokového studentstva 3, 1895/96, s. 178; š. (J. Kuffner), NL 29. 4. 1896 ●; -ic-: ref. Žárlivci, NL 21. 11. 1903; ● ref. Olim: j. ý., Dalibor 1903, s. 10; Z. Nejedlý, Osvěta 1904, s. 559; -ý (J. Zyka), Divadelní list Máje 2, 1905/06, s. 192 ●; s-a (D. Panýrek): ref. Loutkové divadlo, Máj 4, 1905/06, s. 128; ● ref. Pardubák: -s-a- (D. Panýrek), Máj 4, 1905/06, s. 639; F. V. Vykoukal, Osvěta 1906, s. 943 ●; Bbg. (J. Bramberger): ref. Paní Móda, Čas 10. 6. 1910; ● ref. Princezna Hyacinta: an., Máj 9, 1910/11, s. 599; K. (F. V. Krejčí), PL 3. 9. 1911 ●; ● ref. V ohni: Tristan (S. V. Friedl), Zvon 14, 1913/14, s. 560; H. Jelínek, Lumír 42, 1913/14, s. 479; K. (R. J. Kronbauer), Máj 12, 1913/15, s. 405; T. (V. Tille), NL 17. 6. 1914; K. (F. V. Krejčí), PL 17. 6. 1914; J. Bor, Samostatnost 17. 6. 1914 ●; ● ref. Andersen: R. (R. J. Kronbauer), Máj 12, 1913/15, s. 547; K. (F. V. Krejčí), PL 1. 12. 1914 ●; ● ref. V září minulosti: rf., PL 31. 8. 1919; O. Š. (Šourek), Venkov 31. 8. 1919; jv. (J. Vodák), Venkov 3. 9. 1919; V. K. Blahník, Topičův sborník 7, 1919/20, s. 38; J. Křička, Hudební revue 1920,

s. 21 ●; ● ref. opera Lešetínský kovář: K. Z., LidN 8. 6. 1920; R. Jeníček, PL 8. 6. 1920 ●; ● ref. Příboj lásky: O. Š. (Šourek), Venkov 26. 9. 1921; an., Venkov 9. 10. 1921 ●; ● k padesátinám: an., Topičův sborník 9, 1921/22, s. 374; an., Zvon 22, 1921/22, s. 420 ●; ● ref. Bengle: Cassius (J. Kolman), LidN 26. 9. 1925; M. M. (Majerová), RP 26. 9. 1925; jk. (J. Kodíček), Tribuna 26. 9. 1925; J. H. (Hilbert), Venkov 26. 9. 1925; Ant. Veselý, Kritika 1925, s. 312; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 1, 1925/26, s. 25; Č. (K. Červinka), Zvon 26, 1925/26, s. 55 ●; V. Brtník: ref. Sborník Palackého, Venkov 6. 5. 1926; ● ref. Svědomí: -FREJ- (J. Frejka), RA 2, 1926/27, s. 196; Č. (K. Červinka), Zvon 27, 1926/27, s. 463; AMP (A. M. Píša), PL 11. 4. 1927; Schz. (K. Schulz), LidN 12. 4. 1927; Ot. F. (Fischer), PL 12. 4. 1927; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 12. 4. 1927 ●; ● ref. Loutky Matěje Kopeckého: M. Novotný, Cesta 12, 1929/30, s. 144; Č. (K. Červinka), Zvon 30, 1929/30, s. 168 ●; Č. (K. Červinka): ref. Tajemné námluvy, Zvon 32, 1931/32, s. 181; drb. (J. Borecký): k šedesátinám, tamtéž, s. 420; ● ref. Stará garda...: M. N. (Novotný), LidN 13. 12. 1937; -och- (F. S. Procházka), Zvon 38, 1937/38, s. 166; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 5. 1. 1938 ●; ● ref. Oskar Nedbal...: G. Černušák, LidN 6. 11. 1939; jmk (J. M. Kvapil), Divadlo 26, 1939/40, s. 66; J. B. (Borecký), Zvon 40, 1939/40, s. 208; M. Novák, KM 1940, s. 187 ●; drb. (J. Borecký): ref. Lesní triptych, Zvon 41, 1940/41, s. 574; ● ref. O těch, kteří odešli: KAZETKA (K. Z. Klíma), LidN 16. 12. 1940; -r-, Zvon 41, 1940/41, s. 714; -pp-, LitN 1941, s. 119 ●; B. (E. Bass): ref. Rodina vynálezců, LidN 7. 12. 1941, příl. s. 5; ● k sedmdesátinám: V. Hánek, Venkov 4. 4. 1942; bs (B. Slavík), LidN 4. 4. 1942 ●; V. T. (Tichý): ref. Vzácné kořeny..., Nár. práce 19. 2. 1942; J. Malík: L. N. a loutky, LidN 10. 4. 1942; V. T. (Tichý): ref. Jedináčkové, Nár. práce 28. 7. 1942; J. Hájek: ref. Stará garda Národního divadla (vyd. 1944), LidN 2. 2. 1945; ● nekrology: J. Kopal, Beseda 3, 1945/46, s. 335; an., NO 30. 8. 1946; kd (E. Konrád), Svob. noviny 30. 8. 1946; an., LD 1. 9. 1946; V. Štech, Divadlo 1946, s. 135; -DH-, Loutková scéna 3, 1946/47, s. 16 ●; J. Borecký: Vzpomínka na ing. L. N., LD 1. 11. a 3. 11. 1946; Mík (J. Malík): ref. Matěj Kopecký, Loutková scéna 3, 1946/47, s. 92; jtg (J. Träger): ref. Pásmo vzpomínek (2. vyd.), Práce 30. 9. 1947; (ek): k 110. výr. narození, Pochodeň 2. 4. 1982; K. Bílek: k 50. výr. úmrtí, Z Českého ráje a Podkrkonoší, sv. 9, 1996.

dh

Mírko Novák

* 3. 10. 1901 *Královské Vinohrady* (Praha-Vinohrady)

† 19. 9. 1980 *Praha*

Zprvu muzikolog, pak estetik a filozof, zaměřený na otázky filozofie hodnot, sociální dimenze umění

a aplikované estetiky; historik českého estetického myšlení.

Vl. jm. Jaromír N. – Otec J. B. N. (1872–1933) byl historik a archivář. Po absolvování vnohradského gymnázia (mat. 1919) N. studoval 1919–23 filozofii a estetiku na pražské filoz. fakultě (žák Z. Nejedlého, O. Zicha, F. Drtiny a F. Krejčího) a po absolutoriu pokračoval ve studiu v Paříži, Bordeaux, Vídni (v Ústavu pro dějiny hudby) a Bonnu. Disertační práci obhájil 1924 (*Vznik tvůrčí osobnosti Beethovenovy*) a pak nejprve působil jako tajemník v Ústředí pro mezinárodní spolupráci duševní, poté jako pomocná vědecká síla v pražské Univerzitní knihovně (během studií absolvoval knihovnickou školu). Na pozvání prof. J. Krále od 1932 působil na filoz. fakultě v Bratislavě; 1936 se tam habilitoval pro estetiku a teorii umění prací *Kantův kriticismus...*, 1939 přešel na brněnskou filoz. fakultu. Po osvobození zde vedl filozofický seminář a vybudoval také estetický seminář; 1946 byl jmenován mimořádným a 1949 řádným profesorem dějin filozofie a obecné estetiky. Od 1953 působil na filoz. fakultě v Praze. Byl členem mezinárodních estetických a filozofických společností, patřil k zakládajícím členům Čes. společnosti pro estetiku ČSAV. Navštívil (obvykle u příležitosti vědeckých konferencí) mj. Benátky, Atény, Ženevu, Padovu, Bukurešť.

N. teoretická východiska byla ovlivněna zejména dílem Z. Nejedlého, strukturalismem a marxistickou teorií odrazu. Byl typem empirického estetika, jenž usiloval o uplatnění exaktní metodičnosti i v humanitních vědách a odmítal inspiraci metafyzickou; estetično spojoval s reálnou skutečností a estetiku chápal jako vědu založenou na zkoumání komunikace mezi objektivní realitou a vnímatelem. N. se zprvu orientoval na problematiku hudebněvědnou (*Vznik tvůrčí osobnosti Beethovenovy*); v jedné z prvních rozsáhlejších prací (*Základy vědy o umění...*) se pokusil o systemizaci a klasifikaci vědy o umění, jež měla v jeho koncepci nahradit estetiku; rozčlenil ji do několika oblastí, na historii, psychologii, sociologii a morfologii umění. Zároveň vyslovil požadavek, aby se estetika vzdala filozofické spekulace a podrobil kritice pojem krásna (odmítavý postoj ke krásnu, stejně jako snahu nahradit estetiku vědou o umění revidoval v 60. letech). Po studiích věnovaných klasickým estetickým

koncepcím (*Vznik pojmu krásna v řecké filozofii, Kantův kriticismus a problém hodnoty*) přistoupil N. k historické rekonstrukci nevýznamnějších podnětů a výkonů estetiky domáčí (*Česká estetika*), zaměřené na určující osobnosti jednotlivých údobí (F. Palacký, J. Durdík, M. Tyrš, O. Hostinský) a na přehled estetiky současné (O. Zich, Z. Nejedlý, J. Mukařovský). N. přitom rezignoval na podrobnější záběr a faktografii, jednotlivé esteticko-filozofické koncepce usiloval představit v jejich celistvosti a současně i v souvislostech a filiacích s evropským myšlením; značnou pozornost věnoval také protikladům mezi herbartovským formalismem, blízkým českému estetickému myšlení, a latentními hledisky heglovskými. Uplatnění dějinné dialektiky nakonec vyústilo v přesvědčení o sociálním charakteru uměleckého díla. Mravním rozměrem kategorie hodnoty a jejím vztahem k dějinám jako vývojově nejvyššímu způsobu prožívání skutečnosti se N. zabýval v souboru studií *Hodnoty a dějiny*, na něž po dvaceti letech navázal knihou esejů *Být národem*; národ zde chápe jako mnohoznačnou, neukončenou, nejistou a vyvíjející se entitu i jako nepřetržitý úkol a odpovědnost. Příklon k marxismu v jeho dogmatické podobě z počátku 50. let se nejvýrazněji projevil v práci *O socialistickú humanitu*. Svě dřívější teorie a názory N. rozvinul a zřehlednil v práci *Otázky estetiky v přítomnosti i minulosti*, která z materialistického hlediska analyzuje vztahy mezi uměním a společností, zejména otázky pravdivosti v umění, charakteru uměleckého odrazu a sociální podmíněnosti umělecké tvorby; věnuje pozornost též signální teorii I. P. Pavlova (v souvislosti s teorií odrazu) a vztahu znaku a významu. Svazek úvah *Od skutečnosti k umění* byl výsledkem N. zájmu o společenské uplatnění umění, zvláště o aplikovanou estetiku i estetiku všedního dne a o životní styl, a to vše v rámci obecných sociologických, psychologických a kulturněpolitických relací a interakcí v moderním světě. V rukopise zůstaly N. dvousvazkové Vzpomínky, z nichž jen nepatrně ukázky byly otištěny v posmrtných publikacích, zejména ve sborníku N. věnovaném.

PRÍSPĚVKY in: Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica (1962, 1973); Architekt (1944); Atti del XII. congresso internazionale di Filosofia (Benátky 1959); Atti del simposio di estetica (Benátky 1958); Atti del III. congresso internazionale di estetica (Benátky 1956); Bildende Kunst

(Berlín 1957); Bratislava (1934); Comprendre (Benátky 1957–58, 1964); Časopis Matice moravské (1950); Čes. mysl (1928–38, 1947; 1938 Palacký filozof a estetik); Českosl. časopis historický (1970); Dalibor (1925); Dialogo (Řím 1964); Domov (1961); Estetická výchova (1960–64); Estetika (1965–69, 1976, z pozůstalosti 1982); Extrait des Actes du IVe Congrès international d'esthétique (Atény 1960); Filoz. časopis (1953–61); Host do domu (1960–68); Hudební revue (1920); Kmen (1926); Kritický měsíčník (1940); Kultura (1959–60); Library of the Xth International Congress of Philosophy (Amsterdam 1948); Lid. demokracie (1973–74); Lid. tvořivost (1962); Lid. noviny (1927–39); Listy Hudební matice (1924–29); Lit. noviny (1955–67); Lit. svět (1928); sb. Morava v českém státě (1948); Naše doba (1923); Naše věda (1948); Nové Čechy (1922); sb. O Zdeňku Nejedlém (1938); Orientace (1967–68); sb. Padesát let Zdeňka Nejedlého (1928); Panoráma (1947); Plamen (1964); Politika (1969); Průdy (Bratislava 1934); Předvoj (1952); Revue d'esthétique (Paříž 1957–64); Rivista di Estetica (Turín 1960); Rovnost (1953); Rudé právo (1956, 1977); Sborník prací Filoz. fakulty brněnské univerzity, ř. A, B (1952–54); Sborník prací k 50. narozeninám prof. dr. Zdeňka Nejedlého (1929); Slovenské smery (Bratislava 1938); Slovo a slovesnost (1937–42); Směna (1953); Sociální problémy (1936); Sovětská věda – filozofie (1952–55); Travaux du IXe Congrès International de Philosophie, sv. 10 (Paříž 1937); Tvorba (1951); Věda a život (1939, 1960–63); Voják a kultura (1967); Výtvarné umění (1956–66); – posmrtně: sb. M. N. – filozof a estetik (1982); Universitas (1991); Zpravodaj Šrámkovy Sobotky (1980). ■ KNIŽNĚ. *Práce o umění*: Vznik tvůrčí osobnosti Beethovenovy (1924); *Základy vědy o umění se zvláštním zřetelem k vědeckému studiu hudby* (1928); *Le Corbusierova prostorová estetika* (1929); *Vznik pojmu krásna v řecké filozofii* (1932); *Kantův kriticismus a problém hodnoty* (Bratislava 1936); *Česká estetika* (1941); *Hodnoty a dějiny* (1947); *Materialismus a ideále lidskosti* (Bratislava 1949); *O socialistickou humanitu* (Bratislava 1951); *Otázky estetiky v přítomnosti i minulosti* (1963); *Od skutečnosti k umění* (1965); *Být národem* (1969). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Jůzl: *Bibliografie prací M. N., Estetika 1971*, s. 342; H. Bretfeldová: *Bibliografie prací M. N., sb. M. N. – filozof a estetik* (1982, s. 117). ■ **LITERATURA:** sb. M. N. – filozof a estetik (1982, ed. J. Gabriel). ■ ● ref. *Základy vědy o umění...*: A. I. Patzaková, *Čes. mysl 1928*, s. 398 (k tomu M. N. a Kí, tj. F. Krejčí, tamtéž, s. 549 a M. N., *LidN 23. 3. 1929*); O. Zich, *Čes. mysl 1929*, s. 36; J. V. Sedlák, *LidN 23. 2. 1929* ●; ● ref. *Vznik pojmu krásna v řecké filozofii*: K. Svoboda, *Naše věda 1932*, s. 168; Z. K. Vysoký, *Čes. mysl 1932*, s. 109 ●; M. Šefrna: ref. *Kantův kriticismus a problém hodnoty*, *Střední škola 17, 1936/37*, s. 227; ● ref. *Česká estetika*: J. Veltruský, *SaS 1941*, s. 217 (k tomu M. N., *SaS 1942*, s. 108 a J. Veltruský, tamtéž, s. 110); O. Š. (Šime-

ček), *Čteme 1941*, s. 158; J. P. (Popelová), *Nár. práce 31. 8. 1941*; J. Pilař, *Venkov 5. 9. 1941*; M. Maralík, *Střední škola 22, 1941/42*, s. 49; J. Patočka, *KM 1942*, s. 102 ●; R. Konečný: ref. *Hodnoty a dějiny*, *KM 1948*, s. 316; O. Sus: *Cesta estetikova (k šedesátinám)*, *SPFF Brno, ř. F – uměnovědná, 1962*, č. 6 + *Malé zastavení na neukončené cestě*, *Plamen 1961*, č. 11 + *O nezbytnosti estetického systému*, *ČLit 1963*, s. 42; ● ref. *Otázky estetiky v přítomnosti i minulosti*: J. Hlaváček, *Výtvarné umění 1963*, s. 440; M. Klivar, *Výtvarná práce 1963*, č. 18; V. Zykmond, *Plamen 1963*, č. 12 (k tomu M. N., *Plamen 1964*, č. 2); K. Chvatík, *Estetika 1964*, s. 78; R. Pečman, *Hudební rozhledy 1964*, č. 3 ●; J. Volek: M. N., *Estetika 1966*, s. 378; O. S. (Sus): *Akademický interwiev Hosta s M. N.*, *HD 1966*, č. 3; ● ref. *Od skutečnosti k umění*: Z. Kuchyňa, *Estetická výchova 8, 1965/66*, s. 346; J. Sekera, *Výtvarné umění 1966*, s. 419; V. Kubín, *Dějiny a současnost 1966*, č. 11; H. Jarošová, *Estetika 1967*, s. 81 ●; V. Brei: *Krise vysoké kultury?* (polemika se stejnojmenným příspěvkem M. N. in *HD 1966*, č. 10), *HD 1967*, č. 2; M. Jůzl: *Sedmdesátiny profesora M. N., Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1971*, č. 10; S. Šabouk: *Pokrok v umění jako proces vzestupného vývoje vyšších obsahových syntéz*, *Estetika 1972*, s. 1; M. Jůzl: *Humanistický svět estetiky M. N.*, *AUC Praha, Philosophica et Historica 1. Studia aesthetica 2* (1973, s. 115); ● nekrology: (rp) (R. Pečman), *LD 20. 9. 1980*; MJ (M. Jůzl), *RP 24. 9. 1980*; *Česká společnost pro estetiku, Estetika 1981*, s. 58 ●; H. Lorencová: *Estetik M. N., Estetika 1982*, s. 96; E. Foglarová: *Pojetí dějin české estetiky u profesora M. N.*, tamtéž, s. 103; J. Mlynárik: *M. N. a asistenti filozofických seminářů*, in *Českí profesori na Slovensku 1* (1995, s. 149).

jz

Robert Novák viz in Viktor Novák

Robert Lev Novák viz in Viktor Novák

Theodor Novák viz in Arne Novák

Viktor Novák

* 15. 3. 1890 Praha

† 12. 11. 1959 Chrudim

Básník, literární historik zabývající se českou literaturou 19. a 20. století, pořadatel antologií.

Jeho otec, univ. prof. Robert N. (1853–1915), byl klasický filolog; věnoval se hlavně textové kritice římských prozaiků, řadu jejich prací vydal v originále a do češtiny přeložil Ciceronův spisek O nejlepším druhu řečníků (1880) a Ciceronovy řeči proti Katilinovi (1885). Bratr Robert Lev N. (* 11. 3. 1894 Praha, † 12. 10. 1916 Davos) zveřejnil 1916 tři útlé knížky básní; lyrika sbírek *V rezignaci* a *Lesklé oči* navazuje hlavně v humorné poloze na Neruda, epické básně Nad propastí jsou spíše pod vlivem patosu J. Vrchlického (první dvě sbírky a básně z pozůstalosti vydal s předmluvou V. N. pod názvem *Lyrika*). – V Praze vychodil V. N. základní školu a 1909 maturoval na Akademickém gymnáziu. Slavistiku a germanistiku studoval na filoz. fakultě v Praze a na univerzitě v Mnichově (doktorát 1917 v Praze prací *Pokus o řešení problémů genetických, estetických, metrických a psychologických Vocelova Labyrintu slávy*). Po vojenské službě učil od 1918 na reálce v Praze-Holešovicích, 1919–35 na obchodní škole v Karlíně, kam se po působení na obchodní škole na Žižkově vrátil po r. 1945; 1950 odešel do důchodu.

N. básně, psané vázaným i volným veršem, jsou ohlasem poezie J. Vrchlického, satirické epigramy svým sevřeným charakterem připomínají J. Neruda. Z běžných lyrických témat milostných a přírodních se vymyká kniha sonetů věnovaná postavám české i cizí historie a bájesloví. N. se pokusil i o balady a české baladě věnoval několik antologií. Literárněhistorické práce jsou blízké jeho knižním souborům citátů: pokud nepopisují tematiku a jednotlivé motivy, uvádějí myšlenky daného spisovatele a výroky o něm. Takto pojednával v dílčích i souhrnných studiích o tvorbě J. E. Vocela, A. Heyduka a J. Zeyera, věnoval se (v časopiseckých statích) též obrozené satíře; jeho nejrozsáhlejší práce *Ženy a lásky poezie Wolkerovy*, která vzbudila také největší kritický ohlas, referuje obvyklým popisným způsobem o typech ženských postav a motivech lásky u Wolkra a cituje jeho názory na ženu a lásku. – Časopisecky N. publikoval literární recenze.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Isqui; Dr. V. N., –vn. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: *Besedy lidu* (1920); *Časopis pro moderní filologii* (1920–22; 1920 Zeyerova Griselda, i sep.); *Čes. demokracie*; *Čes. revue* (1926–30; 1926 *Satira* v díle J. J. Langra, 1927 *Satira* v díle F. L. Čelakovského, 1929–30 *Satira* v díle K. Havlíčka Borovského, poslední i sep.); *Čes. slovo* (večerník); *Českosl. republika*; *Českosl. sjednocení*; *Čes. dělník* (1942); *Hus*; *Lid. tribuna*; *Lid. noviny* (1929–30); *Listy filologické* (1920); *Mladé proudy*; *Mladé Slovensko*; *Moravskoslez. deník* (příl. *Moravskoslez. besedy*, Ostrava); *Nár. kultura*; *Nár. listy*; *Nár. politika*; *Nové Čechy* (1921–32, recenze); *Osvěta* (1910, 1919–21); *Samostatnost* (1924–25); *Sladko je žítí*; *Socialistické listy*; *Střední škola* (1923); *Světozor* (1916); *Tribuna* (1923, 1926); *Vídeňský deník*; *Zlatá Praha* (1910, 1922); *Zvon* (1922, 1937). ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie a práce o literatuře*: *Marná láska* (BB 1910, pseud. Isqui); *Ze života Thanatova* (BB 1915, pseud. Isqui); *Nalady a reflexe* (BB 1915, pseud. Isqui); *Vlny života* (BB 1919); *Sudba* (BB 1920); *Julius Zeyer* (studie, b. d., 1920); *Adolf Heyduk* (studie, 1922); *Aforismy a epigramy* (1925); *Hrst sonetů* (1925); *Balady* (1926); *Včela na louce* (BB 1927); *Ženy a lásky poezie Wolkerovy* (studie, 1927); *Balada o vazbě z lidské kůže* (B 1935, pseud. Isqui). – *Ostatní práce*: *Stručný frazeologický slovníček česko-německý* (1941); *Praktická němčina pro číšníky* (1942). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: *Myšlenky vynikajících jednotlivců* (b. d., 1922); *R. L. Novák: Lyrika* (1927); *Česká balada doby nejnovější* (1894–1928) 1, 2 (1929); *Česká balada v druhé polovici devatenáctého století* (1848–1894) 1, 2 (1931); *Jiskry ducha českých mužů a žen* 1, 2 (1946, 1948). ■

LITERATURA: Št. J. (Jež): ref. *Marná láska*, Přehled 9, 1910/11, s. 907; A. N. (Novák): ref. *Ze života Thanatova*, *Nalady a reflexe*, Lumír 1914, s. 383; J. Krecar: ref. *Vlny života* + ref. *Sudba*, MR 1919/20, sv. 35, s. 253 a 559; J. V. S. (Sedlák): ref. *Julius Zeyer*, *Tribuna* 2. 2. 1921; ● ref. *Adolf Heyduk*: A. G. (Gregor), MSIR 16, 1922/23, s. 48; V. Nerad, NR 1923, s. 48 ●; Ekar: ref. ed. *Myšlenky vynikajících jednotlivců*, Přerod 1, 1922/23, s. 10; ● ref. *Aforismy a epigramy*: K. H. (Híkl), *Naše doba* 32, 1924/25, s. 566; -och- (F. S. Procházka), *Zvon* 25, 1924/25, s. 630 ●; K. Mejnar: ref. *Hrst sonetů*, *Nové Čechy* 9, 1925/26, s. 50; P. F. (Fraenk): ref. *Balady*, RA 1, 1925/26, s. 96; ● ref. *Ženy a lásky poezie Wolkerovy*: an., LitN 1927, č. 10 a č. 13; A. M. Piša, *Nová svoboda* 1927, s. 509, 525; -a. (J. Hora), RP 7. 9. 1927; V. Brtník, *Venkov* 15. 9. 1927 ●; K. Š. (Štorch): ref. *Včela na louce*, RA 3, 1927/28, s. 50; ● ref. ed. *Česká balada doby nejnovější*: J. Staněk, *LidN* 26. 9. 1929; B. V. (Václavek), *Index* 1929, č. 6 ●; ● ref. ed. *Česká balada v druhé polovici devatenáctého století*: J. Knap, *Venkov* 4. 10. 1931; M. W. (Weingart), ČMF 18, 1931/32, s. 90 ●; -btk- (V. Brtník): *K padesátinám*, *Zvon* 40, 1939/40, s. 419.